

การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจผู้ประกอบการชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการชุมชน
เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า

นางสาวจิรวรรณ บุญมาเลิศ

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

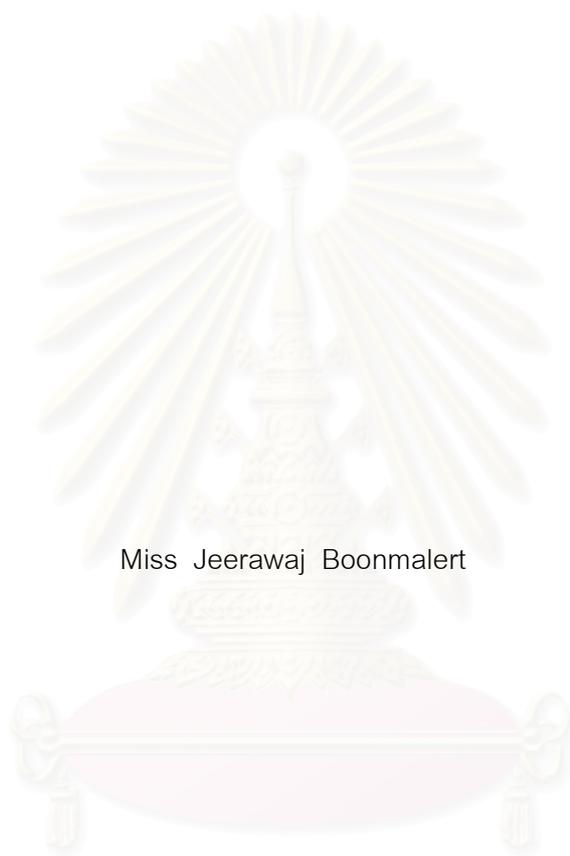
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-53-2055-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPING KNOWLEDGE AND UNDERSTANDING OF MUSLIM THAI PARENTS
BY USING MUCHAVAROH METHOD ON
“PROMOTING SELF – ESTEEM OF YOUNG ORPHANS”

Miss Jeerawaj Boonmalert

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Early Childhood Education
Department Of Curriculum, Instruction, and Educational Technology
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2004
ISBN 974-53-2055-2

จิรวัจน์ บุญมาเลิศ : การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการ
 มุชาวะเราะหฺ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า
 (DEVELOPING AND UNDERSTANDING OF MUSLIM THAI PARENST BY USING
 MUCHAVAROH METHOD ON “PROMOTING SELF – ESTEEM OF YOUNG ORPHANS”)
 อ. ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.อรชชา ตูลานันท์, 134 หน้า. ISBN 974-53-2055-2

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการ
 มุชาวะเราะหฺ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า ตัวอย่างประชากรในการ
 วิจัยคือผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า ที่ได้รับการอนุเคราะห์จากองค์การสงเคราะห์
 มุสลิมนานาชาติ จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1. แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของ
 ผู้ปกครองเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า 2. แบบสังเกตพฤติกรรม
 ผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

หลังการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมพบว่า

1. หลังการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการ
 เห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้าสูงกว่าก่อนการพัฒนาความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ .01
2. หลังการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็น
 คุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70
3. จากแบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีการ
 ปฏิสัมพันธ์ทางบวกกับเด็กในลักษณะการใช้คำพูดที่ส่งเสริมกำลังใจ และทำที่ต่าง ๆ ที่แสดงถึงการ
 ยอมรับเด็ก ซึ่งส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก

ภาควิชา..หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา ลายมือชื่ออนิสิต.....
 สาขาวิชา.....การศึกษาปฐมวัย..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา2547..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4483690127 : MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEYWORD : MUSLIM THAI PARENTS KNOWLEDGE UNDERSTANDING/

PROMOTING SELF – ESTEEM / YOUNG ORPHANS/ MUCHAVAROH METHOD

JEERAWAJ BOONMALERT : DEVELOPING KNOWLEDGE AND

UNDERSTANDING OF MUSLIM THAI PARENTS BY USING MUCHAVAROH

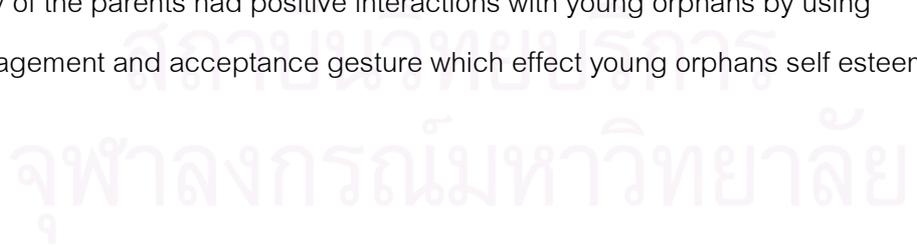
METHOD ON “PROMOTING SELF – ESTEEM OF YOUNG ORPHANS”

THESIS ADVISOR : ORACHA TULANANDA, Ph.D; 131 pp. ISBN 974-53-2055-2

The purpose of this research was to develop knowledge and understanding of Muslim Thai parents by using Muchavaroh method on promoting self – esteem of young orphans. The samples were 16 Muslim Thai parents of young orphans who received aids from the International Islamic Relief Organization. The research instruments were a young children’s self esteem promotion for parents and a parent observation form in knowledge application.

After the knowledge development of Muslim Thai parents, the results were as followed:

1. The parents’ score of the young orphans’ self esteem promotion knowledge was significantly higher that before at the .01 level.
2. The parents’ score of the young orphans’ self esteem promotion knowledge was higher than the set criterion of 70 percents .
3. From the observation of parents’ behaviors in knowledge application, the majority of the parents had positive interactions with young orphans by using encouragement and acceptance gesture which effect young orphans self esteem.

Department ...Curriculum, Instruction, and Educational Technology.. Student’s signature.....

Field of study... Early Childhood Education..... Advisor’s signature.....

Academic year... 2004..... Co-advisor’s signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คือ อาจารย์ ดร.อรชยา ตูลานันท์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนเป็นกำลังใจอย่างดียิ่งตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. อนันต์ อมาตยกุล ดร.วิวัฒนา มัคคสมัน และ นายเรืองศักดิ์ ปิ่นประทีป ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แชนมณี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ จิตระดับ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ขอขอบคุณฝ่ายสังคมสงเคราะห์เด็กกำพร้า องค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ สำนักงานประเทศไทย และผู้ปกครองเด็กกำพร้าทุกคนที่ได้ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณอะหมัด ไต่ะทิงและคุณฮาซัน นาคนาวา ที่คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องอิสลาม ขออัลลอฮ์ทรงตอบแทน

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ คุณแม่และสมาชิกในครอบครัวทุกคน และรวมถึงพี่ ๆ และเพื่อน ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเป็นกำลังใจตลอดมา ทำให้ผู้วิจัยฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ในการศึกษาครั้งนี้ได้สำเร็จ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
สมมติฐานการวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย.....	14
ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	14
ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	15
องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	16
แนวทางการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	41
อิสลามกับการอบรมเลี้ยงดู.....	43
เด็กกำพร้าในทัศนคติในทัศนะอิสลาม.....	43
วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามครรลองอิสลาม.....	47

บทที่	หน้า
2	การพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการ..... 53
	ความหมายของการพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการ..... 53
	ความสำคัญของการพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการ..... 54
	บทบาทของพ่อแม่ ผู้ประกอบการ..... 55
	หลักการและรูปแบบในการพัฒนาความรู้..... 56
	ความหมายของการมุขาวะเราะหุ..... 59
	ความสำคัญและประโยชน์ของการมุขาวะเราะหุ..... 60
	องค์ประกอบและขั้นตอนของการมุขาวะเราะหุ..... 62
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 64
	การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน..... 64
	การศึกษาประชากรและตัวอย่างประชากร..... 65
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 65
	การจัดทำเอกสารประกอบการพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการ..... 70
	วิธีการในการทดลอง และการเก็บข้อมูล..... 88
	การวิเคราะห์ข้อมูล..... 89
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 90
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 98
	รายการอ้างอิง..... 108
	ภาคผนวก..... 116
	ภาคผนวก ก..... 117
	ภาคผนวก ข..... 119
	ภาคผนวก ค..... 124
	ภาคผนวก ง..... 126
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 134

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. เนื้อหาในการสร้างแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว.....	68
2. เนื้อหาและจุดประสงค์ของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว.....	78
3. คะแนนสูงสุด คะแนนต่ำสุด และค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว ก่อนและหลังการพัฒนาความรู้.....	91
4. การเปรียบเทียบคะแนนความแตกต่างคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว ก่อนและหลังการพัฒนาความรู้.....	92
5. คะแนนเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว.....	92

สารบัญแนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. กรอบแนวคิดและองค์ประกอบของคู่มือการพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการชาวไทยมุสลิม ด้วยวิธีการมุชวาเราะเราะหุ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ กำพร้า.....	70
2. กรอบแนวคิดในการพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า.....	71
3. กรอบแนวคิดของการพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการชาวไทยมุสลิม.....	74

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่ศาสนาอิสลามภาคสมบูรณ์ได้มีขึ้นในปี ค.ศ. 610 เป็นต้นมา และได้มีบทบาทอย่างกว้างขวางบนเวทีโลก ศาสนาอิสลามมีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นเกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความเชื่อ หรือด้านการปฏิบัติ (อารง สุทธศาสตร์, 2541 : 6)

"อิสลาม" มีรากศัพท์มาจากภาษาอาหรับ แปลว่า สันติ การมอบน้อม การยอมจำนน โดยสิ้นเชิง ซึ่งในที่นี้หมายถึง การมอบน้อมต่อพระเจ้าอัลลอฮ์ ซุบฮานะฮูวะตะอะลา แต่พระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อความสันติ (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535)

ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม มีชื่อเรียกว่า "มุสลิม" หมายถึง ผู้ที่มอบน้อมต่อพระเจ้าอัลลอฮ์ ซุบฮานะฮูวะตะอะลา ด้วยการหล่อหลอมบุคลิกภาพ และการดำรงชีวิตเข้ากับอิสลาม (บรรจง บินกาซัน, ผู้แปล, 2534) ดังนั้น อิสลามจึงมิได้เป็นเพียงศาสนาเท่านั้น แต่อิสลามเป็น "วิถีการดำเนินชีวิต" หรือระบอบชีวิตอันถูกต้องที่บรรดาผู้ที่ยึดมั่นศรัทธา ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักศรัทธา 6 ประการ ดังนี้ (มูนิเราะฮู บินตุ อับดุลเราะฮูมาน, 2532)

- 1) ศรัทธาในพระเจ้าอัลลอฮ์ ซุบฮานะฮูวะตะอะลา เป็นเจ้าเพียงองค์เดียว
- 2) ศรัทธาในบรรดามลาอิกะห์
- 3) ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์
- 4) ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต
- 5) ศรัทธาในวันสิ้นโลก (วันกิยามะห์)
- 6) ศรัทธาต่อการกำหนดสภาวะของอัลลอฮ์

หลักปฏิบัติ 5 ประการ ดังนี้

- 1) การกล่าวปฏิญาณตนว่า "ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากอัลลอฮ์ ซุบฮานะฮูวะตะอะลา และมุฮัมมัดเป็นศาสนทูต (รอซูล) ของอัลลอฮ์"
- 2) การดำรงละหมาด 5 เวลา
- 3) การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน
- 4) การจ่ายซะกาต
- 5) การบำเพ็ญฮัจญ์

สำหรับมุสลิมที่แท้จริงนั้นมีคัมภีร์อัลกุรอานและแนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด คือลุลลอลลอสุอะลัยฮิวะซัลลัม เป็นกรอบความคิดและแนวทางที่จะชี้แนะ จิตสำนึกให้มุ่งไปสู่ เป้าหมายที่อิสลามกำหนด นั่นคือ การกระทำสิ่งที่อัลลอฮ์ ชูขานะฮฺวะตะอาลา ทรงพอพระทัย ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า หลักศรัทธา (อะกีดะห์) การเคารพภักดี (อิบาดะห์) และการมีคุณธรรม (อัคลาค) (อามีนะห์ ดำรงผล, 2544)

สถาบันครอบครัว เป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมทุกสังคม มีหน้าที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก หล่อหลอมความดีงาม วางรากฐานที่มีมั่นคงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และบุคลิกภาพของเด็ก เนื่องจากครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมแห่งแรกที่เด็กได้พบเจอ สัมผัส และเรียนรู้

ดังคำกล่าวของท่านรอซูลของอัลลอฮ์ ความว่า "เด็กที่เกิดมานั้นไม่อยู่ในสภาพอื่นใด นอกจากเป็นผู้บริสุทธิ์ บิดามารดาของเขาจะทำให้เขาเป็นยิว คริสเตียน หรือพวกบูซาไฟ (บุคอรีย์) และ "ลูกถือเป็นอามานะห์หรือของฝากที่พระเจ้าประทานให้พ่อแม่" ฉะนั้นผู้รับฝากจำเป็นต้องอบรมเลี้ยงดูให้เขาเป็นคนดีตามแนวทางของอิสลาม ให้ปัจเจกในการดำรงชีพ พร้อมกันนี้ยังต้องให้ความรัก ความอบอุ่น ความใกล้ชิด ความเข้าใจ การมีปฏิสัมพันธ์ การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การตั้งชื่อที่ดี และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้ลูกเติบโตขึ้นมาเป็นมุสลิมที่ดีอย่างแท้จริง (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535)

จะเห็นได้ว่า การเลี้ยงดูเด็กจะสมบูรณ์ไม่ได้หากปราศจากส่วนที่สำคัญ คือ ความรับผิดชอบในหน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ด้วยการให้การศึกษ อบรมสั่งสอน สร้างอุปนิสัยที่ดีงาม และการชักนำให้เด็กค่อยๆ นำอิสลามเข้ามาในชีวิต ดังที่ท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อล ฯ) กล่าวไว้ว่า "สิ่งที่ดีที่สุดที่พ่อแม่ให้แก่ลูกๆ นั้น คือ การศึกษาอบรมที่ดี ผู้ใดเอาใจใส่ลูกสาวของเขา สามคนหรือพี่น้องหญิงของเขาสามคน และให้การศึกษอบรมที่ดีแก่พวกเขา ปฏิบัติต่อเขาด้วยความเอ็นดูจนกระทั่งพวกเขายืนอยู่บนขาของตัวเองได้ อัลลอฮ์จะประทานความโปรดปรานแก่เขา ให้เขาอยู่ในสรวงสวรรค์" ดังนั้น พ่อและแม่ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามแนวทางอิสลาม ซึ่งในอิสลามได้มอบหมายให้ผู้เป็นแม่ทำหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูลูก และเป็นหน้าที่ที่จะถูกสอบสวนในวันกิยามะห์ (วันสิ้นโลก) ตามแนวทางอิสลามแล้วแม่ควรให้ลูกดีมีนมนจนลูกอายุได้สองขวบ แม่จึงมีอิทธิพลกับลูกโดยตรงนับตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนเมื่อลูกเกิดมามีชีวิต (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535) รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อการอบรม ดูแลเด็กทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ส่วนผู้เป็นพ่อนั้นจะมีหน้าที่หลักในการปกครองดูแลภรรยาและลูก รับผิดชอบฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัว การหาเลี้ยงดู เตรียมปัจจัยเข้ามาจนเจ้าครอบครัวทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพื่อนำพาครอบครัวของตนให้รอดพ้นจากไฟนรก (อารง สุทศาสตร์, 2541)

จากที่กล่าวมา แม่จึงเป็นผู้ที่ความสัมพันธใกล้ชิดกับลูกมากที่สุด และเปรียบเสมือนดังครูคนแรกของลูก ที่คอยถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ ความคิด ทัศนคติ รวมถึงบุคลิกภาพมาสู่

ผู้เป็นลูก โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยที่เป็นวัยแห่งการเลียนแบบและสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

อนึ่ง ตามทัศนะของศาสนาอิสลาม เด็กที่กำพร้า หมายถึง เด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ กล่าวคือ หญิงตั้งแต่เริ่มมีรอบเดือนและชายเมื่อเข้าสู่ความเป็นหนุ่ม และบิดาได้เสียชีวิต (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535) พร้อมกันนี้จำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่จากสังคมในด้านชีวิตความเป็นอยู่ การอบรมป้อนนิสัยและโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอิสลามถือว่าเด็กกลุ่มนี้เป็นพี่น้องในสังคมที่ทุกคนต้องให้ความช่วยเหลือดูแล (มูนีเราะฮ์ บินตุ อับดุลเมาะฟัวร์, 2532) เพราะอยู่ในสภาวะความยากลำบากของครอบครัวที่ขาดเสาหลักในการดูแลครอบครัว คือ บิดานั่นเอง

จากรายงานขององค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ (2545) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้รับผิดชอบดูแลให้การช่วยเหลือครอบครัวเด็กกำพร้าในประเทศไทย พบว่า ในปี พ.ศ. 2544 - 2545 จำนวนเด็กไทยมุสลิมที่กำพร้าบิดาในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ที่องค์การฯ รับผิดชอบทั้งเด็กในสถานสงเคราะห์ และเด็กกำพร้าที่อยู่กับผู้ปกครองมีจำนวนทั้งหมด 158 คน ร้อยละ 30 หรือ 47 คน เป็นเด็กปฐมวัยมุสลิมที่กำพร้าบิดา (สำนักงานองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ, 2545) ปี พ.ศ. 2546 นี้ มีนโยบายที่เอื้อต่อเด็กปฐมวัยไทยมุสลิมที่กำพร้าบิดา คือ ให้ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ จัดหาครอบครัวเด็กกำพร้าให้เข้ารับการอนุเคราะห์ในด้านต่าง ๆ เช่น ทุนการศึกษา การจัดหาโรงเรียนให้กับเด็กจากองค์การฯ ให้มากขึ้น โดยเพิ่มจากจำนวนเดิมอีก 120 คน และให้ความสำคัญกับเด็กปฐมวัยที่กำพร้าบิดามากขึ้น เพื่อจะได้รับการช่วยเหลือได้เร็วและนานยิ่งขึ้น อีกทั้งยังพบว่า สภาพครอบครัวของเด็กปฐมวัยมุสลิมที่กำพร้าบิดาส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่มีสภาพค่อนข้างยากจน รายได้หลักมาจากการทำงานของผู้เป็นแม่การศึกษาของผู้ปกครองส่วนใหญ่ต่ำกว่าชั้นมัธยมปลาย ขาดความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก บางครอบครัวแม่ต้องไปทำงานไกลบ้านไม่สามารถกลับบ้านได้เป็นประจำ จึงทำให้เด็กถูกปล่อยปละละเลย ขาดการเอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร (มาลิก หวังสมัด, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2545) สาเหตุเนื่องมาจากภาระหน้าที่ต่าง ๆ และความรับผิดชอบด้านการทำงาน ค่าใช้จ่าย และการดูแลครอบครัวนั้นตกอยู่กับผู้เป็นแม่เพียงลำพัง ประกอบกับสภาวะความเครียดและความเป็นอยู่ที่ยากลำบากแล้ว ย่อมส่งผลต่อสภาพจิตใจและความรู้สึกของเด็ก ดังที่กล่าวว่า บรรยากาศของการทอดทิ้ง หรือปล่อยปละละเลยจากผู้เป็นแม่ ไม่เอาใจใส่ลูกเท่าที่ควร เลี้ยงลูกไปตามบุญตามกรรม หรือตามมีตามเกิด ไม่เห็นว่าลูกมีคุณค่าในครอบครัว ไม่มีแรงกระตุ้นจากพ่อแม่ ทำให้เด็กรู้สึกขาดความผูกพันรักใคร่กับครอบครัว มีชีวิตแบบปล่อยตามสบาย ไม่มีจุดมุ่งหมาย ขาดความกระตือรือร้น ไม่สนใจในเรื่องการร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น มองชีวิตแบบไร้ความหมาย (ผกา สัตยธรรม, 2543)

Nalder (1998 อ้างถึงใน Reed, 2002) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากผู้ปกครองเพียงคนเดียว พบว่า ผู้ที่เป็นแม่นั้นต้องรับภาระหนักในการเลี้ยงดูครอบครัว ทำให้เกิดภาวะความเครียด กัดดัน และสามารถส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กได้ อีกทั้งยังอยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อการถูกละเลย ทำร้ายร่างกาย ปัญหาพฤติกรรม และปัญหาทางอารมณ์

Lynn (1974 อ้างถึงใน อรทัย รัตนมณี, 2537) พบว่า ครอบครัวที่ขาดบิดาหรือบิดาไม่สนใจเท่าที่ควร จะทำให้ลูกขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจในตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงอายุระหว่าง 3 - 5 ปี บิดามีบทบาทสำคัญในการสร้างบทบาททางเพศที่เหมาะสม โดยลูกชายจะมีลักษณะความเป็นชาย ลูกสาวจะไม่ซื่ออาย มีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถสร้างความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามได้

จะเห็นได้ว่าสภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยไทย ซึ่งมีดังนี้ กรมวิชาการ (2540)

1. มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ เจริญเติบโตตามวัย มีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
2. มีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีความสุขและความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
3. ช่วยเหลือตนเองได้อย่างเหมาะสมตามวัย
4. เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
5. มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เหมาะสมตามวัย
6. มีความสุขต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว

เด็ก 0 - 6 ปี เป็นวัยแห่งการวางรากฐานชีวิต การส่งเสริมให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (พิศนา เขมมณีและคณะ, 2536 : 143) สอดคล้องกับ สยามพร เค-ไพบูลย์ (2544) ที่กล่าวถึง ความภูมิใจในตนเองหรือการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก สรุปความได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองนั้นมีความสำคัญยิ่งต่อความสามารถที่จะกระทำการต่างๆ ในชีวิตให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งความภูมิใจในตนเองจะพัฒนามาตั้งแต่วัยทารก และดำเนินอย่างต่อเนื่องไปขณะที่เติบโต เมื่อเด็กมีความภูมิใจในตนเองแล้วจะทำให้เป็นคนที่มีความเชื่อมั่น รักและรู้สึกดีกับตัวเอง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และความคิดไปในทางที่ดี ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย

Maslow (1970) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ไว้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความต้องการอย่างหนึ่งของมนุษย์ หากได้รับการตอบสนองก็จะนำไปสู่ความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง มีความเข้มแข็ง มีความสามารถเพียงพอที่จะกระทำการต่างๆ รู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อโลก แต่หากไม่ได้รับการตอบสนองจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกมีปมด้อยและช่วยตนเองไม่ได้

นิรมล ช่างวัฒนธรรม (2538) เสนอแนะประเด็น 3 ประเด็นหลักที่จะทำให้เด็กมีการเห็นคุณค่าในตนเองที่ดีที่สุด มีดังนี้

1. ความรู้สึกที่ตนมีคุณค่า เมื่อเด็กรู้สึกว่าเป็นที่รักใคร่ของคนรอบข้าง เป็นคนที่ใคร ๆ ก็ยอมรับ เป็นคนที่สังคมต้องการ เด็กก็มีความสุขและอยากร่วมคิดร่วมทำ ไม่ว่าจะเป็กิจกรรมที่บ้าน หรือที่โรงเรียน

2. ความรู้สึกที่ตนมีความสามารถ เมื่อเด็กมีทักษะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่วัยของเขาพึงจะเรียนรู้เด็กก็จะเกิดความรู้สึกภูมิใจในตัวเอง ยิ่งทำเขาก็ยังมีทักษะความเชื่อมั่นในตัวเองก็เกิดขึ้นด้วย เมื่อทำแล้ว โอกาสที่จะได้รับความสำเร็จก็ย่อมมากขึ้น

3. ความรู้สึกที่ตนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนได้ รู้ว่าตัวเองทำอะไร หน้าที่ความรับผิดชอบมีอะไรบ้าง รู้ว่าอะไรควรทำและอะไรไม่ควรทำ

Coopersmith (1981) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลเกิดจาก

1. การได้รับการยอมรับนับถือ ได้รับการปฏิบัติที่ดีจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิตของตน

2. การได้กระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมของตน

มาศสวรรค์ พัฒนานุพงษ์ (2531) ได้เสนอแนวทางที่ผู้ใหญ่สามารถนำไปปฏิบัติในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การเป็นตัวอย่งที่ดีของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง
2. ปฏิบัติต่อเด็กแต่ละคนโดยคำนึงถึงลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของเด็ก
3. ไม่ตัดสินเด็กจากการกระทำ
4. เปิดโอกาสให้เด็กมีความรับผิดชอบและตัดสินใจ
5. สอนให้เด็กมองโลกในแง่ดี
6. หมั่นให้คำชมเชยแทนการวิจารณ์
7. ฝึกให้เด็กกล้าเสี่ยงและพึ่งตนเอง
8. มองหาข้อดีของเด็กและชมทุกครั้งที่เด็กทำดี
9. ฝึกให้เด็กพอใจและสนุกกับทุกสภาพการณ์ของชีวิต
10. เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำสิ่งที่ต่างจากคนอื่น
11. สนใจฟังคำพูดของเด็กเสมอ
12. กอดรัด สัมผัสและให้ความอบอุ่นแก่เด็ก
13. ฝึกให้เด็กหลีกเลี่ยงการกล่าวร้ายตนเอง
14. มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามวัยเด็ก

การเห็นคุณค่าในตนเองนั้นมีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางจิตใจ สัมพันธภาพภายในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพ อารมณ์ สังคม กระบวนการทางความคิดการให้คุณค่า การตั้งเป้าหมาย และการมีปฏิริยาต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ คุณค่าในตนเอง หากสามารถส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมุสลิมที่กำลังก้าวเข้าสู่ขั้นต้นของการเห็นคุณค่าในตนเองได้แล้ว ก็จะช่วยเสริมสร้างกำลังใจที่ดี ให้เด็กเหล่านั้นเติบโตเป็นบุคคลที่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของตนและได้รับการยอมรับ

มุขาวะเราะหุ เป็นแนวทางหนึ่งที่ยุทธศาสนาส่งเสริมให้ปฏิบัติ เมื่อต้องการหาแนวทางแก้ไขในปัญหา อยู่ในลักษณะของการปรึกษาหารือกันโดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอย่างมีเหตุผล อันจะเป็นข้อมูลในการได้มาซึ่งแนวทางแก้ไข ทำให้บุคคลเกิดการค้นพบและเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังเช่น ในสมัยสงครามสนามเพาะ ท่านรอซูลมักทำสงครามแบบปะทะตัวต่อตัวนอกเมือง ท่านซัลมานซึ่งเป็นสาวกของท่านศาสดา (เศาะฮาบะหุ) ได้เรียนปรึกษาท่านว่า "สิ่งนี้เป็นคำสั่งของพระเจ้า (วะฮีย์) ไหม? "ท่านรอซูลตอบว่า "เป็นความคิดโดยส่วนตัวของท่าน" ท่านซัลมานจึงขอเรียนปรึกษากับท่านรอซูลและเศาะฮาบะหุท่านอื่น และมีความเห็นพ้องต้องกันว่า "ให้ซูดซานาเพาะและทำการสู้รบแบบตั้งรับ" และตามโองการในอัลกุรอาน ความว่า "และการงานของพวกเขา คือ การปรึกษาหารือกันระหว่างพวกเขา" (อัลซุรอ : 38)

จากเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมุขาวะเราะหุ นั้น ถือเป็นแบบอย่างของท่านศาสดามูฮัมมัด (ศ็อลย) ซึ่งมรดกอันล้ำค่าของมุสลิมมีอยู่สองสิ่ง คือ อัลกุรอานและซุนนะห์ ซึ่งอัลกุรอานถือเป็นหลักใหญ่และเป็นแม่บทหรือหลักทฤษฎี ซุนนะห์ เป็นภาคปฏิบัติทำหน้าที่ขยายหลักการต่าง ๆ ภายในอัลกุรอานออกมาในรูปแบบของการปฏิบัติโดยท่านศาสดามูฮัมมัด (ศ็อลย) ไม่มีเรื่องใดที่ปรากฏอยู่ในหลักอัลกุรอาน นอกจากที่ท่านศาสดาฯ ได้แสดงออกมาของการปฏิบัติทั้งสิ้น ในฐานะเป็นผู้نبีถือศาสนาอิสลาม จะหลีกเลี่ยงจากหลักทั้งสองนี้ไม่ได้ เพราะการหลีกเลี่ยงจากหลักดังกล่าวโดยไปดำเนินชีวิตตามวิถีทางอื่น เท่ากับเป็นการหลงทางและผิดทางนำของท่านศาสดามูฮัมมัด (ศ็อลย) ดังหะดีษที่ว่า "จงยึดมั่นในกิตาบุลลอฮ์ (คือ อัลกุรอาน) และซุนนะฮ์ (คือ แบบปฏิบัติ) ของฉัน" ซึ่งพวกท่านจะไม่หลงทางไปจากทางนำของฉัน" (รายงานโดยมุสลิม)

การมุขาวะเราะหุนี้ อิสลามได้ส่งเสริมให้กระทำในทุกระดับตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงรัฐ แต่ปัจจุบันการมุขาวะเราะหุส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ในองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ มากกว่าที่จะนำมาประยุกต์ในหน่วยเล็ก ๆ ของสังคมที่มีความสำคัญเช่นกัน คือ สังคมครอบครัว และการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ควรที่จะใกล้เคียงกับสภาพปัจจุบัน

องค์ประกอบของการมุขาวะเราะหุ ประกอบไปด้วย 1) ประเด็นปัญหา 2) การมีเหตุผล 3) ผู้รู้ทางปัญหาและผู้รู้ทางอิสลาม โดยการนำปัญหาจริงมาใช้เป็นตัวอย่างประกอบต่อกรวิธีเริ่มทางความคิดในการปรึกษาหารือการแก้ปัญหา ผู้รู้จะทำหน้าที่เปรียบเหมือนผู้นำกระบวนการในการให้ความรู้ และให้คำแนะนำบางส่วน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ขยายความคิดของตนเองร่วมกับการระดมความคิด และตั้งคำถามถึงการอยู่บนพื้นฐานของการมีเหตุผล อีกทั้งต้องไม่ขัดกับบทบัญญัติของอิสลาม (มูร็ิด ทิมะเสน, สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2542) การได้มาซึ่งปัญหานั้นอาจเป็นปัญหาที่อยู่ในสังคมส่วนรวมแล้วจึงนำมาสู่ปัญหาของบุตรหลานทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก ทุกครั้งที่มีการมุขาวะเราะหุ ผู้เรียนจะร่วมกันคิดและปรึกษาหารือกัน เพื่อแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่าง และจบลงด้วยการสรุปแนวทางแก้ไขร่วมกับผู้นำ

จะเห็นได้ว่า ประโยชน์ของการมุขาวะเราะหุ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในจุดหมายร่วมกัน เกิดการค้นพบและเรียนรู้ด้วยตนเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการมุขาวะเราะหุ เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าวร้าว เพื่อให้ผู้ปกครองมีแนวทางในการพัฒนาและอบรมเลี้ยงดูเด็ก เสริมสร้างพัฒนาการต่าง ๆ ที่เหมาะสมได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอิสลามที่เน้นการอบรมขัดเกลาทางจิตใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการมุขาวะเราะหุ เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าวร้าว
2. เพื่อศึกษาการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมในเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าวร้าว

สมมติฐานการวิจัย

Miller (1971) ศึกษาถึงการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารของแม่ที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก พบว่า การแสดงออกและท่าทางของแม่มีผลต่อระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก

Gonzalez (1998) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างแม่กับลูก และการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองให้ทั้งแม่และลูก ซึ่งผู้ปกครองได้เสนอความคิดเห็นว่า โปรแกรมที่จัดช่วยให้

ผู้ปกครองได้ปรึกษาปัญหาของตนกับผู้อื่น เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่จะจัดการกับพฤติกรรมของลูก และยังทำให้สัมพันธ์ภาพครอบครัวดีขึ้น

Kocak and Bekman (1999) ศึกษาประสบการณ์ของแม่กับการเข้าร่วมโปรแกรมการให้ศึกษาแก่มารดาของเด็กปฐมวัยในประเทศตุรกี โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย พบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมแม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คือ ยอมรับและเชื่อในตัวเด็กสูงขึ้น

สุณิสรา เสงส์วัสดิ์ (2542) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการให้การศึกษาแก่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เป็นโรคธาลัสซีเมียโดยใช้กรณีตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากทดลองผู้ปกครองมีความรู้เกี่ยวกับโรคธาลัสซีเมียและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เป็นโรคธาลัสซีเมียที่ถูกต้องตามหลักการแพทย์ที่สูงขึ้น และภายหลังจากทดลองผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เป็นโรคธาลัสซีเมียไปในทางที่ถูกต้องตามหลักการแพทย์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ผู้ปกครองและการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย ทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ว่า

1. หลังการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้าสูงกว่าก่อนการพัฒนาความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. หลังการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70

เกณฑ์ที่กำหนดในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยดำเนินการ ดังนี้

1. พจนี เทียมศักดิ์ (2535) ได้พัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรู้ด้านโภชนาการของผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ของผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.10 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 67

2. สุคนธา สมจันทร์ (2546) ได้ศึกษาผลการฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาเด็กสังกัดเทศบาลตำบล โดยใช้การเรียนรู้แบบแก้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เรื่องการพัฒนาเด็กปฐมวัยของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเท่ากับ 22.47 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.9

3. นำค่าร้อยละของค่าเฉลี่ยในข้อ 1 และ 2 มาหาค่าเฉลี่ย ได้ค่าเฉลี่ยคือร้อยละ 70.95 ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดเกณฑ์การประเมินด้านความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้าเท่ากับร้อยละ 70

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร คือ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า ที่ได้รับการอนุเคราะห์จากองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง รวม 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง ช่วงเวลา 9.00 – 11.00 น. โดยเริ่มในสัปดาห์ที่ 4 ของเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547 ถึงสัปดาห์ที่ 4 ของเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการมุซาวะเราะหฺ เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า

ข้อตกลงเบื้องต้น

ระดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติของเด็กกับผู้ปกครอง ไม่ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครอง เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ด้วยการมุซาวะเราะหฺและการเยี่ยมบ้าน เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมใน 3 ประเด็น ดังนี้ 1) สาเหตุและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย 2) ลักษณะเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ 3) วิธีการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย

2. ประชากรและตัวอย่างประชากร

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็กปฐมวัยที่กำลังศึกษาที่ได้รับการอนุเคราะห์จากองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล

2.2 ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็กปฐมวัยที่กำลังศึกษา ที่ได้รับการอนุเคราะห์จากองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ จำนวน 16 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

3. การสร้างแผนกิจกรรมการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง ด้วยวิธีการมูซาวะเราะหฺ ซึ่งมีกระบวนการในการพัฒนาความรู้ คือ 1) ระบุปัญหา 2) วิจัย วิพากษ์ปัญหา 3) ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ และมีเนื้อหาสาระ สื่อประกอบ และการประเมินผล จำนวน 12 แผน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังศึกษา

4.2 แบบสังเกตผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

5. วิธีดำเนินการทดลองจัดกิจกรรม และการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังหัวหน้าฝ่ายสังคมสงเคราะห์ครอบครัวเด็กกำพร้าขององค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ เพื่อติดต่อขอความร่วมมือในการทดลองจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง

5.2 นำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังศึกษา ไปทดลองกับผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม

5.3 ดำเนินการทดลองโดยใช้แผนกิจกรรมการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 12 แผน ใช้เวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง ช่วงเวลา 9.00 – 11.00 น. ในวันอาทิตย์ และระหว่างดำเนินการทดลองในช่วงปลายของระยะเวลาการทดลองผู้วิจัยทำการเยี่ยมบ้านของผู้ปกครอง

5.4 หลังดำเนินการทดลองเสร็จสิ้นแล้ว ให้ผู้ปกครองที่เป็นตัวอย่างประชากรทำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังศึกษา

5.5 หลังการทดลองผู้วิจัยบันทึกการสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นข้อมูลเสริม

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนของแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย ที่กำพร้าก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง โดยใช้วิธีการทดสอบค่าที (t – test)

6.2 คะแนนเฉลี่ยแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า หลังการทดลองกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70

6.3 ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กของเด็กปฐมวัยที่กำพร้ามาวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ช่วยให้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า ซึ่งต้องเลี้ยงดูเด็กได้รับความรู้ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม
2. เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้การดูแลเด็ก เช่น ผู้ดูแลเด็ก พี่เลี้ยงเด็ก และครูสามารถให้การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย และเด็กด้อยโอกาสกลุ่มอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม ด้วยวิธีการมุขากะเราะหฺ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมเอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วได้แบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย
 - 1.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.2 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.3 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.4 แนวทางการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
2. อิสลามกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
 - 2.1 เด็กกำพร้าในทัศนะอิสลาม
 - 2.2 วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามครรลองอิสลาม
3. การพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง
 - 3.1 ความหมายของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง
 - 3.2 ความสำคัญของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง
 - 3.3 บทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครอง
 - 3.4 หลักการและรูปแบบในการพัฒนาความรู้
 - 3.5 การมุขากะเราะหฺ
 - 3.5.1 ความหมายของการมุขากะเราะหฺ
 - 3.5.2 ความสำคัญของการมุขากะเราะหฺและประโยชน์ของการมุขากะเราะหฺ
 - 3.5.3 องค์ประกอบของการมุขากะเราะหฺและขั้นตอนการมุขากะเราะหฺ

1. การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย

1.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบด้าน โดยมีจุดเริ่มต้นจากภายในครอบครัว จนกลายเป็นประสบการณ์ชีวิตที่จะนำไปสู่พื้นฐานการดำรงชีวิต การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่ไม่คงที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ จากการศึกษาความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองพบว่า มีผู้ให้ความหมาย ดังนี้

Maslow (1970) ได้แบ่งการเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การยอมรับและการประเมินคุณค่าในตนเอง ได้แก่ การมีจุดเด่น ความสำเร็จ ความสามารถ การบรรลุเป้าหมายและการมีอำนาจ ความเชื่อมั่น การพึ่งพาตนเอง และการมีอิสระ
2. การตัดสินว่ามีคุณค่าจากผู้อื่น เช่น การมีชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่ง ความรุ่งเรือง การมีศักดิ์ศรีหรือเป็นที่น่าชมเชยต่อผู้อื่น

Branden (1981) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นลักษณะของความเชื่อและการนับถือตนเอง อันเกิดจากความเชื่อมั่นในควมมีคุณค่าของตนเอง ความมั่นใจในความสามารถของตนที่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งสำเร็จได้ตามความพอใจ

Coopersmith (1984) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นการประเมินและการตัดสินคุณค่าแห่งตนในเรื่องความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และควมมีคุณค่า แล้วแสดงออกให้เห็นถึงการทัศนคติที่มีต่อตนเองทั้งในด้านบวกและลบ ซึ่งสังเกตได้จากคำพูดและพฤติกรรมการแสดงออก

Lawrence (1987 อ้างถึงใน วัฒนา มัคคสมัน, 2539) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่า เป็นการที่บุคคลพิจารณาตนเองว่าขณะที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน กับตนในอุดมคติ (Ideal Self) นั้นเหมือนหรือแตกต่างกัน

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2540) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การที่ตนเองนั้นเป็นผู้ยอมรับตนเอง เคารพ ยกย่อง รัก และศรัทธาตนเอง

จงกลณี ต้อยเจริญ (2540) ได้สรุปการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่า เป็นสิ่งที่พ่อแม่หรือครอบครัวจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ต่อบุตรหลานของตนเองว่า เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เมื่อบุตรมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้เกิดการ

ยอมรับนับถือตนเอง สามารถอยู่ร่วมกับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นสุข อีกทั้งยังมีบุคลิกภาพและสุขภาพจิตที่ดี

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2543) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่า เป็นความคิดของบุคคลเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่า มีความหาย และมีประสิทธิภาพเพียงใด จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินความคิดและความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง ให้การยอมรับว่าตนเองมีความสำคัญ มีความสามารถ และนำความสามารถที่มีไปกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และขณะเดียวกันก็มีการยอมรับต่อข้อจำกัดของตนเอง ซึ่งทัศนคติที่มีต่อตนเองนี้จะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

1.2 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความต้องการพื้นฐานของชีวิตอันมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางจิตใจ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และยังเป็นพลังที่ช่วยยให้บุคคลสามารถต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคนานาประการของชีวิตได้ ถ้าบุคคลไม่มีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่รู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความสามารถก็จะไม่มีความสุข และจะไม่สามารถทำกิจการต่าง ๆ ของชีวิตให้สำเร็จลุล่วงได้

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2543) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับอาหารและน้ำ ชีวิตไม่อาจเติบโตและดำเนินไปอย่างมีความสุขได้หากปราศจากการเห็นคุณค่าในตนเอง เพราะคนเราทุกคนต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น เราต้องการให้ผู้อื่นมองเห็นคุณค่าในตัวเราและชื่นชมเรา แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการที่เรามองเห็นคุณค่าในตนเอง และยอมรับ

สยมพร เค – ไพบูลย์ (2544) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจสำนึกที่ละเล็กทีละน้อย เริ่มต้นจากวัยทารก และดำเนินอย่างต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ จนเติบโตใหญ่ เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องจะส่งผลให้มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูง ทำให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รักและนับถือตนเอง มีวุฒิภาวะด้านความคิดและอารมณ์ดี ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี สอดคล้องกับแนวคิดของ (ชัยวัฒน์ วงษ์อาษา, 2539) ที่ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับตัวทางอารมณ์ สังคมของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และการเห็นคุณค่าในตนเองยังมีคุณค่าสูงยิ่งเพราะเป็นพื้นฐานของการมองชีวิตที่มีความเหมาะสม ผู้ใหญ่ที่มี

ความเชื่อมั่นในตนเอง รักและนับถือตนเอง มีวุฒิภาวะด้านความคิดและอารมณ์ดี ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี

ธีระ ชัยยุทธยรรยง (2544) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ ของคนเรา บุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะมีแนวโน้มทำลายตนเอง รวมทั้งมีพฤติกรรมการติดยาเสพติดและก่ออาชญากรรม หากบุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง รู้จักให้เกียรติ ยอมรับตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็จะสามารถเรียนรู้ที่จะรักและเห็นคุณค่าของผู้อื่น

นอกจากนี้การเห็นคุณค่าในตนเองยังเป็นรากฐานของภาวะสุขภาพจิต เพราะบุคคลที่ขาดการเห็นคุณค่าในตนเองจะไม่มีความสุขภายในตน จะขาดความหนักแน่น มักจะมีความวิตกกังวล ไม่มีความเชื่อมั่น มีความเป็นตัวของตัวเองน้อย ตรงกันข้ามกับบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองจะมีความพึงพอใจในตนเอง มองตนเองในทางบวก รู้ว่าตนเองมีความสามารถ และใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ในการดำเนินชีวิตอันก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม (สุกัญญา พิระวรรณกุล, 2541)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเองจึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นบุคลิกภาพภายในที่มีการพัฒนามาจากรากฐานจิตใจที่แข็งแกร่ง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดเป้าหมายของชีวิตในแต่ละด้าน และเรียนรู้ที่จะจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เข้ามาได้อย่างดี ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองนี้ยังทำให้บุคคลได้แสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ สมควรได้รับการเสริมสร้างตั้งแต่เยาว์วัย

1.3 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ต้องเริ่มมาตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งลักษณะของการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเป็นกระบวนการต่อเนื่องตามขั้นพัฒนาการของมนุษย์ ดังที่ Erikson (อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2544) ได้ให้ความสำคัญกับช่วงวัยต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะส่งผลต่อบุคลิกภาพของบุคคล ดังนี้

ขั้นที่ 1 เชื่อใจ – ไม่เชื่อใจ (Trust – Mistrust) อยู่ในช่วงแรกเกิด – 1 ปี ความไว้วางใจเกิดจากการตอบสนองตามความต้องการขั้นพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ เช่น การที่เด็กได้ดูดนม สัมผัส ลูบ คลำ และการเล่น เป็นต้น ถ้าเด็กมีความไว้วางใจแล้ว จะทำให้เด็กรู้สึกว่าโลกนี้น่าอยู่ แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการตอบสนองก็จะทำให้เด็กเป็นคนช่างระแวงสงสัย อิริคสันกล่าวว่า

ความสมดุลของความเชื่อใจไว้วางใจในน้ำใจของบุคคลอื่นกับความระแวงสงสัยในน้ำใจของบุคคลอื่นนั้น จะทำให้เด็กพัฒนาความรู้สึกที่ว่า ชีวิตที่เกิดมาบนโลกนี้มีความหวัง ซึ่งถือเป็นความรู้สึกมีคุณค่าของมนุษย์ที่ต้องพัฒนาให้มีขึ้น เพื่อเป็นพลังผลักดันในการต่อสู้อุปสรรค

ขั้นที่ 2 ความเป็นตัวของตัวเอง – ความไม่มั่นใจ (Autonomy – Doubt)

อยู่ในช่วงวัย 2 – 3 ปี วัยนี้เด็กเริ่มที่จะทำอะไรด้วยตนเอง ถ้าพ่อแม่หรือผู้ปกครองให้โอกาสเด็กได้ทำอะไรตามความต้องการโดยไม่เกินเลยเกินไป เด็กก็จะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองได้ดี แต่ถ้าพ่อแม่ทำทุกอย่างแทนเด็กหรือควบคุมเด็กมากเกินไปก็จะทำให้เด็กไม่มีความมั่นใจ และยังนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเองที่ต่ำ

ขั้นที่ 3 ความคิดริเริ่ม – ความรู้สึกผิด (Initiative – Guilt) อยู่ในช่วงวัย 4 – 5 ปี

เด็กเริ่มอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว ช่างคิดช่างฝัน มีจินตนาการ ชอบตั้งคำถาม ถ้าเด็กถูกสกัดกั้นทางความคิดมากเกินไป จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกผิด หลีกหนีความจริง และมีความก้าวร้าว แต่ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ตามสมควรแล้ว จะทำให้เด็กมีความคิด รู้จักคิดหาวิธีแก้ปัญหา กล้าเผชิญความจริง และมองเห็นความสามารถของตนเอง

ขั้นที่ 4 ความขยันหมั่นเพียร – ความรู้สึกต่ำต้อย (Industry – Inferiority) อยู่ใน

ช่วงวัย 6 – 4 ปี เด็กเริ่มเข้าโรงเรียน มีกลุ่มเพื่อน และเรียนรู้กฎระเบียบ การที่พ่อแม่ช่วยเหลือเป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ ให้โอกาสเด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงเวลาในการเล่น รู้จักตั้งความหวังกับเด็กพอสมควร และรู้จักให้อภัยเด็กก็จะทำให้มีกำลังใจ เกิดความกระตือรือร้น มุมานะ สามารถทำงานต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จได้โดยง่าย หากพ่อแม่หรือบุคคลใกล้ชิดไม่ค่อยให้กำลังใจ เด็กจะรู้สึกต่ำต้อยมีปมด้อย และรู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถ ไม่มีคุณค่า

ขั้นที่ 5 ความเป็นเอกลักษณ์ – การไม่เข้าใจตนเอง (Identity – Identity

Confusion) อยู่ในช่วงวัย 12 – 18 ปี เด็กวัยนี้จะเริ่มรู้จักวิเคราะห์ตนเอง รู้ว่าตนเป็นใครต้องการอะไร ซึ่งหากเด็กรับรู้ถึงลักษณะของตนเองดีจนสามารถค้นพบตนเองได้ เด็กก็จะเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง รู้จุดด้อยจุดเด่น ยอมรับตนเองตามศักยภาพ และเห็นคุณค่าในตน แต่ถ้าเด็กยังไม่สามารถค้นพบตนเองได้ เด็กก็จะเกิดความสับสนในบทบาทของตนเอง

ขั้นที่ 6 ความผูกพัน – การแยกตัว (Intimacy – Isolation) อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่

ตอนต้น เป็นวัยที่ต้องการเพื่อนสนิท เพื่อนรู้ใจที่สามารถรับฟังพูดคุยปรึกษาหรือกันก็ได้ ถ้าหากไม่สามารถสร้างความผูกพันใกล้ชิดกับผู้อื่น และไม่เข้าใจถึงจิตใจของผู้อื่นได้ก็จะมีความรู้สึกอ้างว้างเดียวดาย

ขั้นที่ 7 การใจกว้าง – การคิดถึงแต่ตนเอง (Generativity – Self Absorption)

อยู่ในช่วงวัยกลางคน เป็นช่วงที่มีการแบ่งปันเพื่อแม่ แนะนำ สร้างสรรค์ มีความรู้และความชำนาญ และถ้าผ่านพัฒนาการในขั้นที่ 5 และ 6 ไปด้วยดีแล้ว ก็จะเป็นบุคคลที่มีพลังความคิด สร้างสรรค์พร้อมจะทำประโยชน์แก่สังคมและส่วนรวม เป็นคนที่มีค่าและมีความสามารถ หากเป็นไปในทางตรงกันข้าม บุคคลนั้นก็จะเป็นคน que คิดถึงแต่ตนเอง ขาดความมีน้ำใจ และมีบุคลิกภาพอ่อนแอ

ขั้นที่ 8 ความมั่นคงทางใจ – ความสิ้นหวัง (Integrity – Despair) เป็นช่วงวัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องการความสงบสุข ความพึงพอใจในช่วงตนเอง ซึ่งบุคคลจะต้องพัฒนาความรู้สึกว่าตนได้กระทำกิจต่างๆ ที่ควรกระทำเสร็จสิ้นตามหน้าที่ของตนแล้ว ถ้าบุคคลย้อนกลับไปมองชีวิตที่ผ่านมาและรู้สึกพอใจ ไม่ยึดติดกับอะไรแล้วยอมทำให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง แต่ถ้าบุคคลยังมีอาลัยอาวรณ์ รับผิดชอบไม่ได้และกลัวอนาคตก็จะทำให้สูญเสียความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

ความแตกต่างของระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของแต่ละบุคคล เกิดขึ้นเนื่องจากมีปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังที่ Coopersmith (1981) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบภายใน หมายถึง ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่มีผลทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะทางกายภาพ (Physical Attribute) เป็นลักษณะทางกายของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งลักษณะทางกายบางอย่างเอื้ออำนวยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และยังมีส่วนช่วยเพิ่มระดับของการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เช่น ความแข็งแรง ความงาม แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมนั้นๆ ว่าให้คุณค่ากับลักษณะทางกายอย่างไร

1.2 ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพและการกระทำ (General Capacity Ability and Performance) ลักษณะทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กับการประสบความสำเร็จของบุคคลทั้งในโรงเรียนและสังคม และจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้สติปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียน การประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวย่อมส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

1.3 ภาวะทางอารมณ์ (Affective Status) ภาวะทางอารมณ์เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจ ความรู้สึกเป็นสุข ความวิตกกังวลของบุคคล เป็นต้น ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นแล้วส่งผลต่อการประเมินตนเอง บุคคลใดที่ประเมินตนเองไปในทางที่ดีจะแสดงความรู้สึกพอใจ เป็นสุข ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลประเมินตนเองในทาง

ที่ไม่ดี ก็จะไม่มีความพอใจในภาวะปัจจุบันของตนเอง มองตนเองว่าไม่สามารถประสบความสำเร็จในอนาคตได้

1.4 ค่านิยมส่วนบุคคล (Self – Values) บุคคลจะประเมินตนเองกับสิ่งที่ตนเองให้คุณค่า และบุคคลยังมีแนวโน้มที่จะใช้เกณฑ์ค่านิยมของสังคมเป็นตัวตัดสินคุณค่าของตน ถ้าค่านิยมส่วนตัวมีความสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม การเห็นคุณค่าในตนเองก็จะยิ่งสูงขึ้น นอกจากนี้การที่บุคคลมีโอกาสดังกล่าวที่มีความสอดคล้องกับค่านิยมส่วนตัว จะทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นเช่นกัน (Bradshaw, 1981)

1.5 ระดับความมุ่งหวัง (Aspiration) การตัดสินคุณค่าของบุคคลส่วนหนึ่งเกิดจากการประเมินผลของการปฏิบัติและความสามารถของตนกับมาตรฐานความสำเร็จที่ตั้งไว้ ซึ่งความมุ่งหวังของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน หากบุคคลมีความมุ่งหวังสูงเกินความสามารถของตนเองหรือคาดหวังเกินความเป็นจริง โอกาสที่จะประสบความสำเร็จก็จะลดน้อยลง และทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองลดต่ำลงตามไปด้วย ในทางกลับกันหากบุคคลมีการปฏิบัติหรือมีความสามารถเป็นไปตามเกณฑ์หรือดีกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ก็จะทำให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้น ประสิทธิภาพที่ได้รับความสำเร็จจึงนำไปสู่ความมุ่งหวังในความสำเร็จในครั้งต่อไป

1.6 เพศ (Sex) สังคมและวัฒนธรรมส่วนใหญ่มักจะให้ค่านิยมที่ดีต่อเพศชาย โดยเพศชายมักจะได้รับมอบหมายตำแหน่งที่มีอำนาจทางสังคม ขณะที่เพศหญิงได้รับตำแหน่งและบทบาททางสังคมที่ด้อยกว่า ทำให้เพศชายมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Marsh, 1984 อ้างถึงใน สุภาเพ็ญ ศขพลายุภักต์, 2541) โดยยอมรับว่า เพศชายมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง

1.7 อิทธิพลด้านชีววิทยาและพื้นฐานทางอารมณ์ (Biological Temperament Influences) พัฒนาการความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเกิดขึ้นภายใต้การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพื้นฐานทางอารมณ์ของบุตร และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ตอบสนองต่อบุตร การยอมรับการชื่นชมนั้น ผู้เลี้ยงดูต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของตนเองและบุตร ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองในขั้นพื้นฐาน จากการศึกษาของ เซสส์และโทมัส (Chess and Thomas, 1987) ชี้ให้เห็นว่า เด็กทารกมีความแตกต่างกันตั้งแต่แรกเกิด เด็กบางคนมีการเคลื่อนไหวมาก บางคนมีการเคลื่อนไหวน้อย และบางคนมีความรู้สึกไวมากในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ รวมไปถึงการตอบสนองของเด็กเมื่อมีบุคคลเข้ามาสัมพันธ์ด้วย เด็กบางคนอาจจะมีความระมัดระวัง บางคนก็จะมีลักษณะเข้าหาอย่างพึงพอใจ ซึ่งเกิดจากรูปแบบพื้นฐานทางอารมณ์ที่แตกต่างกันออกไป จึงแบ่งเด็กได้ 3 กลุ่ม คือ

1) เด็กเลี้ยงง่าย (Easy Children) ลักษณะของเด็กกลุ่มนี้ คือ จะมีอารมณ์พื้นฐานดี มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าน้อย มีความนุ่มนวลต่อการเข้าหาสถานการณ์ใหม่ ๆ พบเด็กกลุ่มนี้ประมาณร้อยละ 40

2) เด็กเลี้ยงง่าย (Difficult Children) ลักษณะของเด็กกลุ่มนี้ คือ มีจังหวะชีวภาพไม่สม่ำเสมอ มักตอบสนองต่อสิ่งเร้ารุนแรงและเป็นไปในทางลบหรือหลบเลี่ยง ปรับตัวช้าและมีอารมณ์พื้นฐานไม่ดี พบเด็กกลุ่มนี้ประมาณร้อยละ 10

3) เด็กปรับตัวช้าหรือเด็กเอาใจยาก (Slow to Warm up) เด็กกลุ่มนี้มักหลีกเลี่ยงสถานการณ์และสิ่งเร้าใหม่ ๆ ค่อนข้างปรับตัวช้า อารมณ์พื้นฐานไม่ดีแต่มีลักษณะไม่รุนแรง พบเด็กกลุ่มนี้ประมาณ ร้อยละ 15

และให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า ตั้งแต่แรกเกิดเด็กบางคนอาจมีความยากลำบากในการพัฒนาภาพลักษณ์แห่งตน (Self-Image) โดยมีสาเหตุมาจากลักษณะพื้นฐานทางอารมณ์ของเด็ก ซึ่งเด็กเลี้ยงยากนั้นมีความท้าทายต่อการพัฒนาและให้การศึกษา เด็กเหล่านี้มักจะตอบสนองต่อสถานการณ์มากเกินไป และยากที่จะสนองความต้องการและความรู้สึกของตนเอง ไม่สนใจหรือตอบสนองผู้อื่นได้ดี เด็กที่เติบโตมาแล้วมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา มักจะมีลักษณะที่สืบเนื่องมาจากพื้นฐานทางอารมณ์ (Brooh, 1992) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานทางอารมณ์และปัญหาพฤติกรรมและการปรับตัวของ Mazide (1989) ที่พบว่า พื้นฐานทางอารมณ์ในวัยเด็กมีความสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรม เมื่อเด็กอายุ 12 ปี ดังนั้น พ่อแม่และผู้ปกครองจึงควรมีความรู้ในเรื่อง พื้นฐานทางอารมณ์บ้างพอสมควร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการรู้จักและเข้าใจบุตรหลานมากขึ้น จะได้มีแนวทางในการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ป้องกันปัญหาทางอารมณ์และจิตใจของเด็ก

2. องค์ประกอบภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งส่งผลให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกัน

2.1 สัมพันธภาพภายในครอบครัว สัมพันธภาพหรือบรรยากาศภายในครอบครัวที่มีความรัก ความเข้าใจกัน ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา รู้จักแสดงออกความรักด้วยความจริงใจ ให้อิสระเด็กอย่างมีขอบเขต พ่อแม่มีความคาดหวังที่เหมาะสมกับเด็ก เน้นการให้กำลังใจคำแนะนำ และหลีกเลี่ยงการลงโทษทางกายให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวจะทำให้เด็กรู้สึกที่ตนเองได้รับการยอมรับ มีคุณค่า รู้สึกมั่นคงและปลอดภัย อีกทั้งยังช่วยให้เด็กมีโอกาสเลือกที่จะกระทำและประเมินตนเองได้ใกล้เคียงกับเหตุผลและมาตรฐาน ตรงกันข้าม หากเด็กถูกบังคับได้รับแรงกดดันจากความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีมากเกินไป จนทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารระหว่างพ่อแม่กับเด็ก คือ เด็กไม่ได้แสดงความรู้สึกความต้องการเท่าที่ควร พฤติกรรมของเด็กถูกควบคุมโดยผู้ใหญ่ ส่งผลให้เด็กรู้สึกว่า

ตนเองไม่มีประสิทธิภาพในการกระทำสิ่งต่างๆ หากเด็กได้รับการตามใจจากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมากเกินไป ก็จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีทัศนคติ มีความรู้สึกว่าตนเองนั้นดีกว่าผู้อื่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองในทางลบ และยังเป็นอันตรายต่อการพัฒนาการของเด็ก

นอกจากนี้ กุญชรีย์ คำชาย (2542) ได้รวบรวมแนวคิดของนักจิตวิทยาของนักจิตวิทยาชาวต่างประเทศในเรื่องสัมพันธภาพและความรักในครอบครัวไว้ว่า

1) ควรเอาใจใส่และเอื้ออาทรต่อกัน การเอาใจใส่ในที่นี้ หมายถึง การดูแลสุขภาพของกันและกัน อาหารการกิน การเล่าเรียนของบุตร ความสะอาด การใช้จ่ายของครอบครัวในส่วนต่าง ๆ ตลอดจนการใส่ใจความทุกข์และความสุขของสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

2) สมาชิกควรรู้จักและเข้าใจกันให้ดี สำหรับบุตรบิดามารดา ก็ต้องเข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับบุตร เช่น อุปนิสัย จุดเด่นและจุดด้อยของบุตร ทุกคนในครอบครัวจะต้องปรับตัวเพื่อทำความรู้จักซึ่งกันและกัน จะได้นำมาซึ่งการตอบสนองที่ดีต่อกัน

3) สมาชิกในครอบครัวควรมีความเคารพซึ่งกันและกัน หมายถึง การเคารพที่มาจากภายในจิตใจแล้วแสดงออกอย่างสอดคล้องกัน เช่น การรับฟังกัน การเคารพในความคิดที่แตกต่างกัน การรู้จักการเกรงใจ เป็นต้น การเคารพกันจะนำมาซึ่งการเห็นคุณค่าและช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีขึ้น

4) สมาชิกในครอบครัวต้องมีความรับผิดชอบ และรู้จักภาระหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบที่บุตรนั้นสามารถรับรู้ได้

5) ในครอบครัวควรมีความไว้วางใจกัน เพราะจะทำให้บุคคลในครอบครัวมีความสบายใจ ไร้กังวล รู้สึกเป็นที่พึ่งได้ ครอบครัวใดที่ไม่ได้สร้างรากฐานที่ดีในเรื่องของความไว้วางใจ ย่อมส่งผลต่อบุคลิกภาพของเด็กได้โดยอาจนำสู่สภาวะการก้าวร้าว เกินกต หรือมีปมด้อย

6) ในครอบครัวควรมีการให้กำลังใจกันอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากกำลังใจทำให้เกิดพลังในการดำเนินชีวิตไปอย่างมีความสุข การกำลังใจอาจเป็นคำพูด และท่าทางที่ให้การสนับสนุน ชมเชยเมื่อทำสิ่งที่เหมาะสม

7) สมาชิกในครอบครัว ควรเรียนรู้ที่จะให้อภัยซึ่งกันและกัน เพราะการให้อภัยจะช่วยให้บุคคลเริ่มต้นได้เร็วขึ้นในการที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทางที่ดี

8) ในครอบครัวต้องรู้จักการสื่อสารที่ดีต่อกัน ทั้งระหว่างสามีภรรยา และบิดามารดากับบุตร โดยอยู่ในรูปของภาษาที่เป็นวาจา และภาษาท่าทาง หลีกเลี่ยงการตำหนิ ควรใช้การตักเตือนมากกว่า การใช้น้ำเสียงที่มีความนุ่มนวล

9) ครอบครัวควรใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ เช่น การมีกิจกรรมร่วมกันในวันหยุด การรับประทานอาหารร่วมกัน การไปเยี่ยมญาติ เพื่อช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพให้ดียิ่งขึ้น

10) ครอบครัวควรเสริมสร้างความใกล้ชิดด้วยการสัมผัส เช่น การกอด การโอบ หรือเกี่ยวแขนหอมแก้มกันในครอบครัว เป็นการแสดงความรักที่ช่วยเพิ่มความมั่นใจในความรัก ความอบอุ่นของกันและกันให้มากขึ้น โดยเฉพาะระหว่างบิดามารดากับบุตร

บุคคลจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำนั้น มีรากฐานมาจากวัยเด็กจากการตอบสนองที่เด็กได้รับจากบุคคลรอบข้าง โดยเฉพาะพ่อแม่ (ธีระ ชัยยุทธยรรยง, 2544) ความเอาใจใส่ของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กมีอิทธิพลอย่างมากต่อความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมจะส่งผลให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเองสูง และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รักและนับถือตนเอง

McNeil (1976 อ้างถึงใน นวพร แซ่เลื่อง, 2539) กล่าวว่า พื้นฐานของการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นมีการพัฒนามาจากความรักและการยอมรับในตัวเด็กของพ่อแม่ ซึ่งสิ่งนี้เป็นรากฐานต่อการสร้างเสริมความรู้สึกที่มั่นคงในการรักตนเอง และคาดหวังให้ผู้อื่นรักตน จากนั้นความรู้สึกที่ดีต่อตนเองของเด็กที่ได้รับจากความรัก การเอาใจใส่ดูแลของพ่อแม่ก็จะแผ่ขยายไปสู่บุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง บุคคลใกล้ชิด และเพื่อน การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กยังขึ้นอยู่กับ การได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยเด็กจะเรียนรู้และปฏิบัติตนให้พ่อแม่พึงพอใจก่อน หากพ่อแม่พึงพอใจ ยอมรับในตัวเด็กอย่างที่เด็กเป็น เด็กก็จะพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นเรื่อยๆ ด้วยความแข็งแกร่งจากภายในตัวตน

Atwater (1979 อ้างถึงใน รัตมี โพนเมืองหลัง, 2543) ตระหนักถึงแนวทางการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยอธิบายว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ การดูแลเอาใจใส่และการให้การยอมรับเด็กตั้งแต่เยาว์วัยนั้นมีความสำคัญและส่งผลต่อการเห็นคุณค่าของเด็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กเป็นผลมาจากความรักที่ได้รับจากลักษณะท่าทีของผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูมากกว่าสถานภาพทางสังคม และปริมาณวัตถุสิ่งของที่เด็กได้รับ

2.2 โรงเรียน เมื่อเด็กก้าวเข้าสู่วัยเรียน โรงเรียนเป็นสถานที่ที่เด็กใช้เวลาอยู่ด้วยค่อนข้างมาก เด็กจะเริ่มมีการเรียนรู้ทางสังคมเพิ่มขึ้น ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมโรงเรียนจึงเป็นส่วนที่จะสนับสนุนการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กต่อจากที่บ้าน โรงเรียนจึงมีหน้าที่ที่จะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในทักษะ ความสามารถ และรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองเมื่อทำกิจกรรมอยู่ที่โรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกและทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระ เพื่อให้เด็กได้แสดงความสามารถของตนเอง จึงเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง

2.3 กลุ่มเพื่อน สัมพันธภาพระหว่างเด็กวัยเดียวกันมีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง การยอมรับของกลุ่มเพื่อนจึงเป็นส่วนช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก เด็กที่เป็นที่ชื่นชอบของเพื่อนมักจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กทั่วไป และยังมี การรับรู้ด้านสังคม ร่างกาย และความสำเร็จต่างๆ ของตนเองในทางบวก ส่วนเด็กที่มักถูกปฏิเสธ จากกลุ่มเพื่อน และแยกตัวออกจากสังคม และมักเป็นเด็กขี้อาย ซึมเศร้า มีระดับการเห็นคุณค่า ในตนเองที่ต่ำ

2.4 สถานภาพทางสังคม เป็นสิ่งที่แสดงถึงตำแหน่ง หรือ สถานภาพของบุคคลในสังคม โดยพิจารณาจากลักษณะอาชีพ รายได้ วงศ์ตระกูล และถิ่นที่อยู่ อาศัย เป็นต้น บุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมในระดับสูง จะได้รับการปฏิบัติที่ทำให้เกิด ความรู้สึกว่าคุณค่ามากกว่าบุคคลอื่น อย่างไรก็ตามสถานภาพทางสังคมมีความสัมพันธ์กับ การเห็นคุณค่าในตนเองอย่างไม่เด่นชัด

ประเทิน มหาจันทร์ (2536) กล่าวถึง การเห็นคุณค่าในตนเองของพ่อแม่ที่ส่งผลต่อ เด็กการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กไว้ ดังนี้

1. พ่อแม่ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มักต้องการให้เด็กกระทำสิ่งที่ตน กระทำไม่ได้ เพื่อเป็นการทดแทนโดยใช้เด็กเป็นตัวแทนความสามารถของตนเอง กล่าวคือ ให้เด็ก กระทำในสิ่งที่ตนกระทำไม่สำเร็จ และถ้าเด็กกระทำไม่สำเร็จ พ่อแม่จะรู้สึกผิดหวังเป็นอันมา ดังนั้น เด็กจะมีความพะว้าพะวังในการทำงาน เพราะต้องทำตามความคาดหวังของพ่อแม่ ซึ่งยาม ครึ่งก็ขัดกับความต้องการของตนเอง

2. พ่อแม่ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะได้รับความกดดันเป็นอันมาก หากบุตรเป็นเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง โดยพ่อแม่จะมองเด็กลักษณะดังกล่าวว่าเป็น เด็กแข็งข้อ ส่งผลให้เด็กเกิดความสับสน และคับข้องใจได้

3. พ่อแม่ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มักจะมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็น ปัญหาไปเสียหมด และพยายามคิดถึงปัญหาไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้ยังอ้างถึงมาตรฐานและความ มุ่งหวังต่าง ๆ ที่สูงส่ง ซึ่งยากที่เด็กจะกระทำให้บรรลุได้ ส่งผลให้เด็กเกิดความวิตกกังวล

4. พ่อแม่ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะให้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ชัดเจน เกี่ยวกับความสำเร็จของเด็ก พ่อแม่จะพยายามให้กำลังใจ เพื่อทำงานให้เป็นผลสำเร็จ แต่ใน ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ยั่งยืน เป็นไปโดยบังเอิญเท่านั้น เช่น พยายามเข้าเถาะลูก แต่ไม่ต้องหวังว่าจะสู้เขาได้หรอก เป็นต้น พ่อแม่มักจะไม่เชื่อใน ความสามารถของเด็ก ทั้งนี้โดยเอาความรู้สึกของตนเองไปจับ ทำให้พ่อแม่แสดงออกในลักษณะ วิพากษ์วิจารณ์

จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่อิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก โดยเฉพาะบทบาทของครอบครัวที่ทำหน้าที่ถ่ายทอด แสดงความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง ซึ่งการพัฒนาสำหรับเด็กนั้นควรส่งเสริมทั้งบุคลิกภาพภายในและภายนอกควบคู่กัน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

1.4 แนวทางการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

พื้นฐานของการเห็นคุณค่าในตนเอง จะถูกพัฒนาจากประสบการณ์วัยเด็ก ซึ่งทั้งครอบครัว เพื่อน และสังคมรอบข้างล้วนแล้วแต่เป็นประสบการณ์ที่ทำให้บุคคลเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง อันจะมีผลต่อการพัฒนาตนเองในอนาคตโดยรวม การเห็นคุณค่าในตนเองจะไม่หยุดนิ่งหรือคงที่ไปตลอดชีวิต แต่จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งเพิ่มและลดลง หากพ่อแม่หรือผู้ปกครองรู้จักวิธีการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็กตั้งแต่วัยปฐมวัย เด็กก็จะเติบโตอย่างเข้มแข็งกลายเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นในตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวิธีการหลายวิธีในการเสริมสร้างและเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง พอสรุปได้ดังนี้

1.4.1 การสื่อสารในครอบครัว

1.4.1.1 ความหมายของการสื่อสาร

รัชนี ศุภจินทร์รัตน์ (2531) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารไว้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการของมนุษย์ในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความคิดเห็น และอารมณ์ระหว่างกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันตามเนื้อหาที่ต้องการสื่อ

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2541) ได้ให้ความหมายของการสื่อสาร (Communication) ว่า หมายถึง การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันและกัน ซึ่งการสื่อสารมี 2 แบบ คือ การสื่อสารโดยใช้คำพูด (Verbal Communication) และการสื่อสารแบบไม่ใช้คำพูด (Nonverbal Communication)

Gordon (ม.ป.ป. อ้างถึงใน นิดดา หงษ์วิวัฒน์, 2542) กล่าวว่า การสื่อสารมีสองวิธี โดยคำพูด กับโดยท่าที ซึ่งได้แก่การแสดงออกับกิริยา การแสดงสีหน้า การแสดง

พฤติกรรมบางอย่าง เช่น การโบกมือ การพยักหน้า การสั้นศีรษะ เป็นการสื่อความหมายให้ผู้รับรู้ได้ทั้งเป็นการยอมรับและเป็นการยอมรับ หรือแม้แต่การนิ่งเฉย ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของเด็ก ก็เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่ง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2545) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารว่า การสื่อสารเป็นการใช้ภาษาเพื่อให้อีกฝ่ายเข้าใจความคิด ความรู้สึก และความต้องการของกันและกัน

อาจกล่าวโดยสรุปว่า การสื่อสาร หมายถึง การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันและกัน โดยใช้คำพูดหรือไม่ใช้ก็ได้ ทั้งนี้อาจเป็นท่าทาง เพื่อให้อีกฝ่ายเข้าใจความคิด ความรู้สึก หรือความต้องการของตน

1.4.1.2 ความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัว

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2541) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสารในครอบครัวว่า ครอบครัวที่มีคุณภาพต้องมีลักษณะพร้อมที่จะรับฟังลูกเสมอ ควรให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของลูก อย่ามองข้ามว่าไร้สาระ รู้แล้วเบื่อฟัง จำคาญใจ หากพ่อแม่ไม่รับฟังลูกลูกอาจหาที่ระบายที่อื่นหรือกับคนอื่น ซึ่งจะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี หากผู้อื่นฟังแล้วชี้แนะไปในทางที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม การฟังลูกพูด ลูกคิดเป็นการโอกาสให้เขาได้มีความกล้า กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น ตลอดจนเชื่อมั่นในตนเอง

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2545) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสารว่า การสื่อสารระหว่างกันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวันทั้งในเวลาที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันและขัดแย้งกัน การสื่อสารที่ดีควรเป็นปฏิสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายในลักษณะการสื่อสารสองทาง ในที่นี้ก็คือระหว่างสมาชิกในครอบครัวและพ่อแม่กับเด็ก ซึ่งเป็นกระบวนการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่สื่อความหมาย ความรู้สึก นึกคิด ความต้องการ และความคิดเห็นโดยใช้ภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และเพิ่มความรู้สึกของการเห็นคุณค่าในตนเองของสมาชิกในครอบครัวมากยิ่งขึ้น (บัวสรร วุฒิสักดิ์ชัยกุล, 2546)

เห็นได้ว่า การสื่อสารในครอบครัวระหว่างพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับเด็ก มีความสำคัญมาก เพราะเป็นกระบวนการของการส่งผ่านความรู้สึกและความห่วงใยของพ่อแม่และผู้ปกครองให้เด็กได้รับรู้ จึงส่งผลต่ออารมณ์ จิตใจ และบุคลิกภาพของเด็ก ซึ่งการใช้รูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมนั้น จะช่วยเสริมสร้างเด็กให้เป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง และพัฒนาทักษะทางสังคมไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1.4.1.3 วิธีการสื่อสารในครอบครัว

พัชนี เชนจรรยา และประทุม ฤกษ์กลาง (2531) ได้ให้ข้อเสนอแนะของรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่เหมาะสมว่า สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมให้มีการสร้างเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างพ่อแม่และบุตร ซึ่งเป็นการสมาชิกของครอบครัวโดยอาศัยรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว (Family Communication Pattern) ที่ประกอบด้วย บุคลิกที่ดีของพ่อแม่ อารมณ์ที่แจ่มใส น้ำเสียงนุ่มนวลชวนฟัง พูดส่งเสริมให้กำลังใจเด็ก ให้คำแนะนำและการสนับสนุน พร้อมทั้งจะช่วยแก้ไขข้อสงสัยและปัญหาต่างๆ แก่บุตร ตลอดจนเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ยอมรับฟัง และเคารพในความคิดเห็นของเด็กๆ ในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัวดังกล่าว จึงเป็นการสร้างความรัก ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ ผ่อนคลายปัญหา ระหว่างพ่อแม่

Gordon (ม.ป.ป. อ้างถึงใน นิดดา หงษ์วิวัฒน์, ผู้แปล, 2542) ได้แบ่งประเภทการพูดสื่อสารของพ่อแม่กับเด็กดังนี้

1. การสั่ง ซึ่งแนะ บังคับ เป็นการพูดเพื่อให้เด็กทำบางสิ่งบางอย่าง
2. การพูดตักเตือน ว่ากล่าว และการขู่ เป็นการบอกว่าจะเกิดอะไรบ้าง ถ้าเด็กไม่ทำอย่างนั้น
3. การเคี่ยวเข็ญ อบรม และสั่งสอน เป็นการบอกเด็กว่าเขาควรทำอย่างไร
4. การแนะนำ และบอกวิธีการแก้ปัญหาแบบเสนอแนะ เป็นการบอกเด็กว่าควรแก้ปัญหาอย่างไร ให้คำแนะนำ บอกคำตอบหรือทางออกให้กับเด็ก
5. การบรรยาย สั่งสอน และให้ข้อโต้แย้งที่มีเหตุผล เป็นการพยายามชักจูงเด็กด้วยข้อเท็จจริง โต้แย้งกับเด็กไปในทางตรงกันข้าม ให้เหตุผล ให้ข้อมูลตามความคิดของตนเอง
6. การตัดสิน วิพากษ์วิจารณ์ ไม่เห็นด้วย และการตำหนิติเตียน เป็นการตัดสินหรือประเมินผลเด็กในแง่ลบ
7. การชมเชย ยินยอม เป็นการตัดสินหรือประเมินผลเด็กในทางบวก
8. การเยาะเย้ย จัดเด็กเข้ากลุ่ม และเปรียบเทียบ เป็นการทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณเองโง่งงๆ ทำให้เด็กอาย
9. การตีความ วิเคราะห์ และแยกแยะ เป็นการบอกเด็กถึงแรงกระตุ้นของเขา วิเคราะห์สิ่งที่เด็กพูดหรือกระทำ

10. การพูดที่ทำให้เด็กรู้สึกอับอาย เห็นใจ ปลอดภัย และสนับสนุน เป็นการพยายามทำให้เด็กรู้สึกดีขึ้น และช่วยลดอารมณ์เสียของเด็ก
 11. การพูดโต้สวน ตั้งคำถาม และสอบถาม เป็นการพยายามหาเหตุผล แรงกระตุ้น สาเหตุ หาข้อมูลมากขึ้นเพื่อช่วยในการแก้ปัญหาให้เด็ก
 12. การพูดเพื่อให้เด็กถอยหนี เบื่อความสนใจไปเรื่องอื่น ทำให้เป็นเรื่องตลกขบขัน เป็นการพยายามดึงเด็กออกจากปัญหา
- มาศสวรรค์ พัฒนานุพงษ์ (2531) ได้เสนอแนะวิธีการพูดที่ดีต่อลูกไว้ ดังนี้
1. หาโอกาสให้คำชมเชยลูก ในกรณีที่เหมาะสม ไม่ควรใช้อย่างฟุ่มเฟือย
 2. ถ้าจะวิจารณ์เด็ก ให้มุ่งวิจารณ์เด็กเป็นเรื่องๆ ไป อย่าเหมารวมรวมพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง หมายถึง พฤติกรรมโดยรวมของเด็ก ควรตำหนิความผิดเฉพาะเรื่อง เพราะการตัดสินความผิดเพียงครั้งเดียว ถือเป็นลดคุณค่าของเด็กลงไปอย่างไม่ตั้งใจ
 3. สนใจฟังคำพูดของลูกเสมอ เพราะจะทำให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเด็กมากขึ้น
 4. อย่าขุดคุ้ยเอาความผิดเก่า ๆ ของลูกมากล่าวถึง เพราะเด็กนี้อาจย้อนเวลากลับไปเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ในครั้งนั้นได้ แต่เขาสามารถยอมรับผิดและเดินหน้าต่อไปได้
 5. พยายามหลีกเลี่ยงประโยคที่ทำให้ลูกรู้สึกผิด
 6. อย่าสบประมาทลูก เพราะการสบประมาทถือเป็นการกระทำที่ขาดความเกรงใจในผู้อื่น
 7. หลีกเลี่ยงการใช้สมญานามในการเรียกชื่อเด็ก เช่น ไข่ อี นัง

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการหลีกเลี่ยงการพูดตีตราต่อเด็ก เพราะอาจจะติดตัวเด็ก และมีอิทธิพลต่อภาพการมองตนเองของเด็กไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เช่น เมื่อพ่อแม่เรียกเด็กว่า “คนขี้เกียจ” เด็กก็จะเริ่มเชื่อว่าตนเองเป็นเช่นนั้น และจะยิ่งทำตามลักษณะที่พ่อแม่พูดตีตรา (วิศิษฐ์ วังวิญญู, ผู้แปล, 2546)

อานวยชัย ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์ (2546) กล่าวว่า การยกย่องสรรเสริญหรือให้คำชมที่มากเกินไป มักถูกมองว่าเป็นการกระทำที่ไม่จริงจัง และบางครั้งคำชมนั้นยังผลให้เด็กต้องการอยู่เรื่อยๆ เพื่อให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่พ่อแม่ต้องการซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันและเปรียบเทียบ ไม่ได้เกิดจากความพยายามภายในตัวเด็กเอง ส่งผลให้เด็กอาจรู้สึกว่าคุณค่าควรได้รับ ดังนั้น พ่อแม่จึงควรระมัดระวังการพูดชมเชย คือ พูดให้พอดี เหมาะกับสถานการณ์ และควรพูดส่งเสริมแบบให้กำลังใจเด็ก ซึ่งมีข้อดีดังนี้

1. การส่งเสริมกำลังใจนั้นกับการกระทำของเด็ก
2. การส่งเสริมกำลังใจนั้นให้กับงานที่ทำอย่างเหมาะสมด้วย
เช่นกันโดยไม่จำเป็นว่างานที่ทำเสร็จด้วยดีและสวยงาม
3. การส่งเสริมกำลังใจเป็นการไม่เรียกร้องให้ผลงานต่อไปต้องดีกว่า
4. การส่งเสริมกำลังใจ เป็นความจริงใจ
5. การส่งเสริมกำลังใจช่วยเพิ่มพูนการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก

วิธีการที่ช่วยส่งเสริมกำลังใจแก่เด็กมีดังนี้

1. มองหาข้อดี จุดเด่น และความสามารถของเด็ก แล้วพยายามให้
เด็กได้แสดงศักยภาพที่มีในตนเองให้มากที่สุด
2. ไม่ควรตำหนิ จู้จี้ จุกจิก หรือบ่นว่าเด็กควรทำอะไรบ้าง
3. แสดงความชื่นชมในตัวลูกให้เด็กได้รับรู้
4. มีความเป็นมิตร แสดงความรัก กอด จูบ โอบไหล่
5. แนะนำขั้นตอนการทำกิจกรรมหรือภารกิจต่าง ๆ ที่ละก้าวจาก
ง่ายไปยาก
6. ให้เวลาเล่นกับลูก หมั่นมีอารมณ์ขัน
7. หมั่นสังเกตและยอมรับความพยายามของลูก
8. ยอมรับและเข้าใจเด็ก คือ มองโลกในทัศนะของเด็ก
9. ศรัทธาในตัวลูก
10. รู้จักมองโลกในแง่ดี

นิคม วรรณราฐ (2542) ได้นำเสนอวิธีการที่สำคัญในการสื่อที่ดีระหว่าง
พ่อแม่กับลูก ดังนี้

1. พ่อแม่ควรเป็นผู้ฟังที่ดี พ่อแม่ต้องฟังและพยายามตีความหมาย
ในคำพูดของลูก ต้องแสดงความสนใจอย่างจริงจัง พยายามอย่าพูดขัดหรือสวนทางในระหว่างที่
ลูกพูด
2. ละเว้นและหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ เมื่อลูกมีโอกาสพูดควร
ปล่อยให้ลูกพูดจนจบ ถ้าพ่อแม่สอดแทรกในขณะที่ลูกพูด เขาอาจจะรู้สึกว่าคุณแม่ไม่ยอมฟังและ
ขาดความเข้าใจได้
3. สนับสนุนให้ลูกพูด พ่อแม่ควรปล่อยให้ลูกได้พูด ได้ระบายความ
ในใจหรือความคับข้องใจออกมาเมื่อเขาปัญหา ช่วยสนับสนุนให้ลูกพูดโดยพ่อแม่อาจจะพยักหน้า

แสดงความสนใจต่อคำพูดของคุณ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องไม่พูดอะไรที่อาจทำให้ลูกเกิดความรู้สึกว่าคุณแม่กำลังวิพากษ์วิจารณ์เขา และอย่าพูดขัดหน้าขัดหลังเป็นอันขาด

4. ตีความหมายคำพูดของคุณ วิธีการหนึ่งที่พ่อแม่อาจจะนำมาใช้ได้ คือ การตีความหมายในคำพูดของคุณ ซึ่งเป็นการแสดงความเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดอันแท้จริงของคุณ และเป็นการแสดงว่าคุณแม่เข้าใจในปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นของคุณ สอดคล้องกับการฟังแบบสะท้อนกลับ ซึ่งหมายถึง การบรรยายที่สะท้อนกลับสิ่งที่เราได้เห็นและได้ยิน

ประโยชน์ของการฟังแบบสะท้อนกลับ มีดังนี้ (วิศิษฐ์ วังวิญญู, ผู้แปล, 2546)

1. เด็กจะเป็นผู้คุมสภาพการณ์ในการแลกเปลี่ยนการสนทนา และมีโอกาสที่จะคลี่คลายความยุ่งยากต่าง ๆ ด้วยตนเอง

2. ทั้งเด็กและผู้ใหญ่สามารถค้นพบได้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่เด็กใส่ใจ โดยการค้นหาว่ามีอะไรซ่อนอยู่ภายใต้ปัญหา

3. การฟังแบบสะท้อนกลับ ช่วยให้พ่อแม่ได้ฟังในสิ่งที่เด็กไม่เคยบอกมาก่อน

4. เมื่อพ่อแม่เข้าใจผิดในสิ่งที่เด็กพูดและสะท้อนกลับไม่ถูก เด็กสามารถแก้ความผิดพลาดของคุณแม่ ก่อนที่จะพูดอะไรต่อไป

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2545) ได้นำเสนอวิธีการที่สำคัญในการสื่อสาร ดังนี้

1. การใช้ภาษาท่าทาง หรือที่เรียกว่าภาษากาย ซึ่งได้แก่ ท่าทางการเดิน การใช้สายตา การเคลื่อนไหวและการสัมผัส

2. การฟังให้เป็น ทักษะการฟังมีความสำคัญมากในกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งสิ่งที่ดีควรปฏิบัติเมื่อเป็นคนฟัง คือ

2.1 ควรมีการแสดงออกว่ากำลังรับฟังอย่างเต็มที่

2.2 พูดทวนในสิ่งที่ได้ยินเมื่อไม่แน่ใจ

2.3 ไม่ควรเปลี่ยนหัวข้อการสนทนา

2.4 มีปฏิริยาโต้ตอบกับผู้พูดให้เหมาะสม

เนื่องด้วยเด็กเล็กทุกคนต่างต้องการเป็นคนสำคัญของพ่อแม่และผู้ปกครองบ่อยครั้งที่เด็กมักจะมีเรื่องราวที่ต้องการแสดงความรู้สึกหรือบอกความต้องการต่างๆ ให้ผู้ใหญ่ได้รับรู้ การที่พ่อแม่ผู้ปกครองให้ความสนใจ และตั้งใจฟังในสิ่งที่เด็กพูด จึงเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเข้าใจกันและการเห็นคุณค่าของกันและกัน (นิตยา ประพฤติกิจ, 2539)

Dorothy (1975) ได้เสนอวิธีการเป็นผู้ฟังที่ดีของพ่อแม่และผู้ปกครองไว้ดังนี้

1. ขณะที่พูดกับลูกควรควบคุมการใช้น้ำเสียง บางครั้งน้ำเสียงที่สูงก็สามารถทำให้เข้ากับเรื่องราวที่ลูกกำลังพูด เพราะเด็กจะรู้สึกว่าคุณแม่หรือคุณพ่อมีส่วนร่วมด้วย
2. อย่าด่วนตัดสินคำพูดของลูกหรือใช้การพูดตัดบท เพราะเปรียบได้กับการไม่ยอมรับเด็ก
3. พยายามเข้าใจคำพูดหรือเรื่องราวที่ลูกกำลังจะบอก
4. การสะท้อนความรู้สึกเด็ก เพราะบางครั้งคำพูดของเด็ก

บอกเรื่องราวได้ไม่หมด และเด็กอาจไม่รู้ว่ากำลังมีความรู้สึกอย่างไรก็ได้ ถ้าพ่อแม่แสดงให้เห็นว่าเข้าใจความรู้สึกของลูก ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันก็จะดียิ่งขึ้น

Dingmeyer (1989) ได้เสนอแนะให้พ่อแม่ฝึกทักษะการฟัง ดังนี้

1. สบตาผู้พูด ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าคุณสนใจและตั้งใจฟังลูก
2. ตั้งใจฟังและพยายามเข้าใจความรู้สึกของลูก
3. บอกถึงความรู้สึกหลังจากการฟังแล้ว

องค์ประกอบของภาษาท่าทาง (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2537) ประกอบด้วย

1. การสบสายตา จะพูดจากันได้เข้าใจง่ายขึ้น และยังช่วยในการระงับอารมณ์ของทั้ง 2 ฝ่ายได้ หากกำลังใช้อารมณ์ในการสื่อสารอยู่ ณ เวลานั้น
2. สีหน้า สีหน้าที่รับฟังหรือยิ้มแย้มแจ่มใส ย่อมดีกว่าสีหน้าที่เฉยเมย หรือบึ้งตึง นอกจากนี้การสังเกตสีหน้าของคู่สนทนา ยังทำให้รับรู้ถึงความรู้สึกต่างๆ ได้ดี เช่น โกรธ กังวล น้อยใจ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้พูดเลือกที่จะพูดจาได้อย่างเหมาะสม
3. ท่าทาง ท่าทางการแสดงออก ซึ่งการรับฟังและทำให้คู่สนทนาอยากพูดคุยด้วย ได้แก่ การผงกศีรษะรับฟัง การโน้มตัวเข้าหา และสำหรับเด็กเล็กผู้ใหญ่ควรที่จะพูดกับเด็ก ด้วยวิธีการทลดตัวลงหรือก้มลงพูดกับเด็กในระดับต่ำ หรืออุ้มเด็กขึ้นแล้วพูดคุยสนทนา รับฟังกัน (นิตยา ประพฤติกิจ, 2539)
4. การสัมผัส เช่น การจับมือ จับต้นแขน การโอบกอด จะทำให้เกิดความเข้าใจ อบอุ่น รักใคร่ และสนิทสนมได้เป็นอย่างดี
5. ระยะห่าง การพูดคุยจะดีขึ้นหากทั้ง 2 ฝ่ายพูดคุยในระยะใกล้กัน การพูดคุยโดยอยู่ในระยะห่างจะทำให้ต้องใช้เสียงดัง และไม่มีการสบตากัน อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ง่าย

จากวิธีการสื่อสารต่างๆ สามารถกล่าวได้ว่า วิธีการสื่อสารที่ดีนั้นประกอบไปด้วย การเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี โดยต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพ คือ มีความจริงใจสอดประสาน

สัมพันธ์กันทั้งคำพูดและท่าทาง ซึ่งทำให้ผู้สื่อและผู้รับเกิดความรู้สึกร่วมกัน และแสดงถึงการเคารพ ให้เกียรติกัน ส่งผลทักษะในการสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.4.2 การยอมรับเด็ก

อุมอาพร ตรังคสมบัติ (2543) กล่าวว่า การยอมรับเด็คนับถือในตัวเด็ก หมายถึง การที่พ่อแม่ผู้ปกครองยอมรับว่าเด็กเป็นบุคคลหนึ่งที่แตกต่างกันไปจากเขา เป็นบุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ทั้งมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนเช่นเดียวกับพ่อแม่

ข้อเสนอแนะสำหรับพ่อแม่ในการปฏิบัติตนเพื่อการยอมรับเด็กมีดังนี้

1. ยอมรับความรู้สึกของเด็ก ไม่ว่าจะจะเป็นความรู้สึกทางบวก เช่น ดีใจ มีความสุข หรือทางลบ เช่น เศร้า โกรธ กลัว เป็นต้น และไม่ทำให้เด็กรู้สึกผิดกับความรู้สึกของตนเอง เพราะความรู้สึกเป็นสิทธิส่วนบุคคล เด็กๆ สามารถรู้สึกได้ แต่การกระทำของเด็กที่ตามมา นั้นเป็นสิ่งที่พ่อแม่ต้องระมัดระวัง
2. ให้เกียรติและปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมและยุติธรรม ไม่ใช้วิธีข่มขู่หรือทำให้เด็กอาย
3. กระตุ้นให้เด็กได้คิดและตัดสินใจเอง หลีกเลี่ยงการควบคุมความคิดของเด็ก แต่การพูดคุยกับเด็กด้วยเหตุผล ทำให้เด็กรู้ว่าพ่อแม่ยอมรับในความคิดเห็นและความรู้สึกของเขา
4. ให้ความสนใจเด็กในฐานะที่เป็นบุคคลหนึ่ง ไม่ควรคิดว่าเด็กเป็นเพียงวัตถุสิ่งของหรือคนตัวเล็กๆ ที่ไม่มีความหมาย

Gordon (ม.ป.ป. อ้างถึงใน นิดดา หงษ์วัฒนา, 2542) กล่าวว่า ท่าทีที่ยอมรับของพ่อแม่ เป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะเปิดตัวเด็ก เพราะทำให้เด็กรู้สึกเป็นอิสระที่จะบอกเล่าความรู้สึก แลกเปลี่ยนความคิด ปรัชญาปัญหาที่พวกเขากำลังเผชิญอยู่ อีกทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองควรไว้วางใจ ให้เด็กกระทำตามความต้องการหรือความปรารถนาของเด็กในบางครั้ง พร้อมกับการรู้จักสะท้อนความรู้สึกที่ดีต่อเด็ก เมื่อเด็กได้กระทำถึงสิ่งที่ตั้งใจใหม่ๆ ในแต่ละวัน (ธีระ ชัยยุทธยรรยง, 2544)

พรรณพิมล หล่อตระกูล (2548) กล่าวว่า บุคคลที่มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เด็กรู้จักว่าตนเองนั้นมีคุณค่า และสามารถช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง คือ พ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่จะต้องรู้จักยอมรับในตัวเด็ก ยอมรับในสิ่งที่เด็กเป็น อันหมายถึง ยอมรับตัวตนของเด็กในเรื่องบุคลิกภาพ บุคลิก ความสามารถ พร้อมกับสนับสนุนในความสามารถของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Adler (อ้างถึงใน ทิศนา แหมมณี และคณะ, 2536) ที่ว่า ลักษณะทางกายของเด็กแต่ละคนมี

อิทธิพลต่อวิธีที่ผู้อื่นปฏิบัติต่อเขา ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ผู้ใหญ่ที่เห็นว่าเด็กเป็นผู้มีความสามารถและมีสิ่งที่น่าสนใจในตัว ย่อมแสดงความรู้สึกนี้ให้เด็กเห็น เด็กจะซึมซับความคิดเห็นของผู้ใหญ่เข้าไป และมองตัวเองคล้าย ๆ กับที่ผู้ใหญ่มอง ถ้าผู้ใหญ่เห็นว่าเด็กไม่มีความสามารถ ความรู้สึกนั้นจะเป็นผลกระทบทำให้เด็กไม่เห็นคุณค่าในตนเอง

Roger (1961) กล่าวถึง วิธีการช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวิธีหนึ่ง คือ การให้การปรึกษาหรือการสนับสนุน โดยผู้ให้การปรึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 อย่าง คือ

1. มีการยอมรับ (Acceptance) คือ การไม่ตัดสินเด็กว่าผิดหรือถูกและยอมรับในสิ่งที่เขาเป็น ถึงแม้ว่าเด็กจะมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมควรแก่การตำหนิ ตีเตือน แต่เด็กก็ยังได้รับการยอมรับในความเป็นบุคคลอยู่

2. ความจริงใจไม่เสแสร้ง (Genuineness) คือ ผู้ให้การปรึกษาจะมีการประเมินค่าความเป็นเจ้าของบุคลิกภาพอย่างซื่อสัตย์ อันเกิดจากการมีสัมพันธภาพทางสังคมโดยปราศจากการใช้กลไกการป้องกัน ซึ่งเป็นการปรากฏของตัวตนที่แท้จริงของผู้ให้การปรึกษา มิใช่การสวมหน้ากาก หรือเสแสร้งว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นวิถีทางของคนที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง และสามารถเปิดเผยบุคลิกภาพของตนเอง โดยปราศจากความกลัวที่จะถูกปฏิเสธ หรือได้รับการขัดขวาง

3. ความเห็นใจ (Empathy) เป็นความสามารถในการรู้สึกยินดีกับบุคคลอื่น เมื่อเขารู้สึกเป็นผู้ที่มีทักษะในการสื่อสารโดยพยายามที่จะเข้าใจความรู้สึกของบุคคลภายใต้คำพูดของเขา การให้ความสนใจ หรือข้อความนั้นจะทำให้ผู้ให้การปรึกษารู้ว่าบุคคลนั้นรู้สึกอย่างไร

ทักษะทั้ง 3 ประการนี้ จะช่วยให้เด็กไม่รู้สึกว่าตนถูกตำหนิ วิพากษ์วิจารณ์ ยังคงเป็นตัวของตัวเอง สามารถของความช่วยเหลือได้อย่างเปิดเผย โดยได้รับความเห็นใจ เข้าใจ และมีผู้ใส่ใจกับปัญหา ความรู้สึก และยอมรับในการตัดสินใจของเขา จึงทำให้ระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น

Coopersmith (1984) ได้สรุปเทคนิคเฉพาะในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ ดังนี้

1. การยอมรับความรู้สึกของบุคคลตามความเป็นจริง จะช่วยให้เขาสามารถถ่ายทอดความรู้สึกออกมา โดยเฉพาะการยอมรับความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกกลัว ความรู้สึกขัดแย้งและความรู้สึกปฏิเสธของบุคคล เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการแสดงความรู้สึกของบุคคลนั้น

2. การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเผชิญปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน ควรทำความเข้าใจในวิธีการแก้ปัญหาและให้โอกาสแต่ละบุคคลในการแสดงความสามารถในการแก้ปัญหา เนื่องจากบุคคลมีความคิดที่เหมาะสมเฉพาะวัยของเขาและมีความรับผิดชอบต่อปัญหาที่เขาต้องเผชิญอยู่แล้ว นอกจากนี้การให้โอกาสเขาได้ฝึกเลือกวิธีการแก้ปัญหาเองนั้น จะทำให้เขาค้นพบว่ายังมีวิธีการที่เหมาะสมอีกหลายอย่างที่เขາอาจเลือกใช้ได้

3. การหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุคคลอย่างรุนแรงและกะทันหัน ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจ ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นควรแจ้งให้ทราบล่วงหน้าอย่างชัดเจนในทันที และถ้าเป็นไปได้ไม่ควรให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันเกิดขึ้น

4. การมีตัวแบบที่ดีและมีประสิทธิภาพในการเผชิญ เนื่องจากตัวแบบมีอิทธิพลต่อความรู้สึกมั่นคงของบุคคล ตัวแบบจึงควรมีความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลให้สามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการเผชิญปัญหาอย่างมั่นใจ และให้กำลังใจกับเขาว่าเขาสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ในการเผชิญหน้าปัญหาด้วยตนเอง

5. การช่วยให้บุคคลพัฒนาขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยให้เขาได้ระบายความขุ่นมัว ซึ่งจะเป็นโอกาสให้เขาได้ค่อย ๆ เข้าใจความยุ่งยากในตนเอง ช่วยลดระดับความเครียด จากนั้นเขาจะค่อย ๆ ใส่ใจกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตนเอง

6. ความคาดหวังที่สูงเกินความเป็นจริง จะส่งผลให้บุคคลเกิดความเครียด วิตกกังวลมากกว่าจะคิดหาวิธีการแก้ปัญหา และจะเป็นการทำลายความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองลดลง

Bradshaw (1981) มีความคิดเห็นที่สนับสนุนแนวคิดของคูเปอร์สมิธ เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยอธิบายว่า บุคคลที่จะมีการพัฒนาการเห็นคุณค่าเพิ่มขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่า ได้รับความสนใจและเอาใจจากบุคคลที่มีความสำคัญต่อตนเอง ตลอดจนได้มีโอกาสแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมของตนเอง

Brook (1992 อ้างถึงใน สุภาพิชญ์ คชพลายุกต์, 2541) ได้เสนอแนวทางในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก ดังนี้

1. พัฒนาความรับผิดชอบและการให้ความช่วยเหลือต่อส่วนรวม
2. เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด มีทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาโดยสอดคล้องกับความสามารถตามระดับพัฒนาการ และความสนใจของเด็ก
3. ให้ความสำคัญต่อการให้กำลังใจ และชี้ข้อดีในกิจกรรมที่เด็กทำได้ คือให้ข้อมูลย้อนกลับในทางบวก

4. เสริมสร้างการมีวินัยในตนเอง โดยมีแนวทางและวิธีปฏิบัติอย่าง เป็นรูปธรรมที่เด็กสามารถเข้าใจและทำได้

5. ช่วยเหลือเด็กโดยเฉพาะในเรื่องความรู้สึก เมื่อเด็กทำไม่สำเร็จ ล้มเหลว หรือผิดพลาด

กล่าวโดยสรุปว่า การยอมรับเด็กนั้นพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ควรเรียนรู้ต่อการยอมรับเด็กในด้านตัวตนและความรู้สึกของเด็ก ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความสามารถและ ลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละคน ทั้งนี้การยอมรับเด็กมิได้จำกัดให้เด็กไม่มีโอกาสในการพัฒนาตนเอง แต่เป็นการให้ความสำคัญกับตัวตนของเด็กอย่างแท้จริงในแง่ความแตกต่างระหว่างบุคคล จากนั้นจึงส่งเสริมเด็กตามศักยภาพ

1.4.3 ประสบการณ์แห่งความสำเร็จ

เมื่อเด็กทำบางสิ่งบางอย่างได้สำเร็จ เด็กจะเกิดความรู้สึกพึงพอใจ เพราะเด็กได้ค้นพบว่าภายในตนเองนั้นมีความสามารถซ่อนอยู่และความสามารถนั้นยังปรากฏออกสู่สายตาผู้อื่นได้รับรู้ ความรู้สึกเห็นคุณค่าแห่งตนและความเชื่อมั่นในตนเองจะมั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ จากความสำเร็จเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปสู่ความสำเร็จที่ใหญ่ขึ้นเมื่อเด็กโตขึ้น (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2543) และการเห็นคุณค่าในตนเองยังเป็นผลสรุปของความสำเร็จ โดยผ่านการประเมินตนเองในด้านความสามารถและคุณค่าของตนเองที่ได้รับจากประสบการณ์ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ หากได้รับประสบการณ์ที่ดี เช่น ได้รับความสำเร็จที่เด่นชัดตามเป้าหมายหรือความคาดหวังของตนเอง (ชินทิพย์ อารีสมาน, 2545)

Bruno (1983 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ วงษ์อาษา, 2539) กล่าวถึง วิธีการเสริมสร้าง การเห็นคุณค่าในตนเองไว้ ดังนี้

1. ให้ข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดโดยตรง เป็นการให้ข้อมูลที่จะทำบุคคลเกิดกำลังใจและสร้างความภูมิใจได้
2. สร้างความสำเร็จให้กับตนเองมากขึ้น การเพียรพยายามสร้างความสำเร็จ เป็นวิถีทางที่จะช่วยเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง แต่อย่างไรก็ตามการประสบความสำเร็จเพียง อย่างเดียวนั้นยังไม่พอ การที่บุคคลมีความสุขกับชีวิตก็เป็นสิ่งสำคัญด้วยเช่นกัน
3. การลดความคาดหวังลงบ้าง โดยยังสามารถคงในสิ่งที่บุคคลต้องการปรารถนาไว้ จะเป็นหนทางที่ช่วยให้บุคคลลดความสูญเสียและความเศร้าโศกเสียใจให้น้อยลงได้

Gurney (1988) เสนอวิธีการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็กสรุปได้ ดังนี้

1. ให้ข้อมูลย้อนกลับในทางบวกแก่เด็ก แม้ในการกระทำที่ผิด
2. กระตุ้นให้เด็กใช้ประโยชน์ที่อ้างอิงถึงตัวเองในทางบวกให้มากขึ้น
3. ให้เด็กมีประสบการณ์ในการพบกับความสำเร็จ
4. การให้คำแนะนำปรึกษาโดยตรงแก่เด็ก
5. จัดกิจกรรมพิเศษสำหรับสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็ก

Raffini (1993 อ้างถึงใน อับสรสิริ เอี่ยมประชา, 2542) เสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนี้

1. ให้ความคาดหวังในตัวเด็กอย่างเหมาะสม
2. ให้ข้อมูลย้อนกลับทางบวก
3. พยายามให้คำอธิบายเกี่ยวกับเหตุผลหรือวัตถุประสงค์ในการตั้งกฎตลอดจนงานที่เด็กได้รับมอบหมาย
4. เรียนรู้ลักษณะพิเศษของเด็กแต่ละคน และให้ความสนใจใส่ในลักษณะพิเศษนั้น ๆ ของเด็ก
5. ให้คุณค่าในความพยายามของเด็กพอ ๆ กับการประสบความสำเร็จ
6. ช่วยเหลือเด็กเรียนรู้การยอมรับความผิดพลาดและความสำเร็จ ด้วยการแสดงเป็นตัวอย่าง
7. ให้การยอมรับคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเด็ก มองเด็กว่าเป็นมนุษย์ที่มีค่า แม้จะมีพฤติกรรมบางอย่างที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่เห็นด้วย
8. แสดงความยินดีกับการประสบความสำเร็จของเด็ก
9. ส่งเสริมให้เด็กมีการประเมินพฤติกรรมตนเองตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
10. สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและปลอดภัย เมื่อมีการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกิดขึ้น

McMillan and other (1995) กล่าวว่า ความพึงพอใจในความสำเร็จจะช่วยให้เด็กรับรู้ถึงคุณค่าของตน มีแรงจูงใจที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น เป็นการสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ธีระ ชัยยุทธยรรยง (2544) ได้เสนอวิธีการเสริมสร้างและเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็ก ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามวิถีทางของเด็ก

2. ให้กำลังใจเด็กให้เกิดความกล้า ความหวัง และความมั่นใจ เพื่อเผชิญและจัดการกับอุปสรรคต่าง ๆ หรือปัญหาที่ยุ่งยากในชีวิตได้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความมานะอดทน

3. ส่งเสริมเด็กให้สร้างมโนภาพว่าตนมีอำนาจในตนที่จะบังคับใจตนเองได้ โดยให้รู้สึกรู้สึกว่าเขาเป็นคนเก่ง มีความสามารถ ด้วยการให้กำลังใจและคิดถึงภาพที่ดั่งงาม

4. สอนเด็กให้ความรักทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยส่งเสริมให้มีเจตคติที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีค่าเท่ากันด้วยการอธิบายและอภิปรายถึงค่านิยมพื้นฐานกับเด็ก ได้แก่ ความรักและเห็นค่าในตนเองและผู้อื่นให้เด็กรู้จักถึงความชื่นชมยินดีในการห่วงใยกันและกัน

กล่าวโดยสรุปว่า การที่จะให้เด็กพบประสบการณ์แห่งความสำเร็จ จำเป็นอย่างยิ่งที่พ่อแม่ผู้ปกครองต้องให้เวลาและโอกาสในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองของเด็ก และกล้าที่จะให้เด็กได้เรียนรู้ ทดลองกับประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยให้อยู่ในขอบเขตความสามารถที่เด็กพอจะพัฒนาได้ พร้อมกับการให้กำลังใจ

1.4.4 การอบรมเลี้ยงดู

รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์ (2531) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู โดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ การอบรมและการเลี้ยงดู

การอบรม หมายถึง การปลูกฝังให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย พึ่งตนเองได้ มีนิสัยประหยัดและอดออม มีความซื่อสัตย์ มีจิตใจเมตตากรุณา เป็นต้น

การเลี้ยงดู หมายถึง การให้ความเอาใจใส่ดูแลด้านต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. การฝึกให้เด็กรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ เช่น ไม่เลือกรับประทานอาหารที่ชอบ แต่รู้จักรับประทานอาหารสิ่งที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และรับประทานเป็นเวลา

2. การฝึกให้มีสุขนิสัยและมีอนามัยดี รู้จักรักษาความสะอาดตัวเอง รู้จักป้องกันโรค ฝึกการขับถ่ายให้เป็นเวลา และรวมถึงการฝึกให้เป็นผู้ที่มีลักษณะนิสัยที่ดีด้วย เช่น ให้เป็นคนร่าเริงแจ่มใส รักษาความสะอาดเรียบร้อย มีความขยัน ว่องไว และช่างสังเกต เป็นต้น

3. การฝึกให้เป็นผู้ที่มีนิสัยที่ดีในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น เช่น มีความเมตตา กรุณา รู้จักกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ มีมารยาทดี รู้จักการเล่นและทำงานร่วมกับเพื่อน รู้จักการให้อภัย การขอโทษ และขอบคุณ เป็นต้น

ยูดี้ เทียร์มประสิทธิ์ (2536) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การกระทำของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู ทั้งด้วยกาย วาจา ท่าทีที่มีต่อเด็ก อันเป็นผลให้มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางการพัฒนาของชีวิต

จรรยา สุวรรณทัต (2537) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู เป็นพฤติกรรมในการแสดงบทบาทของการเป็นพ่อแม่ และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ลักษณะประสบการณ์และบรรยากาศในครอบครัวล้วนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและลักษณะพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้วัดสุขภาพจิตของครอบครัวและประสิทธิภาพของเด็ก

ประนอม รอดคำดี (2530) ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา พบว่ามี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. แบบอัตตาธิปไตย (Authoritarian) การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เป็นใหญ่ บิดามารดาไม่แสดงความรักใคร่ให้เด็กเห็น หากความต้องการของเด็กเป็นสิ่งที่บิดามารดาไม่เห็นด้วย เด็กจะไม่ได้รับการตอบสนอง

2. แบบตามใจฉัน (Laissez Faire) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่สม่ำเสมอในระเบียบวินัย บางครั้งตามใจ บางครั้งใช้ความรุนแรง

3. แบบเสรีประชาธิปไตย (Democratic) เป็นวิธีการอบรมที่บิดามารดาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การตัดสินใจในครอบครัวเป็นการตกลงกัน ใช้การปรึกษาหารือของสมาชิกทุกคน บิดามารดาให้โอกาสเด็กในการคิดริเริ่ม เด็กจะได้รับการเอาใจใส่สม่ำเสมอทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ดังนี้ (วราภรณ์ รักวิจัย, 2535)

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ความอบอุ่นแบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยเน้นที่ความรัก ความเอาใจใส่ และความเข้าใจ ในการอบรมเลี้ยงดูมักใช้เหตุผลเป็นหลัก ปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ตลอดจนจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ตรงกับพัฒนาการตามความเหมาะสมกับความสามารถของเด็ก โดยไม่บังคับให้เด็กทำในสิ่งที่ไม่อยากทำหรือไม่สามารถทำได้ ให้การยอมรับและชมเชย เป็นกำลังใจให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่เด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตัดสินใจด้วยตนเอง โดยสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็ก

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอาากับเด็ก เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เรียกร้องเอาจากเด็ก โดยพ่อแม่มีความต้องการเชิญให้เด็กทำตามที่พ่อแม่หวังไว้ พ่อแม่จะกำหนดวิถีชีวิตให้กับเด็ก เด็กมีหน้าที่ทำตามทุกอย่างแม้ว่าจะไม่ชอบก็ตาม พ่อแม่มักใช้คำพูดที่ทำให้ลูกรู้สึกผิดและละอาย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เป็นการเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนลูก มักปล่อยให้เด็กทำตามอำเภอใจ ไม่มีการชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง ไม่สนใจในความเป็นอยู่ให้ความรักแบบลำเอียง ดุด่าลงโทษแรงเกินเหตุ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว หรือเป็นลูกที่เกิดมาโดยพ่อแม่ไม่ได้ตั้งใจหรือเป็นครอบครัวที่แตกแยก

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักถนอมเกินไป เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยปกป้องดูแลลูกมากเกินไป ไม่ให้ลูกรับความลำบากหรืออันตราย เอาใจใส่ลูกไม่ให้เกิดความเสียหาย จะคอยให้ความช่วยเหลือเด็กทุกอย่างจนเด็กไม่รู้จักรับความช่วยเหลือตนเอง มีความคิดว่าการทำให้อิสระทุกอย่างกับเด็กเป็นสิ่งที่ดี เพื่อให้เด็กเติบโตตามธรรมชาติ และให้ทุกอย่างที่ลูกต้องการ ไม่รู้จักให้เด็กแก้ปัญหาด้วยตนเอง

จิตรา วสุวานิช (2526) ได้สรุปทฤษฎีที่ไม่เหมาะสมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่ไว้ ดังนี้

1. ท้าที่เคร่งครัด ควบคุมบังคับ เรียกร้อง เอาแต่ใจ
2. ท้าที่ปฏิเสธ ไม่ยอมรับ ไม่ต้องการ
3. ท้าที่สมยอม ตามใจจนเกินควรขอบเขต
4. ท้าที่ปกป้องทะนุถนอมจนเกินควร

Baker (1964 อ้างถึงใน พรรรณี ชุฑยเจนจิต, 2525) ศึกษาพฤติกรรมของพ่อแม่ และได้ค้นพบทฤษฎีของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูเด็กออกมาในลักษณะ ดังนี้

1. เข้มงวดกวดขัน ควบคุม หรือสมยอม อนุญาต
(Restrictiveness – Permissiveness)
2. อบอุ่น หรือไม่เป็นมิตร (Warmth – Hostility)
3. อารมณ์ไม่สงบ วุ่นวายใจ หรืออารมณ์สงบ ราบเรียบ (Anxious emotion involvement – Calm detachment)

เห็นได้ว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่ มีความแตกต่างกันจึงส่งผลให้เด็กเกิดพฤติกรรมและการเห็นคุณค่าในตนเองที่ต่างกันไป ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบเน้นให้ความรัก ความอบอุ่น มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย เด็กจะกล้าแสดงออก มีความอยากรู้อยากเห็น เป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบ มักสำเร็จแจ่มใส มั่นคงทางจิตใจ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความคาดหวังในสิ่งที่ดี มีความเข้าใจตนเองและรู้สึกว่าคุณค่า
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มักเป็นครอบครัวที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำ อาจสร้างลักษณะนิสัยเด็ก เช่น ไม่มีความพยายามในการทำงาน

ขาดการตั้งเป้าหมายในชีวิต มีอารมณ์ไม่มั่นคง บ่อยครั้งมีลักษณะก้าวร้าว ไม่สนใจการร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น และมีแนวโน้มต่อต้านสังคมและพึ่งพาอาศัยได้

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอาเปรียบเด็ก หรือแบบเผด็จการ เด็กจะไม่สามารถค้นพบความสามารถของตนเอง ไม่กล้าตัดสินใจ ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความมั่นใจในตนเอง มีนิสัยขี้ใจน้อย ชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ซึ่งสัมพันธ์กับบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำของ Bandura (1970 อ้างถึงใน แสงสุรีย์ ทศนพูนชัย, 2540) ที่ว่าจะขาดความนับถือในตนเอง พะวองแต่เรื่องของตนเองจนปิดกั้นตนเองอยู่อย่างเงิบ ๆ ยอมรับสภาพ

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักถนอมตามใจ เด็กจะเป็นเด็กเอาแต่ใจ มักชอบพึ่งพาผู้อื่น ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยาก ขาดระเบียบวินัย ไม่รู้จักการเกรงใจ ทำตามใจตนเองโดยไม่สนใจความรู้สึกของผู้อื่น และมีความคิดสร้างสรรค์ต่ำ (กุญชรีย์ คำชาย, 2542)

จิตรา วสุวานิช (2526) กล่าวถึง องค์ประกอบของการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. บรรยากาศครอบครัวแบบประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริม คือ พ่อแม่มีความรับผิดชอบร่วมกับโรงเรียนในการเลี้ยงดูเด็ก การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวเกิดจากความเห็นชอบของสมาชิกทุกคน เด็กได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ รวมไปถึงการให้ความรักอย่างเพียงพอและเหมาะสม

2. หลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กด้วยความรุนแรง การลงโทษอย่างรุนแรงและใช้วินัยอย่างเคร่งครัดเป็นวิธีการที่พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่ควรใช้หรือใช้น้อยที่สุด วิธีที่ดีและได้ผล คือ การให้กำลังใจเสริมด้วยคำพูดทางบวก และอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถปกครองเด็กได้ง่าย และทำให้ชีวิตประจำวันของเด็กเป็นระเบียบ คือ การใช้กฎเกณฑ์ในครอบครัว กฎเกณฑ์จะช่วยให้พ่อแม่มีความคงเส้นคงวาในการฝึกอบรมเด็ก และจะช่วยให้เด็กรู้ว่าตนเองต้องปฏิบัติตนอย่างไร

3. พ่อแม่จะต้องให้ความยุติธรรมระหว่างพี่น้อง การให้ความรัก และความเอาใจใส่ลูกนั้น พ่อแม่จะต้องพยายามอย่าให้เกิดการเลือกที่รัก มักที่ชัง เพราะจะเป็นสาเหตุของการอิจฉากันระหว่างพี่น้อง ซึ่งอาจพัฒนาขึ้นไปเป็นคนที่นิสัยอิจฉาริษยา ชอบเอาชนะ ซึ่งดีชิงเด่นกับใครต่อใครได้ หลักสำคัญก็คือการแสดงออกของพ่อแม่จะต้องให้เห็นว่า พ่อแม่ยุติธรรม และรักลูกเสมอหน้ากันทั้งพี่และน้อง หรือในครอบครัวใหญ่ที่มีพี่น้องหลายคน พ่อแม่ยังต้องแสดงให้เห็นถึงความยุติธรรมสำหรับลูก ๆ ทุกคน

4. พ่อแม่จะต้องเป็นตัวอยางที่ดีสำหรับลูก คือ คำสั่งสอนของพ่อแม่จะไม่มีผลใด ๆ ถ้าพ่อแม่ไม่กระทำตนให้เป็นตัวอยางที่ดีสำหรับลูก

จันทิชาติตา พฤษานานนท์ (2546) ได้เสนอแนะแนวทางการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมไว้ 9 ข้อ ดังนี้

1. พยายามใช้การสอน (teach) มากกว่าการลงโทษ (Punish) เพราะการลงโทษด้วยการตีหรือทำให้เด็กเจ็บตัวหรือเจ็บใจนั้น ไม่ได้ช่วยทำให้เด็กได้เรียนรู้การปฏิบัติที่ถูกต้อง แต่กลับเป็นการแสดงให้เห็นว่า การใช้กำลัง หรือการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

2. พยายามมองปัญหาทางพฤติกรรมที่เด็กทำขึ้นว่าอาจไม่ใช่เป็นเพราะเด็กไม่มีความมองปัญหาที่เกิดขึ้นว่า อาจเกิดจากการที่เด็กมีความคิดหรือความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้อง

3. เมื่อมีโอกาส ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้รับรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้น (consequence) เมื่อมีการทำพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องโดยตัวของเขาเอง เช่น เมื่อลูกทำของหกเลอะเทอะ เขาก็จะต้องเป็นผู้ที่จะเก็บทำความสะอาดสิ่งที่เขาทำไม่เรียบร้อย

4. พยายามกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ภายในครอบครัว โดยให้มีความชัดเจน สามารถให้เด็กเข้าใจและปฏิบัติตามได้ง่ายและเป็นธรรมกับทุกคน โดยมีความเหมาะสมกับอายุของเด็กในแต่ละวัย

5. อย่าใช้การบ่นหรือติเตียนตลอดเวลาเมื่อเด็กทำอะไรผิดไปจากกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ พ่อแม่ควรบอกให้เด็กทราบถึงสิ่งที่เขาทำว่าไม่ถูกต้องอย่างไร และให้เขารับรู้ในผลที่จะตามมาจากการกระทำของเขา และขณะพูดก็ไม่ควรมีอารมณ์โกรธ

6. อย่าพยายามแก้ไขพฤติกรรมหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน พ่อแม่ควรเลือกพฤติกรรมที่มีปัญหามากที่คิดว่าควรได้รับการแก้ไขก่อน

7. ใช้การเบี่ยงเบนความสนใจในบางครั้ง โดยเฉพาะกับเด็กเล็ก ๆ

8. พ่อแม่ควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กเห็นเสมอ

9. พ่อแม่ควรให้กำลังใจเด็กเมื่อเห็นเขาทำสิ่งที่ดี ๆ แม้เพียงคำชมเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือการโอบกอด

นอกจากนี้การสร้างกฎระเบียบภายในครอบครัวก็เป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้เด็กรู้จักบทบาทของตนเอง และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ในทางบวกต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก

ยุทธ แก้วควรชুম (2545) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการตั้งกฎ ระเบียบในครอบครัวว่า พ่อแม่ต้องวางกฎ ระเบียบที่แน่นอนให้ลูก โดยการพูดตกลงกับลูกถึงกิจกรรมต่าง ๆ เช่น พูดกับลูกก่อนการเล่นเกมหรือดูการ์ตูน เพื่อให้ลูกเข้าใจในเรื่องของการแบ่งเวลา

นิคม วรรณราชู (2542) ได้เสนอแนะรูปแบบการตั้งกฎเกณฑ์ในบ้าน ดังนี้

1. กำหนดของเขตหรือออกกฎต่าง ๆ ภายในบ้านขึ้นมา เช่น เมื่อเปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วจะต้องรู้จักเอาเสื้อผ้าสกปรกใส่ลงในตระกร้าพร้อมที่จะนำไปซักได้ หรือเมื่อออกนอก

บ้านทุกคนจะต้องสวมรองเท้า จะต้องไม่ออกไปวิ่งเล่นบนถนนที่รถวิ่งพลุกพล่าน เมื่อถึงเวลาทุกคนต้องรับประทานอาหารร่วมกัน และไม่ดูโทรทัศน์มากกว่าวันละชั่วโมงนอกจากวันสุดสัปดาห์

2. การชี้แจงเหตุผล หลังจากที่พ่อแม่ได้ตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในครอบครัวไว้แล้ว จะต้องสามารถชี้แจงหรือให้เหตุผลแก่ลูกได้ว่าเพราะเหตุใดจึงต้องตั้งกฎแต่ละข้อ และกฎเกณฑ์แต่ละอย่างมีความจำเป็นและสำคัญอย่างไร รวมทั้งพ่อแม่ต้องมีวิจรรย์ญาณว่ากฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบข้อใดหย่อนยานหรือเคร่งครัดเกินไป เมื่อพบว่าไม่เหมาะสมจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเสียใหม่

3. พ่อแม่ต้องหนักแน่นและแน่ใจว่าลูกจะต้องปฏิบัติตามกฎทุกครั้ง กล่าวคือพ่อแม่จะต้องมีความเสมอต้นเสมอปลายในกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นด้วย และจะต้องพยายามให้ลูกปฏิบัติตามทุกครั้ง และจะต้องไม่ตามใจลูกไปหมดทุกอย่าง

อำนาจ ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์ (2546) ได้ให้แนวทางในการตั้งกฎเกณฑ์ครอบครัวไว้ ดังนี้

1. เป็นการเห็นพ้องต้องกัน โดยเริ่มจากการให้เหตุผล อธิบาย อภิปราย ในการที่จะตั้งกฎเกณฑ์ประจำครอบครัว

2. มีความเสมอภาคสำหรับทุกคนในครอบครัว โดยแต่ละคนมีส่วนช่วยครอบครัวตามสัดส่วนของความสามารถของคนคนนั้น

3. ไม่มีการบังคับใครให้ทำตามใจอีกคนหนึ่ง

4. ไม่มีการลงโทษอย่างรุนแรง

5. ความสัมพันธ์ของครอบครัววางอยู่บนพื้นฐานของตรรกะและเหตุผล

6. เป็นการเคารพกันระหว่างพ่อแม่กับลูก

7. พ่อแม่จะมีความเป็นมิตร แต่ขณะเดียวกันก็แสดงความหนักแน่นต่อลูก

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

เพยาร์ ผลภาค (2539) ทำการศึกษาบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 761 คน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมในแต่ละด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทุกกลุ่ม บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาและการปรับตัวกับเพื่อน สามารถร่วมกันทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ในวัยรุ่นทุกกลุ่ม ยกเว้นในวัยรุ่นเพศชาย บทบาทของบิดาไม่สามารถร่วมกันทำนายความรู้สึกมี

คุณค่าในตนเองได้ และตัวแปรที่ทำนายได้ดีที่สุด คือ การปรับตัวกับเพื่อน ลำดับรองลงมา คือ บทบาทของมารดาและบทบาทของบิดาตามลำดับ นอกจากนี้วัยรุ่นซึ่งมีเพศหรือวัยต่างกันมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

วัฒนา มัคคสมัน (2539) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบโครงการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยอนุบาล ที่มีอายุ 5-6 ปี จำนวน 37 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการ มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการ มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภาเพ็ญ ศขพลายุทธ์ (2541) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมบำบัดต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กที่ถูกทารุณกรรม จำนวน 20 คน ที่มีอายุ 12-18 ปี แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมบำบัดที่จัดขึ้นสามารถเพิ่มระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่มีการเพิ่มระดับความคาดหวังในชีวิต และลดภาวะซึมเศร้าได้ อย่างไม่มีนัยสำคัญ

ชนิดา ราธิ (2543) ได้ศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาลที่มีลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับชั้นปีการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ลักษณะครอบครัว ได้แก่ รายได้ของครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาที่ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ มีการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับปานกลางร้อยละ 78.70 นักศึกษาพยาบาลที่มีลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่างกัน มีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน นักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีการเห็นคุณค่าในตนเองมากกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านลักษณะครอบครัวพบว่า นักศึกษาที่มีรายได้ของครอบครัว และสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่นักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน มีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน ส่วนนักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรมมากมีการเห็นคุณค่าในตนเองที่สูงกว่ากลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พาฝัน อารีมา (2547) ได้ศึกษาผลของการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนชาย ในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกาญจนาภิเษก โดยใช้กิจกรรมบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนชาย ในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกาญจนาภิเษกที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมบูรณาการ มีการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านทั่วไป ด้านโรงเรียน – การศึกษา ด้านบุคคลที่มีความสำคัญกับตน และการเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวมสูงกว่าเยาวชนชายในสถานฝึกและอบรม บ้านกาญจนาภิเษกที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมบูรณาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเห็นคุณค่าในตนเองด้านสังคม – เพื่อนไม่แตกต่างกัน

2. อิสลามกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

2.1 เด็กกำพร้าในทัศนะอิสลาม

2.1.1 ความหมายและที่มาของเด็กกำพร้า

สมาคมสวัสดิการเด็กกำพร้าแห่งประเทศไทย ได้รวบรวมความหมายของเด็กกำพร้า และเด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้เป็น 3 ประเภท คือ

1. กำพร้าแท้ คือ กำพร้าไร้ที่พึ่งโดยสิ้นเชิง ขาดพ่อแม่ ญาติพี่น้องที่จะให้การอุปถัมภ์เลี้ยงดูเด็กเหล่านี้ ในที่สุดมักจะต้องอยู่ในความคุ้มครองดูแลของกรมประชาสงเคราะห์หรือสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ

2. เด็กกำพร้าบิดามารดา แต่ยังมีญาติพี่น้อง หรือผู้ใกล้ชิดให้การอุปถัมภ์เลี้ยงดูเด็กเหล่านี้ ซึ่งอาจจะให้เพียงพอกับความต้องการด้านร่างกายและจิตใจหรือด้อยกว่า

3. เด็กกำพร้าเทียม เป็นเด็กที่ยังคงมีบิดามารดา แต่ขาดการตอบสนองอย่างเพียงพอในเรื่อง ความต้องการด้านความรัก และความอบอุ่นจากบิดามารดา

เด็กกำพร้า ในทัศนะอิสลาม คือ เด็กที่พ่อตายจากไปก่อนที่จะบรรลุนิติภาวะ (คือ เด็กผู้ชายเริ่มมีน้ำสุจิ และเด็กผู้หญิงมีประจำเดือน) ซึ่งการขาดพ่อ นั้น ส่งผลให้ครอบครัวต้องประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว ปัญหาสภาพจิตใจของผู้เป็นแม่และลูก ดังนั้น การช่วยเหลือครอบครัวเด็กกำพร้าจึงเป็นความจำเป็นและความรับผิดชอบสำหรับมุสลิมที่มีความสามารถ เนื่องด้วยอิสลามเป็นศาสนาส่งเสริมให้มนุษย์มีความเมตตา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ยากจน ตกทุกข์ได้ยาก และผู้ที่อ่อนแอกว่า ซึ่งการช่วยเหลือเด็กกำพร้า ควรให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษา วิชาชีพ การหล่อหลอมขัดเกลาชีวิตให้อยู่ในครรลองอิสลาม (อะมีน เหมเสริม, 2545) ดังในคัมภีร์อัลกุรอานความว่า

“ และพวกเขาจะถามเกี่ยวกับเด็กกำพร้า จงกล่าวเถิดว่าการแก้ไขปรับปรุงใด ๆ ให้แก่พวกเขานั้น เป็นสิ่งที่ดียิ่ง”

สรุปได้ว่า เด็กกำพร้า หมายถึง เด็กที่บางครั้งขาดความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ดูแลอย่างเท่าที่ควร ขาดการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานจากครอบครัว ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการเสียชีวิตของบิดามารดา ญาติและผู้เกี่ยวข้อง

2.1.2 ความต้องการพื้นฐานของเด็กกำพร้า

เด็กกำพร้าเป็นเด็กที่มีความต้องการพื้นฐานเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป ซึ่ง Maslow (1970) ได้กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ ความต้องการทางปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย
2. ความต้องการมูลฐานในด้านความมั่นคง ความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3. ความต้องการเห็นตนเองมีคุณค่า
4. ความต้องการที่จะรักและความเป็นเจ้าของ
5. ความต้องการด้านชื่อเสียงและความสำเร็จ

Dingmeyer (1965) ได้กล่าวถึงความต้องการทางจิตใจของเด็ก ดังนี้

1. ต้องการที่จะได้รับความรักและการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข
2. ต้องการความปลอดภัยมีอิสระจากการถูกบังคับ
3. ต้องการเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
4. ต้องการเป็นคนสำคัญและได้รับการยอมรับในสิ่งที่เด็กเป็น
5. ต้องการอิสระรับผิดชอบและเลือกสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

ความต้องการของเด็กที่จะช่วยพัฒนาตนเองจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก, 2535) มีดังนี้

1. ความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับผู้อื่น หากเด็กได้รับการตอบสนองความต้องการนี้จากพ่อแม่ บุคคลใกล้ชิด จะทำให้เด็กเกิดความผูกพันรักใคร่กับสมาชิกในครอบครัวของตน และส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นทั้งในตนเองและผู้อื่น

2. ความต้องการที่จะได้มาซึ่งความปลอดภัย โดยครอบครัวเป็นหลักประกันสำคัญที่สุดในการให้ความรู้สึกเช่นนี้กับเด็ก ความรู้สึกที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยนั้น เป็นฐานสำคัญในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต

3. ความต้องการเป็นอิสระจากบุคคลอื่น การให้อิสรภาพได้เป็นอิสระทางความคิดและการกระทำ แต่อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม จะทำให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเอง เกิดความพอใจและภูมิใจในตนเองตามมา

4. ความต้องการที่จะได้ผจญภัยและมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เด็กจะแสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ทราบและเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว และเมื่อตอบสนองต่อจุดประสงค์ของตนเองได้แล้ว เด็กจะได้รับความสุขจากกิจกรรมที่กระทำสำเร็จ จนเกิดเป็นพลังใจในตนเองที่จะแสวงหากิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป ในการสร้างสรรค์ตนเอง

5. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า หากพ่อแม่สามารถตอบสนองความต้องการนี้ด้วยการให้กำลังใจในสิ่งที่เด็กทำ หรือผลงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็ก เด็กก็จะรับความรู้สึกในด้านดีและมีคุณค่าไว้เพื่อเสริมจิตใจให้เข้มแข็ง

อนัส แสงอารีย์ (2546) กล่าวว่า การเข้าใจถึงฐานะของเด็ก เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมุสลิมได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก และการอบรมบ่มนิสัยเด็กตามคำสอนของอิสลาม โดยฐานะของเด็กมีดังนี้

1. เด็กในฐานะเป็นเครื่องประดับชีวิตโลกนี้ ดังในคัมภีร์อัลกุรอานความว่า “ทรัพย์สมบัติ และลูก ๆ นั้นเป็นเครื่องประดับของชีวิตในโลกนี้ และสิ่งที่เหลืออยู่ที่ดีทั้งหลายนั้นเป็นผลตอบแทนและความหวังที่ดีกว่า ณ พระผู้อภิบาลของเรา” (18 : 46) ทั้งนี้หมายถึง ลูก ๆ มีส่วนช่วยให้ชีวิตของบิดามารดาสมบูรณ์ด้วยความรู้สึก ความสำนึกรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง ความเป็นเด็กยังทำให้โลกและชีวิตมีความน่ารัก สดชื่นและสวยงาม ด้วยความไร้เดียงสาและบริสุทธิ์ของเด็ก และในแง่ความหมายของคำว่า “เครื่องประดับ” หมายถึง ลูกหรือเด็กต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแล อบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ให้เด็กมีความรู้สึกผูกพันกับอัลลอฮ์ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความประพฤติอยู่ในแนวทางที่เหมาะสมของอิสลาม

2. เด็กในฐานะเป็นความรับผิดชอบของบิดามารดาและสังคม ดังในคัมภีร์อัลกุรอานความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงปกป้องตัวของสุเจ้าและครอบครัวของสุเจ้าให้พ้นจากไฟ (นรก) ที่เชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์และก้อนหิน” (66 : 6) และท่านศาสดามูฮัมมัด (ศ็อล ฯ) กล่าวว่า “พวกท่านทุกคนเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลเลี้ยงดู และพวกท่านทุกคนจะต้องถูกสอบถามเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบ ดังนั้นผู้เป็นผู้นำก็เป็นผู้ดูแลและจะถูกสอบถามเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของเขา และผู้ซายนั้นเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในครอบครัวของเขาและจะถูกสอบถามถึงสิ่งที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของเขา และผู้หญิงก็เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในบ้านสามีของนาง และนางจะถูกสอบถามเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของนาง และคนใช้ก็เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในทรัพย์สินของนาย และจะต้องถูกสอบถาม

เกี่ยวกับงานที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของเขา ดังนั้น พวกท่านทุกคนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ และจะต้องถูกสอบถามเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบ” (รายงานโดยนุคอรี้ และมุสลิม) ในที่นี้ หมายถึง ผู้ที่เป็นพ่อแม่ต้องให้การอบรมเลี้ยงดูลูกอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งในด้านร่างกาย และจิตใจ เพื่อให้ลูกได้มีความพร้อมในการดำเนินชีวิตทั้งโลกนี้และปรโลก เนื่องจากหน้าที่ของความเป็นพ่อแม่จะถูกตรวจสอบจากอัลลอฮ์ว่ามีการปฏิบัติที่ดีหรือไม่อย่างไร โดยจะพิจารณาในวันปรโลก

3. เด็กในฐานะที่เป็นทายาทของครอบครัวและสังคม ดังในคัมภีร์

อัลกุรอ่านความว่า “ โอ้มนุษยชาติเอ๋ย จงสำรวมต่อพระผู้อภิบาลของสุเจ้า ผู้ทรงสร้างสุเจ้าจากชีวิตหนึ่ง และทรงสร้างจากชีวิตนั้น ซึ่งคู่ครองของมันและได้ให้แผ่กระจายออกจากทั้งสองนั้น ซึ่งผู้ชายและผู้หญิงมากมาย (4 : 1) ในที่นี้ กล่าวได้ว่า การมีเด็กเป็นการสืบเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ และแผ่ขยายให้มากขึ้น แต่สิ่งหนึ่งที่เข้ามาบีบบาทและควบคุมกระบวนการนั้นก็คือ การสำรวมตนต่ออัลลอฮ์ด้วยการทำความดีและเว้นความชั่วที่พระองค์ทรงกำหนดไว้ เพื่อให้เด็กกลายเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและมีคุณค่าของสังคม แนวโน้มของเด็กจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับบิดามารดา และผู้ใหญ่เป็นหลัก

4. เด็กในฐานะที่เป็นผลไม้ดวงใจ ท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลฯ) กล่าวว่า “ ลูกคือผลไม้ของดวงใจ” (รายงานโดย อญู ยะฮฺอุลา) ในที่นี้ หมายถึง การมีลูกหรือเด็ก ๆ นั้นเป็นสุดยอดแห่งความรัก ความผูกพันกับชีวิต ความดี ความสวยงามและข่าวดี พ่อแม่เปรียบเสมือนต้นไม้และลูกก็เป็นผลผลิตที่ได้จากการดูแล อบรมของพ่อแม่ โดยพ่อแม่เป็นพื้นฐานสำคัญที่หล่อหลอมความเป็นมุสลิมและเป็นแบบอย่างที่ดี

5. เด็กในฐานะที่เป็นผู้บริสุทธิ์ ท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลฯ) กล่าวว่า “เด็กทุกคนเกิดมาในสภาพที่บริสุทธิ์ จนกระทั่งบิดามารดาของเขาทำให้เขาเป็นยิว หรือทำให้เขาเป็นคริสเตียน หรือทำให้เขาเป็นผู้บูชาไฟ “ (รายงานโดยนุคอรี้ และมุสลิม) ในที่นี้ หมายถึง เด็กทุกคนนั้นสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ด้วยตามศักยภาพที่เด็กมี ด้วยบทบาทของพ่อแม่ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความเป็นตัวตนของเด็ก

6. เด็กในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม อิสลามถือว่าเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสังคมตั้งแต่แรกเกิด โดยเด็กทารกที่เกิดมาทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมร่วมกับสังคม คือ การบริจาคทานบังคับ (ซะกาตฟิตเราะห์) ที่จะต้องจ่ายทุก ๆ รอบปี เพื่อการนำไปแจกจ่ายแก่บุคคลหรือองค์กรที่มีสิทธิตามที่อิสลามกำหนด โดยผู้เป็นพ่อแม่ หรือผู้ปกครองจะเป็นผู้กระทำการ เนื่องจากเด็กควรจะมีส่วนร่วมร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม และควรจะมีสิทธิได้รับความสนใจจากสังคม แม้ว่าเด็กจะไม่ได้ทำอะไรก็ตาม การเริ่มต้นด้วยวิธีการดังกล่าว เป็นการปูพื้นฐานการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์และสังคม

7. เด็กในฐานะเป็นสิ่งล่องใจ ดังในคัมภีร์อัลกุรอานความว่า “พึงทราบเถิดว่า แท้จริงทรัพย์สินสมบัติของสุเจ้าและลูก ๆ ของสุเจ้า เป็นเพียงการทดสอบ และว่าอัลลอฮ์นั้น ณ พระองค์มีรางวัลตอบแทนอันยิ่งใหญ่” (8 : 28) ในที่นี้ หมายถึง ลูก ๆ และเด็ก เป็นความรับผิดชอบที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง และเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ใช้ทดสอบความเป็นพ่อแม่ที่มีคุณภาพหรือไม่ มีการปฏิบัติอย่างไรต่อเด็ก รวมถึงการไม่หลงรักลูกมากเกินไป จนขาดการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ดังนั้นการที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจะประสบความสำเร็จในการอบรมเลี้ยงดูเด็คนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ เหล่านี้ คือ

- 7.1 พ่อแม่ ผู้ปกครองมีความเข้าใจในเจตนาของอัลลอฮ์เกี่ยวกับเด็กอย่างไร
- 7.2 พ่อแม่ ผู้ปกครองรู้จักและมีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กมากน้อยเพียงไร
- 7.3 พ่อแม่ ผู้ปกครองรู้จักและเข้าใจในบทบาทสิทธิและหน้าที่ของตนเองที่มีต่อเด็กหรือไม่อย่างไร
- 7.4 พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าใจในวิธีการที่จะแสดงบทบาท สิทธิ และหน้าที่ที่มีต่อเด็กหรือไม่อย่างไร

2.2 วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามครรลองอิสลาม

2.2.1 บทบาทและหน้าที่ของพ่อแม่ ผู้ปกครองมุสลิม

สำหรับพ่อแม่ ผู้ปกครองมุสลิมนั้นมีคัมภีร์อัลกุรอาน และแนวทางของท่าน ศาสดามูฮัมมัด (ศ็อลฯ) เป็นกรอบความคิดหรือแนวทางที่จะชี้นำ จิตสำนึกให้มุ่งไปสู่เป้าหมายที่อิสลามกำหนด คือ การกระทำในสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงพอพระทัย

มุสลิม คือ บุคคลที่ยอมรับในอำนาจสูงสุดขององค์อัลลอฮ์ด้วยความสมัครใจ และพยายามดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามคำสอนของพระองค์ ชีวิตของมุสลิมจึงผูกพันกับคำสอนจากอัลลอฮ์ทั้งความคิดและการกระทำ โดยอยู่ในกรอบวัฒนธรรมและคุณค่าของอิสลาม อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเองของการเป็นมุสลิม

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2535) กล่าวว่า หน้าที่ของพ่อแม่ที่ดี ควรเริ่มตั้งแต่คู่สามี ภรรยาที่ลูกยังไม่เกิด โดยที่คู่สามี ภรรยา นั้นขอพรจากอัลลอฮ์ให้ได้ลูกที่ดี ดังบทบัญญัติที่ว่า “โอ้พระผู้อภิบาลของฉัน ขอพระองค์ได้ประทานบุตรที่ดีให้กับฉัน แท้จริงพระองค์นั้นทรง

ได้ยื่นการขอพร” (3 : 37) และอีกบทหนึ่งที่ว่า “พระผู้อภิบาลของข้าพระองค์ ขอพระองค์ได้ทรงโปรดประทานคุ้มครองแก่ข้าพระองค์ ให้เป็นที่ชื่นชมแก่สายตา(โดยที่พวกเขาเป็นผู้รักดีที่อัลลอฮ์) และได้ทรงโปรดทำให้เราเป็นแบบอย่าง(หรือหัวหน้า) ของปวงผู้สำรวมตนจากความชั่ว” (25 : 74)

อามีนะห์ ดำรงผล (2544) ได้กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของพ่อแม่มุสลิม สรุปความได้ว่า พ่อแม่ที่อยู่ในแนวทางของอิสลามมีหน้าที่ส่งเสริมลูกให้เจริญเติบโตและพัฒนา ทั้งร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ นอกจากนี้ยังต้องปลูกฝังให้ลูกมีจิตวิญญาณอิสลาม คือรู้จักพระเจ้า (อัลลอฮ์) และศรัทธาในพระองค์อย่างมั่นคง โดยให้ลูกรู้ว่าตนเองมีที่มาอย่างไร เกิดมาเพื่ออะไร ตายแล้วจะไปไหน และที่สำคัญอีกอย่างคือ พ่อแม่ต้องสอนให้ลูกรู้จุดมุ่งหมายในการกระทำสิ่งต่าง ๆ มีการเห็นคุณค่าในความเป็นมุสลิม กล้าแสดงออกเอกลักษณ์ของความเป็นมุสลิม โดยจุดมุ่งหมายของการอบรมลูก พ่อแม่และผู้ปกครองควรศึกษาในอัลกุรอานและหะดีษตามแบบอย่างของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลฯ) ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กรู้จักอัลลอฮ์ มีความรักและศรัทธามั่นต่อพระองค์ นอบน้อมต่อมตน และยอมปฏิบัติตามคำสั่งและคำสอนของพระองค์ เพื่อให้เป็นที่โปรดปรานของพระองค์ โดยส่งเสริมให้เด็กรู้ถึงความเมตตาของพระองค์ที่มีต่อมนุษย์ ให้รู้เหตุผลที่ต้องเคารพภักดีต่อพระองค์รวมถึงการรู้จักศาสดาองค์ต่าง ๆ (นบีและรอซูล)

2. เพื่อดูแลส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสามารถ มีคุณค่า และมีความคิดสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการให้ลูกดื่มนมแม่เป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี ตามคัมภีร์อัลกุรอานความว่า “และแม่ทั้งหลายนั้น(ที่ถูกหย่าหรือไม่ก็ตาม) จะให้ลูกของนาง ดื่มนมสองปีเต็ม สำหรับผู้ที่ต้องการจะให้ครบถ้วนในการให้นม” พ่อแม่ต้องรู้จักเลือกและสอนให้เด็กเข้าใจถึงสิ่งที่ดีอิสลามอนุมัติ (หะลาล) เพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติตาม เช่น การรับประทานอาหารหะลาล การแต่งกายที่เหมาะสม เป็นต้น รวมทั้งการขอพรจากอัลลอฮ์ (ดูอาฮ์) ให้กับลูก การส่งเสริมให้ลูกรักการอ่านอัลกุรอาน

3. เพื่อให้เด็กมีคุณธรรม มีจรรยาบรรณ มีการขัดเกลาทางจิตใจ โดยสอนมารยาทในการสังคม การพบผู้อื่นด้วยการนอบน้อมต่อมตน ให้พูดด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวล รู้จักการเป็นผู้ฟังที่ดี ให้มีมารยาทแบบอิสลาม เช่น ในการรับประทานอาหาร การนอน การเข้าบ้าน เป็นต้น

4. เพื่อให้เด็กดำรงชีวิตอยู่สังคมได้ คือ มีปัจจัยยังชีพ พ่อแม่ควรให้โอกาสลูกได้ศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาประกอบอาชีพ

วิศรุต เลาะวิถึ (2546) กล่าวถึง คุณสมบัติสำคัญของผู้มีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ ดังนี้

1. มีจิตใจบริสุทธิ์ (อัล - อิคลาส) หมายถึง มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาความเมตตาจากอัลลอฮ์ ชูบฮานะฮฺวะตะฮาลา เป็นสำคัญ

2. มีความยำเกรงในพระเจ้า (อัต - ตักวา) หมายถึง ได้รับการซึมซับให้มีจิต ตักวาเป็นฐาน เพื่อการปลูกฝังตักวาให้แก่เด็กที่ตนเองปกครองดูแลอยู่

3. มีความรู้ ความเข้าใจ (อัล - อิลม์) หมายถึง การมีความรู้ ความเข้าใจใน การอบรมเลี้ยงดูเด็ก เช่น พัฒนาการของเด็ก จิตวิทยาในการอบรมเลี้ยงดู

4. มีความสุขุม เยือกเย็น (อัล - ฮิดม์) หมายถึง การมีอารมณ์ที่มั่นคง ไม่ฉุนเฉียว หรืออารมณ์รุนแรง โมโหง่าย แต่ควรมีความนุ่มนวล

5. มีความรับผิดชอบ (อัล - อามานะห์) หมายถึง การมีความตระหนักใน บทบาทหน้าที่และเป็นที่น่าไว้วางใจได้

จะเห็นได้ว่า พ่อแม่ หรือผู้ปกครองเป็นบุคคลที่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ (อามานะห์) เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดี และยังคงประกอบไปด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ จัดประสบการณ์ที่มีคุณค่า อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการพัฒนาในทุกๆ ด้าน เพื่อเด็กจะได้เติบโตและสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในการอยู่รอด และปรับตัว ได้อย่างเหมาะสม

2.2.2 การอบรมเลี้ยงดูเด็กมุสลิม

อิสลามได้ให้ความสำคัญกับเด็ก ตั้งแต่แรกเกิดโดยมีแบบอย่างของท่าน ศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลฯ) เป็นแนวทางให้พ่อแม่ได้ปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นการสร้างความผูกพันและความใกล้ชิดระหว่างเด็กกับการเป็นมุสลิม ด้วยแบบแผนอิสลาม (อนัส แสงอารีย์, 2546) ดังต่อไปนี้

1. เมื่อลูกคลอดออกมา สิ่งที่พ่อแม่พึงกระทำ คือ การอะซานด้วยเสียงเบา ๆ ที่ข้างหูขวาของเด็ก และอิกกอมะฮ์ ด้วยเสียงเบา ๆ ที่ข้างหูซ้ายของเด็ก ดังหะดีษที่ว่า จากอบู รอฟิกอู ได้กล่าวว่า “ฉันเคยเห็นท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลฯ) อะซานข้างหูซ้ายของ หะซัน บินอะลี เมื่อคราวที่ฟาติมะห์ได้คลอดลูกชายคนนั้น” (รายงานโดย อบูดาวูด และติรมิซซี) และอีกหะดีษหนึ่งที่ว่า “ผู้ใดที่คลอดบุตรก็ควรอะซานที่หูขวา และอิกกอมะฮ์ที่หูซ้าย” (รายงานโดย บัยฮากี) ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัสของเด็กด้วยความนุ่มนวลให้ได้ยินถ้อยคำของการเรียกร้องเชิญชวนที่ประกอบขึ้นด้วยความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ และประโยคปฏิญาณตนในการเข้ารับอิสลาม เพื่อเป็นการให้เด็กได้รับรู้ถึงเอกลักษณ์แห่งอิสลาม

2. การทำตะฮ์นีกกับเด็ก คือ การเปิดปากเด็กทารก ด้วยการเคี้ยวผล อินทผลัมแล้วบ้วนให้เด็กแรกเกิดเพียงเล็กน้อย (หรือถ้าไม่มีก็ใช้ผลไม้ที่มีประโยชน์แทนก็ได้)

จากนั้นใช้นิ้วมือที่สะอาดป้ายเบา ๆ ในปากเด็กให้ทั่ว ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัสของลิ้น ปาก และเหงือกของเด็กให้ทำงาน เพื่อเตรียมพร้อมกับการดูดน้ำนมจากแม่

3. การโกนผมเด็ก จะทำในวันที่เจ็ด นับจากวันที่เด็กเกิด โดยโกนผมทั้งศีรษะของเด็ก จากนั้นนำผมที่โกนไปชั่งน้ำหนักแล้วเทียบค่าน้ำหนักเป็นเงิน และนำเงินไปบริจาคแก่คนยากจน ซึ่งการกระทำดังกล่าว เปรียบได้กับการทำความสะอาด ส่งผลในแง่ดีต่อสุขภาพและอวัยวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศีรษะของเด็ก และการบริจาคตานนั้นแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางสังคมดังหะดีษที่ว่า ท่านศาสดามูฮัมหมัดกล่าวแก่ท่านหญิงฟาติมะฮ์ว่า “เธอจงโกนศีรษะเขา จากนั้น เธอจงบริจาคฟิดเราะห์ (เงินแท้) ให้แก่บรรดาผู้ที่ยากจนเท่ากับน้ำหนักเส้นผมของเขาเถิด” (รายงานโดย อะหมัด)

4. การตั้งชื่อเด็ก มุสลิมต้องตั้งชื่อที่เป็นมงคลแก่ลูก ตลอดจนการตั้งชื่อยานามที่ไม่ดี ดังหะดีษที่ว่า ท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลฯ) กล่าวว่า “ความจริงพวกท่านจะถูกเรียกขานในวันกียามะฮ์ (วันสิ้นโลก) ด้วยชื่อของพวกท่านและชื่อของบิดาของพวกท่าน ดังนั้นพวกท่านจงตั้งชื่อของพวกท่านให้ดี” (รายงานโดย अबูดาวูด)

5. การทำอากีเกาะฮฺ คือ การเชือดแพะหรือแกะ เมื่อเด็กที่เกิดใหม่มีอายุได้เจ็ดวัน โดยเนื้อที่ได้ควรแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ สำหรับครอบครัว สำหรับญาติพี่น้อง และสำหรับคนยากจน ซึ่งการกระทำดังกล่าว เป็นการขอบคุณต่อความกรุณาของอัลลอฮ์ที่ได้ทรงให้ทารกนี้มา และขอให้พระองค์ทรงคุ้มครองรักษาทารกนี้สืบต่อไป แสดงถึงความปิติยินดีต่อการมีบุตร

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า แบบแผนของอิสลามในการเริ่มต้นชีวิตของเด็กมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงคุณค่า และความสำคัญของเด็กในแง่ความเป็นมุสลิม

มุฮัมมัดอาลี อัลฮาซิมิ (ม.ป.ป. อ้างถึงใน กิตีมา อมรทัต, ผู้แปล) กล่าวถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมไว้ ดังนี้

1. แสดงความรักและความเอ็นดูต่อเด็ก การแสดงออกซึ่งความรัก ความเมตตา ความเอ็นดูต่อเด็ก จะทำให้เด็กเติบโตอย่างมีความเชื่อมั่น มองโลกในแง่ดี และมีการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังที่ท่านอนาส (รอฎียะฮฺ) กล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นผู้ใดมีความเมตตาต่อสงสารเด็ก ๆ มากเท่าท่านศาสดามูฮัมหมัดเลย หนูน้อยอิบรอฮีมบุตรชายของท่านอยู่ในความดูแลของพี่เลี้ยง ซึ่งอยู่บนเนินเขารอบ ๆ เมืองมะดีนะฮ์ ท่านจะไปที่นั่น และพวกเรา ก็จะไปกับท่านด้วย ท่านจะเข้าไปในบ้าน คุ้มลูกของท่านขึ้นมาจูบ แล้วก็กลับไป” (รายงานโดยมุสลิม)

2. มีความยุติธรรมในการเลี้ยงดูลูก อิสลามเรียกร้องไปสู่ความเสมอภาค ความยุติธรรมที่สมบูรณ์ ไม่สร้างความแตกต่างในความเมตตา ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องมี

ความระมัดระวังในการแสดงออกกับลูกแต่ละคน อย่าอคติหรือลำเอียง เพราะอาจเป็นการบ่มเพาะความรู้สึกที่ไม่ดีภายในจิตใจเด็กได้ เช่น ความรู้สึกริษยา ดังในอัลกุรอานความว่า “จงมีความยุติธรรม เพราะมัน (ความยุติธรรม) ใกล้กับการสำรวมตนยิ่ง” และสอดคล้องกับหะดีษที่ว่า “จงยุติธรรมในระหว่างลูก ๆ ของพวกท่าน จงมีความยุติธรรมในระหว่างลูก ๆ ของพวกท่าน” (รายงานโดย อะหมัด และอิบนุ หิบบาน)

3. ปลูกฝังความประพฤติและทัศนคติที่ดีลงตัวเด็ก กล่าวคือ เมื่อหัวใจของเด็กมีความพึงพอใจในตนเอง พ่อแม่ก็จะสามารถพัฒนาจิตใจของเด็กให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นได้โดยเฉพาะในเรื่องของศีลธรรมและคุณธรรม

4. มีความอดทนอดกลั้นต่อการสูญเสียลูกไป เนื่องจากความเป็นความตายเป็นวงจรของชีวิตมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่มนุษย์ไม่อาจควบคุมหรือหลีกเลี่ยงได้เมื่อถึงกำหนด ซึ่งมุสลิมศรัทธาว่า การเป็นและการตายอยู่ในอำนาจของพระองค์อัลลอฮ์เท่านั้น ดังหะดีษที่ว่า “ผู้ใดที่ลูกสามคนของเขาเสียชีวิตไปแล้ว เขาคิดถึงและเชื่อในผลตอบแทนจากอัลลอฮ์ เขาจะได้เข้าสวรรค์” (รายงานโดยอะหมัด และอิบนุ หิบบาน)

6. พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องหมั่นขอพร (ดุอาฮ์) จากอัลลอฮ์

7. ให้การอบรมจรรยาบรรณและจริยธรรมที่ดีงามแก่เด็ก

เนื่องจากการพัฒนาบุคลิกภาพและความประพฤติของเด็กให้มีความพร้อมในการเข้าสู่สังคม (มานี ชูไทย, 2544) ดังหะดีษที่ว่า “ไม่มีของขวิญใด ๆ ที่บิดาจะให้แก่บุตรดียิ่งกว่ามารยาทที่ดี” ซึ่งจรรยาบรรณต่าง ๆ ที่พ่อแม่และผู้ปกครองควรเอาใจใส่ ให้การอบรม เป็นแบบอย่างมีดังนี้

7.1 การอบรมสั่งสอนเด็กให้หมั่นทำในสิ่งที่ดี ถึงแม้ว่าการทำดีบางอย่างจะเป็นสิ่งเล็กน้อยก็ตาม และส่งเสริมให้เด็กมีความมุมานะ อดทน และเพียรพยายามตลอดจนการให้รู้จักมีความนอบน้อมต่อมตน สุภาพในท่าทาง ดังในคัมภีร์อัลกุรอานความว่า “ลูกเอ๋ย แม้ว่า (การงานใดนั้น) มันจะหนักเท่าเมล็ดฝักเมล็ดหนึ่ง ถึงแม้มันจะอยู่ในหินหรืออยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลาย หรืออยู่ในแผ่นดิน อัลลอฮ์ก็จะทรงนำมันออกมา แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงรอบรู้สิ่งละเอียดอ่อนทั้งหมด ลูกเอ๋ย จงดำรงการละหมาด และจงกำชับการดี และห้ามการชั่ว และจงอดทนต่อทุกขภัยที่ประสบแก่เจ้า แท้จริงมันอยู่ในกรณีอันหนัก (ต้องมีมานะบากบั่นจึงจะสำเร็จ) และจงอย่าหันแก้มของเจ้าอย่างยโสจากผู้อื่น และจงอย่าสัตถุ์จตามแผ่นดินอย่างตระหง แต่จริงอัลลอฮ์มีทรงรักทุก ๆ ผู้โห้หังคยโว” (31 : 16 – 18) สอดคล้องกับอัลกุรอานอีกบทหนึ่งความว่า “และจงสังวรในการสัตถุ์จของเจ้า (คือสุภาพและสงบเสงี่ยม) และจงลดเสียงของเจ้าให้อ่อน (อย่าแข็งกร้าว) แท้จริงเสียงที่น่าเกลียดยิ่ง (ไม่น่าฟัง) คือเสียงร้องของลา (เป็นการอุปมาถึงความโง่เขลาและการไม่ใช้ปัญญา)” (13 : 19)

7.2 การสอนจรรยาบรรณในการพูด เนื่องจากการพูดมีความสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อิสลามจึงสอนให้มุสลิมพูดจาสุภาพอ่อนโยนกับทุกคน ใช้น้ำเสียงและคำพูดที่นุ่มนวล ไม่พูดใส่ร้ายผู้อื่น ไม่พูดชมเชยหรือสรรเสริญมากเกินไป ดังในคัมภีร์อัลกุรอาน ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง (มุฮัมมัด) เจ้าจึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา หากเจ้าเป็นผู้หยาบกระด้างและแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่نونพวกเขาจะยอมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้น จึงให้อภัยแก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยจากพระเจ้าให้แก่พวกเขาด้วย” และหะดีษอีก 2 บทที่ว่า แน่แน้อัลลอฮ์ไม่ทรงรักผู้ใดที่ปากร้ายและหยาบซ้า” (รายงานโดยอะหมัด และอับู – ฏอบรอนี) “ไม่ว่าสองคนที่กำลังด่าว่ากันและกันอยู่ จะพูดอะไรออกมาก็ตาม บาปย่อมตกอยู่แก่คนที่เริ่มก่อน นอกจากว่าคนที่กระทำจะทำเกินขอบเขตของการป้องกันตัวไป” (รายงานโดยมุสลิม)

7.3 การสอนมารยาทในการทักทายและการเข้าบ้านผู้อื่น อิสลามให้มุสลิมทักทายหรือแสดงความเคารพกันด้วยการกล่าวสลาม (อัล – สลามมูอะลัยกุม) หมายถึง คำพูดที่ขอให้บุคคลที่กล่าวสลามด้วยนั้นได้รับความสุขสันติ สำหรับเด็กนั้นการกล่าวสลามจะต้องกล่าวทักทายผู้ใหญ่ก่อน และห้ามเข้าบ้านก่อนกล่าวสลามหรือขออนุญาตจากเจ้าบ้าน อีกทั้งการเผยแพร่สลามให้กล่าวกันอย่างแพร่หลาย (ในหมู่มุสลิม) เป็นกุศลทาน และอิสลามสอนว่า ผู้ใดกล่าวสลามก่อน ผู้นั้นอยู่ใกล้ชิดอัลลอฮ์มากกว่า

7.4 การส่งเสริมให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นและปฏิบัติดีต่อผู้อื่น เนื่องด้วยการปฏิบัติต่อผู้อื่นเป็นอย่างดีนั้น เป็นลักษณะที่สำคัญของกฎเกณฑ์อิสลาม และท่าทางที่ดีต่อผู้อื่นเป็นส่วนจำเป็นของความศรัทธา เพราะผู้ที่มีท่าทางที่ดีที่สุดต่อผู้อื่น ย่อมเป็นผู้ที่มีความศรัทธาสมบูรณ์ที่สุด ดังหะดีษที่ว่า “ผู้มีศรัทธาซึ่งความศรัทธาของเขาสมบูรณ์ที่สุด ก็คือผู้ที่มีท่าทางที่ดีที่สุดต่อคนอื่น ๆ” (รายงานโดยอับู – ตริมีซี)

7.5 การสอนมารยาทในการกินและการดื่ม โดยอิสลามส่งเสริมให้กินและดื่มด้วยมือขวา และเริ่มหรือทำอะไรต่าง ๆ ด้วยทางขวาก่อน และกล่าวพระนามของอัลลอฮ์ (บิสมิลลาฮฺ) ก่อนการกินและดื่ม ตลอดจนการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการเริ่มต้นที่ดีและสร้างสติในตนเอง

7.6 อบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นผู้มีความจริงจัง กล่าวคือ เป็นการแสดงออกที่มีความสัมพันธ์กับความรู้อีกในทางบวก เพราะความจริงใจจะนำมาซึ่งการปฏิบัติดีต่อกันระหว่างบุคคล ช่วยให้การงานต่าง ๆ เป็นผลสำเร็จได้เร็วขึ้น ดังที่ท่านศาสดาได้บรรยายว่า “ศาสนาคือความจริงใจ” บรรดาเศาะฮาบะฮฺ ถามว่า “ความจริงใจต่อผู้ใด? ท่านตอบว่า “ต่ออัลลอฮ์ ต่อคัมภีร์ของพระองค์ ต่อศาสนทูตของพระองค์ ต่อบรรดาผู้นำของมุสลิมและต่อบรรดาชาวบ้านธรรมดา” (รายงานโดยบุคอรี และมุสลิม)

7.7 ส่งเสริมให้เด็กเป็นคนมีอารมณ์ดี ร่าเริง แจ่มใส

การมีอารมณ์ขัน สนุกสนานอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ ช่วยให้เกิดมิตรภาพที่ดีระหว่างกัน และเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดีแก่บุคคล ซึ่งท่านศาสตราจารย์อำมหิต (คือลข) มักพูดตลก แต่ท่านก็ไม่เคยพูดอะไรนอกจากความจริงในการตลกของท่าน

นอกจากนี้อิสลามยังได้กล่าวถึงการลงโทษเด็ก โดยการลงโทษทางกายนั้นอนุญาตให้ตีเด็กได้ เมื่อเด็กอายุได้ 10 ปี และไม่อนุญาตให้พ่อแม่ลงโทษเด็กด้วยการตบหน้า ดังในหะดีษที่ว่า “จงสอนลูก ๆ ของท่านให้ละหมาด เมื่อเขามีอายุได้ 7 ปี และถ้าพวกเขายังไม่ละหมาด เมื่อมีอายุ 10 ปีแล้ว ก็จงตีเขา” (รายงานโดยอะหมัด และอัลฮากิม)

กล่าวโดยสรุป การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแนวทางอิสลามนั้นได้ยึดถืออัลกุรอานและแบบอย่างของท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลข) เป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งการถ่ายทอดหรือสอนอิสลามนั้นทั้งในเรื่องของการศรัทธาและการปฏิบัติ ตลอดจนการศึกษาคัมภีร์อัลกุรอาน พ่อแม่ ผู้ปกครองควรสอนให้เด็กมีความซาบซึ้งและเข้าใจในความหมาย และวิธีการที่ใช้กับเด็ก ต้องไม่เป็นการบังคับ แต่ควรใช้วิธีการในลักษณะนุ่มนวล ค่อยเป็นค่อยไป พร้อมกับกระทำตนให้เป็นแบบอย่าง นอกจากจะต้องให้ความสำคัญในหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติแล้ว การดูแลในเรื่องจรรยาบรรณ ยังช่วยส่งเสริมความเป็นตัวตนของความเป็นมุสลิม

3. การพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง

3.1 ความหมายของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองในทัศนะต่างๆ กัน ดังนี้

อรุณี หรดาล (2536) กล่าวว่า การพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง คือ กระบวนการที่ช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ เจตคติ และทักษะในการพัฒนาตนให้เป็นผู้ปกครองที่มีประสิทธิภาพ
กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองว่าเป็นการให้ความรู้ที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กและการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว

วาโร เฟ็งสวัสต์ (2542) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองว่า หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นการสร้างความเข้าใจ สร้างทัศนคติที่ถูกต้อง ตลอดจนมีบทบาทในการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็ก เพิ่มพูนทักษะในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว

3.2 ความสำคัญของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง

พ่อแม่เปรียบเสมือนครูคนแรกของลูก ซึ่งมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูให้การอบรม บ่มนิสัยที่ดีงาม ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร ดังนั้น สิ่งแวดล้อมภายในบ้านจึงเป็นแหล่งความรู้แห่งแรกที่เด็กได้สัมผัสและเรียนรู้ ดังที่ โฟรเบล เชื่อว่า เด็กทุกคนเกิดมาดี แต่สิ่งที่ทำให้เด็กไม่ดีก็คือ การไม่ได้รับการศึกษาที่ดีอย่างเพียงพอ และขาดการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ตนเอง (Wills and Stegeman, 1957)

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542) กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง ว่า การเป็นผู้ปกครอง เป็นกระบวนการของการพัฒนาอัตมโนทัศน์เพื่อการเป็นผู้ปกครองที่ดี แสดงบทบาทของพ่อแม่ที่ดีและถูกต้อง รวมถึงการมีความรู้สึกเห็นคุณค่าต่อตนเองในหน้าที่ความรับผิดชอบของการเป็นพ่อแม่และผู้ปกครอง ซึ่งตามทัศนะอิสลามแล้ว การศึกษาหาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองนั้น เป็นสิ่งที่อิสลามส่งเสริมให้เรียนรู้และปฏิบัติ ดังสุภาษิตอาหรับที่ว่า การศึกษาเริ่มตั้งแต่ในเปลจนไปถึงหลุมฝังศพ และท่านศาสดามูฮัมมัด (คือลข) ยังกล่าวอีกว่าการแสวงหาความรู้เป็นข้อบังคับสำหรับมุสลิมทุกคน สอดคล้องกับอัลกุรอานความว่า ดังนั้น “เจ้าจงถามอะสุลซุซึกริเถิด (พวกแห่งข้อตกเตือน ผู้มีความรู้ หรือผู้รู้ทั่วไป) ถ้าสุเจ้าไม่รู้” (ฟารามาซ บิน มูฮัมมัด เราะหีบร, 2541)

ฉันทนา ภาคบงกช (2531) กล่าวว่า ผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด สามารถที่จะตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก อันได้แก่ ความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่ ความต้องการด้านความรักและความอบอุ่น นอกจากนี้ เด็กยังได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว พัฒนาการของเด็กจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับ การอบรมเลี้ยงดูจากทางบ้านเป็นสำคัญ การพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง จะช่วยพัฒนาเด็กและช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็ก ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากการขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเด็ก

Karen (1997 อ้างถึงใน เจนจิรา คงสุข, 2540) ได้สรุปว่า การให้การศึกษ พ่อแม่สามารถช่วยเหลือในการพัฒนาเด็ก โปรแกรมการสร้างความรู้ด้วยตนเองของพ่อแม่ สามารถช่วยพ่อแม่ในการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองนั้นช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนและเห็นความสำคัญของตนในการอบรมเลี้ยงดู และยังเอื้ออำนวยในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ แก่เด็ก ตลอดจนรู้จักดำเนินชีวิตของครอบครัวในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อพัฒนาอย่างมีคุณภาพ

3.3 บทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครอง

ครอบครัว เป็นสถาบันสังคมแห่งแรกที่ทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองจึงมีความสำคัญต่อเด็ก ต่อสังคมและประเทศชาติ (วัฒนา เต่าทอง, 2541) ทั้งนี้บทบาทที่สำคัญก็คือ การพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก นักจิตวิทยาพัฒนาการต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ในช่วง 5 ปีแรกของชีวิตเป็นช่วงสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพ เพราะเด็กในวัยนี้ หากได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องด้วยความรักและความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ก็จะสามารถช่วยกล่อมเกล่าให้เด็กมีความเจริญเติบโตสมบูรณ์ทั้งกายและใจมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีบุคลิกภาพที่มั่นคง ไม่อ่อนไหวง่าย มีความหนักแน่น และเห็นคุณค่าในตนเอง อยากรจะแสดงออกถึงความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อความสำเร็จให้ปรากฏเป็นที่ยอมรับแก่ครอบครัว ครอบครัวจึงทำหน้าที่เป็นแบบอย่างให้เด็กได้เรียนรู้ และตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง ส่งเสริมให้เด็กค้นพบลักษณะเฉพาะตัว (Ego Identity) และมีแรงจูงใจที่จะเลียนแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากต้นแบบที่ดี (ยูวดี เทียรรมประสิทธิ์, 2536) ดังที่ มอนเตสซอรี (Montessori) กล่าวว่า พ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญต่อการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เนื่องด้วยเด็กทุกคนเกิดมาในสภาพที่สะอาดบริสุทธิ์เปรียบเสมือนผ้าขาวที่พ่อแม่จะแต้มสีใดๆ ก็ทำได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติที่มีต่อเด็ก ดังคำกล่าวของท่านรอซูลของอัลลอฮ์ (ศ็อลล) ความว่า เด็กที่เกิดมานั้นไม่อยู่ในสภาพอื่นใด นอกจากเป็นผู้บริสุทธิ์ บิดามารดาของเองที่จะทำให้เขาเป็นยิว คริสเตียน หรือพวกบูชาไฟ (รายงานโดย อัดดีริมีซีย์ และอัญญาบรอนีย์) คำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพ่อแม่และผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการเป็นมุสลิมที่ดี (อามีนะห์ ดำรงผล, 2544)

พริยา ธีรารพพิสุทธิกุล (2539) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองไว้ ดังนี้

1. ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็กอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับวัย
2. สร้างสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมพัฒนาการทางความคิดของเด็ก เช่น หัดให้เด็กมีความคิดริเริ่มเอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและเชื่อมั่นในตนเอง
3. ช่วยหยุดยั้งพฤติกรรมที่ไม่ดี และส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีให้แก่เด็ก
4. เป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้เลียนแบบ เพื่อนำไปสร้างแนวทางและค่านิยมในชีวิตตนเอง การกระทำของพ่อแม่จะสอนลูกได้ดีกว่าคำพูด

5. ยอมรับในสิทธิเด็ก โดยให้เสรีภาพในการเสนอความคิดเห็นให้เด็กได้เรียนรู้ ฟังคำสั่งสอนอบรมด้วยความสนใจและให้เวลาในการฟังลูกพูด

6. อบรมและสั่งสอนให้เด็กประพฤติดี ไม่มีเด็กคนใดเติบโตมาด้วยความดีพร้อม แต่ทุกคนต่างต้องอาศัยพ่อแม่เป็นผู้สอนหรืออบรมให้ประพฤติอยู่ในแนวทางที่เหมาะสม

Radin (1982 quoted in Honing Seefeldt & Barbour, 1986) ได้กล่าวถึงกระบวนการของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก ว่ามีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็ก ดังนี้

1. พ่อแม่เป็นตัวอย่างรูปแบบความประพฤติแก่เด็ก เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมผู้ใหญ่ โดยที่ผู้ใหญ่อาจตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ
2. พ่อแม่กำหนดกฎของบ้าน ซึ่งแสดงถึงสิ่งที่เด็กต้องปฏิบัติตาม และมีการติดตามผล
3. พ่อแม่บอกหรืออธิบายสิ่งที่เด็กต้องหรือไม่ควรทำ
4. พ่อแม่ใช้ระบบการให้รางวัลและการลงโทษ
5. พ่อแม่จัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสติปัญญาเด็ก วัสดุสิ่งของที่พ่อแม่จัดหามาได้แก่ ของเล่น เสื้อผ้า อาหาร อุปกรณ์การเรียน
6. พ่อแม่ใช้เทคนิควิธีเป็นขั้นตอน แสดงให้เห็นพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งอาจทำให้เด็กละอาย รู้สึกผิด หรือการชี้แจงเหตุผล เพื่อให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรม

3.4 หลักการและรูปแบบในการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง

เชียวศรี จิวศิริ (2527) กล่าวว่า รูปแบบในการให้ความรู้ผู้ปกครองอาจมีหลายรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้

1. การถ่ายทอดความรู้เป็นรายบุคคล ได้แก่ การเยี่ยมบ้าน การสอนได้ตอบทางจดหมาย การใช้โทรศัพท์ การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ศูนย์การเรียนชุมชน
2. การถ่ายทอดความรู้เป็นกลุ่ม ได้แก่ การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด การประชุม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม การฝึกอบรม การใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การศึกษากรณีตัวอย่าง
3. การถ่ายทอดความรู้ให้มวลชน ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยสื่อมวลชน

พรอณิกา สันติพงษ์ (2526) ได้เสนอหลักการในการจัดทำโครงการให้การ
ศึกษาแก่ผู้ปกครองไว้ 3 ประการดังนี้

1. โครงการที่จัดขึ้นควรให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปกครองและเด็กมากที่สุด
2. โครงการที่จัดขึ้นควรสนองความต้องการ ความสนใจและปัญหาของเด็กแต่ละกลุ่ม
3. การจัดโครงการให้การศึกษแก่ผู้ปกครอง ควรนำบุคคลจากหลายฝ่ายเข้ามา

มีส่วนในการจัดด้วย

วิจิตร อวาทกุล (2537) ได้เสนอข้อพิจารณาในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ ดังนี้

1. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้เมื่อมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเรียน

(Strong to learn) จะเรียนได้ดี

2. ผู้ใหญ่จะเรียน เมื่อเผชิญปัญหาที่ตนแก้ไม่ได้ สิ่งที่เรียนเป็นประโยชน์ มี

สาระนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริงได้ผล

3. ผู้ใหญ่จะเรียนได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม

4. บรรยากาศการเรียนต้องมีลักษณะเป็นกันเอง

5. การสอนผู้ใหญ่ควรใช้วิธีการหลากหลาย

6. ผู้ใหญ่ต้องการเรียนโดยการแนะนำ แนะนำ จูงใจ ชมเชยให้กำลังใจ

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2545) ได้เสนอหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ 10 ประการ

(Adult Learning: Ten Principle) ดังนี้

1. ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน

(Motivation to Learn) นั่นคือ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีถ้าหากมีความต้องการในการเรียนสิ่งนั้น ๆ

2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Learning Environment) ต้องมีความ

สะดวกสบายเหมาะสม ตลอดจนได้รับความไว้วางใจและให้เกียรติผู้อื่น (Trust and Respect)

3. ควรคำนึงถึงความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคลและรูปแบบของการ

เรียนรู้ (Learning Styles) ที่มีความหลากหลาย

4. ต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและประสบการณ์ (Experience) อันมีคุณค่า

5. ควรได้พิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรมใน

การเรียนรู้ (Learning Content and Activities)

6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง

(Realistic problems) และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา

7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้าน

ร่างกายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญา

และทางด้านร่างกายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

8. ควรให้มีเวลาอย่างเพียงพอในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ ๆ การฝึกทักษะใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
9. ให้โอกาสในการฝึกปฏิบัติจนเกิดผลดีหรือการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
10. ให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ จนกระทั่งเขาได้แลเห็นความก้าวหน้าว่าสามารถบรรลุเป้าหมายได้

พนม ลิมอารีย์ (2530 อ้างถึงใน สุณิสสา เสงส์สวัสดิ์, 2542) ได้อธิบายถึงความหมาย ความสำคัญ วัตถุประสงค์ และประโยชน์ของการเยี่ยมบ้านไว้ดังนี้

1. การเยี่ยมบ้าน หมายถึง การที่ผู้เยี่ยมมีความสนใจที่จะช่วยเหลือเด็กและเดินทางไปพบบิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กที่บ้าน เพื่อสร้างความคุ้นเคยและส่งเสริมสัมพันธที่ดีต่อกัน ผู้เยี่ยมได้ทำความรู้จักกับเด็กและผู้ปกครองเด็กดียิ่งขึ้น ผู้เยี่ยมสามารถเห็นสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริง ตลอดจนมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือต่อไป

2. ความสำคัญของการเยี่ยมบ้าน คือ การช่วยให้ผู้เยี่ยมได้เห็นสิ่งแวดล้อมทางบ้านของเด็กด้วยตนเอง ผู้เยี่ยมได้เห็นเด็กพร้อมบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาหรือผู้ปกครองและพี่น้องคนอื่น ๆ ในบ้าน มีพฤติกรรมอย่างไร ผู้เยี่ยมบ้านและบิดามารดาหรือผู้ปกครองได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ผู้ปกครองยังรู้สึกที่ผู้เยี่ยมให้ความเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการเยี่ยมบ้าน มีดังนี้

- 3.1 เพื่อให้ผู้เยี่ยมได้เรียนรู้ถึงลักษณะต่างๆ ของเด็กขณะอยู่ที่บ้าน
- 3.2 เพื่อให้ผู้เยี่ยมได้ศึกษาสภาพแวดล้อมทางบ้านของเด็ก และสภาพที่แท้จริงโดยได้รับรู้เกี่ยวกับสภาพทางบ้าน สภาพทางเศรษฐกิจอย่างคร่าว ๆ
- 3.3 เพื่อช่วยให้ผู้เยี่ยมได้รู้ถึงเจตคติของผู้ปกครอง
- 3.4 เพื่อช่วยให้ผู้เยี่ยมได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้ปกครองเด็ก
- 3.5 เพื่อให้ผู้เยี่ยมได้ข้อมูลบางประการเพิ่มขึ้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิธีอื่น

- 3.6 เพื่อช่วยให้เห็นถึงสัมพันธภาพ พฤติกรรมการปฏิบัติ หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กขณะอยู่บ้าน

- 3.7 ผู้เยี่ยมบ้านค้นพบด้วยตนเองว่าสภาพที่บ้านของเด็กเอื้อให้เด็กหรือผู้ปกครองสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใด

- 3.8 ผู้เยี่ยมจะตระหนักได้ว่าควรช่วยเหลือต่อไปอย่างไรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงอยู่ได้

3.9 ผู้ปกครองได้เห็นความสำคัญของบทบาทของตนที่มีต่อเด็ก

สุภาณี อ่อนชื่นจิตร และฤทัย ตรีตรง (2544) กล่าวถึง การดำเนินการเยี่ยมบ้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ มีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการเยี่ยม
2. กำหนดประเภทของการเยี่ยม เช่น การเยี่ยมเพื่อให้บริการ การเยี่ยมเพื่อให้คำปรึกษา เป็นต้น

3. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของผู้ที่จะไปเยี่ยม

4. การเตรียมความรู้

สุรางค์รัตน์ วศินารมณ (2542) ได้นำเสนอทักษะการเยี่ยมบ้านไว้ ดังนี้

1. ให้การทักทายตามปกติด้วยการยิ้ม กล่าวคำสวัสดิ์ หรือทักทายด้วยความเป็นกันเอง

2. ไม่แสดงอาการรังเกียจ ดูถูก ดูหมิ่น ถ้าพบว่าผู้ได้รับการเยี่ยมอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม พยายามสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองด้วยการละเลยในสิ่งบกพร่องที่ให้เห็น แต่ไม่ละเว้นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัว

3. สนทนากับทุกคนในครอบครัวของผู้ได้รับการเยี่ยม

4. ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ที่มีส่วนสัมพันธ์กับลักษณะปัญหาและธรรมชาติของผู้ได้รับการเยี่ยม

5. ระหว่างการสนทนา ถ้าสังเกตเห็นว่าผู้ได้รับการเยี่ยมมีความกังวล หรือหมกมุ่นกับภาระหน้าที่ ควรปลีกตัวกลับแล้วนัดวันเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเยี่ยมเยียนใหม่

6. ก่อนกลับทุกครั้งควรกล่าวลา และใช้คำพูดให้เกิดความสัมพันธที่ต่อเนื่อง

3.5 การมุขาะเราะหุ

3.5.1 ความหมายของการมุขาะเราะหุ

อาลี บินสอิด อัลฆอมิดี (2001) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการมุขาะเราะหุ ซึ่งมีนักการศึกษาทางอิสลามได้ให้ความหมายของการมุขาะเราะหุ ดังนี้

อัล - อัศพะฮานี กล่าวว่า การมุขาะเราะหุ หมายถึง การเสนอความคิดเห็น เพื่อให้แต่ละฝ่ายได้ถกเถียง ทบทวนกัน

อับดุลเราะห์มาน อับดุลคอดิก กล่าวว่า การมุขาะเราะหุ หมายถึง การขอความคิดเห็น จากบรรดาผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น เพื่อจะได้มาซึ่งข้อยุติที่ถูกต้อง

อิบน์ อะรอบีย์ อัลมาลิกีย์ ได้ให้ความหมายของการมุซาวะเราะหฺว่าเป็นการรวมตัว เพื่อกิจการหนึ่งกิจการใด โดยแต่ละคนพยายามที่จะขอความเห็นจากบุคคลที่เข้าร่วมว่ามีทัศนะอย่างไร

ซากะรียา อัลคอฎีบ ได้ให้ความหมายของการมุซาวะเราะหฺว่าเป็นการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ โดยอาศัยผู้ชำนาญการในเรื่องนั้น ๆ เพื่อหาข้อยุติที่โปร่งใส และเป็นประโยชน์ตามหลักการอิสลาม

มุสตอฟา อับู เซด กล่าวว่า อิสลามถือว่าการมุซาวะเราะหฺเป็นหลักการกว้างครอบคลุมกิจการทุกเรื่องของบรรดามุสลิม หรือที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต จะไม่จำกัดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในการมุซาวะเราะหฺจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

กล่าวโดยสรุป การมุซาวะเราะหฺ หมายถึง การนำเสนอความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้น ด้วยเหตุผลที่ดี อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติอิสลาม

การมุซาวะเราะหฺ มีที่มาจากบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน และตามแบบอย่าง (สุนนะห์) ของท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ดังนี้

1. อัลกุรอาน ความว่า “และบรรดาผู้ที่ตอบสนองพระเจ้าผู้อภิบาลของพวกเขา และพวกเขายืนหยัดการละหมาด และกิจการของพวกเขาคือการปรึกษาหารือกันในระหว่างพวกเขา และพวกเขาบริจาคสิ่งที่เราได้ประทานให้เป็นเครื่องยังชีพแก่พวกเขา” (อัลซุรอ : 38)
2. สุนนะห์ (แบบอย่างของท่านศาสดา) เกี่ยวกับเหตุการณ์การมุซาวะเราะหฺ คือ เมื่อครั้งวันบะดร์ บรรดาเศลยศึกได้ถูกนำตัวมา ท่านศาสดามุฮัมมัด ได้กล่าวว่า “พวกท่านจะว่าอย่างไรกับบรรดาเศลยศึกเหล่านี้” จากนั้นท่านอัครมุขีก็เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอย่างยาวเหยียด และท่านอัครมุขีก็บันทึกจากคำบอกเล่าของอับูซุรอยเราะหฺว่า “ฉันไม่เห็นใครปรึกษาหารือกับพวกพ้องของเขามากไปกว่าท่านศาสดามุฮัมมัด” (ศ็อลฯ)

3.5.2 ความสำคัญและประโยชน์ของการมุซาวะเราะหฺ

อัลลอฮ์ทรงใช้ให้ท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ให้ทำการมุซาวะเราะหฺ โดยกล่าวว่า “และเจ้าจงขอคำปรึกษาจากพวกเขาในกิจการต่าง ๆ” เพราะกิจการทุกอย่างของพวกเขาตั้งอยู่บนหลักการมุซาวะเราะหฺ ซึ่งความสำคัญของการมุซาวะเราะหฺ มีดังนี้

1. การมุซาวะเราะหฺ เป็นเสาหลักของการทำให้ประเทศชาติ ประชาชน มีความสงบร่มเย็น และประสบผลสำเร็จในกิจการงานต่าง ๆ เพราะการมุซาวะเราะหฺเป็นวิธีการกลั่นกรองทางความคิดเห็นและยังเป็นทางออกที่ดีในการแก้ปัญหา

2. สังคมที่มีการปฏิบัติมุขาวะเราะหะหุตามรูปแบบอิสลาม จะทำให้บุคคลในสังคมนั้นเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่า ภาคภูมิใจในตนเอง ส่งผลให้สังคมมีความรักใคร่ปรองดองกัน มีความสมานฉันท์ เอื้ออาทรกัน

3. การมุขาวะเราะหะหุ ช่วยพัฒนาบุคคลมีบุคลิกภาพที่ดีในการแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออกในท่าทีที่เหมาะสม และพัฒนากระบวนการคิดสติปัญญาของบุคคล

4. การมุขาวะเราะหะหุ ทำให้มุสลิมมีความใส่ใจต่อเรื่องราวของพี่น้องมุสลิมด้วยกัน สร้างความไว้วางใจ และขจัดความขัดแย้งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

5. การมุขาวะเราะหะหุ ทำให้บุคคลมองเห็นความสามารถ ศักยภาพของตนเองได้เด่นยิ่งขึ้น

6. การมุขาวะเราะหะหุ เป็นการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้กับส่วนรวม และเป็นเหตุปัจจัยไปสู่ความถูกต้อง และกลุ่มใดที่ทำการปรึกษาหารือกัน พวกเขาจะได้รับทางนำ

ท่านอาลี บินอับฏอลิบ กล่าวถึง ประโยชน์ที่ได้รับหลังจากการมุขาวะเราะหะหุ

1. สามารถหาข้อสรุปที่ถูกต้องได้ ป้องกันการเกิดเพลิงพลา
2. สร้างความปรองดองในกลุ่มคน
3. เจริญรอยตามแบบอย่างของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลย)
4. มีความเป็นเอกภาพ

สุนนะห์ (แบบอย่าง) ของท่านศาสดามูฮัมหมัดนั้นเต็มไปด้วยการมุขาวะเราะหะหุ เพราะท่านศาสดามูฮัมหมัด ได้ขอคำปรึกษาจากบรรดาสหายของท่านในเรื่องต่าง ๆ มากมาย เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับบ้านเมือง ปัญหาสังคม เป็นต้น และมีการขยายไปสู่มวลชนโดยการใช้นัสยิดเป็นศูนย์กลาง

มูฮัมหมัด อับดุลกอดิร อับฟูริส กล่าวว่า การมุขาวะเราะหะหุนั้นครอบคลุมทุกด้านของชีวิตมนุษย์ที่ต้องมีการใช้ความคิด การแลกเปลี่ยนทัศนคติ และการพูดคุยถกเถียงกันอย่างมีสติ อันจะนำมาซึ่งการถ่วงรอกองทัศนะที่ถูกต้องแม่นยำ และวินิจฉัยข้อสรุปทางบทบัญญัติในประเด็นปัญหาใดปัญหาหนึ่ง (มูฮัมหมัด อับดุลกอดิร อับฟูริส, 1988)

การมุขาวะเราะหะหุนั้นเข้ากับทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมุสลิม ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้วิจารณญาณ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถกเถียง จนได้ข้อสรุป ดังจะพบในคัมภีร์อัลกุรอาน ที่ส่งเสริมให้ท่านศาสดาของคำปรึกษาจากบรรดาสาวกและเพื่อนพ้องของท่าน และตัวอย่างของการมุขาวะเราะหะหุในครอบครัว เช่น การตัดสินใจหย่ามลูกก่อนครบเวลาสองปีแก่พ่อแม่ เมื่อพ่อแม่ได้ปรึกษาหารือกันแล้ว

จะเห็นได้ว่า การมุขาวะเราะหุ เป็นกระบวนการที่นำมาใช้ได้ในทุกกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของชาวมุสลิมที่ว่าด้วยการปรีกษาหรือกัน ซึ่งผลที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้

3.5.3 องค์ประกอบและขั้นตอนการมุขาวะเราะหุ

มีคำกล่าวของท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ที่ว่าด้วยการมุขาวะเราะหุว่า “พวกท่านจงขอคำปรีกษาจากบรรดาผู้ที่มีความเข้าใจในศาสนา และบรรดาผู้ที่เคร่งครัด และอย่าได้ยึดถือความคิดเห็นของคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ”

บัชซาร บิน บัรดู กล่าวไว้ว่า เมื่อความเห็นบรรลุถึงขั้นปรีกษาหรือแล้ว ท่านจงยึดถือความเห็นของผู้รู้ หรือคำปรีกษาของผู้แน่นแน

ท่านอัลญุวัยนีย์ กล่าวไว้ว่า เมื่อมีการพิจารณาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้หลังจากการมุขาวะเราะหุแล้วนั้น จำเป็นต้องนำข้อเท็จจริงหรือข้อสรุปที่ได้ไปตรวจสอบกับหลักการอิสลามก่อนว่าไม่ขัดต่อบทบัญญัติ โดยอาศัยผู้รู้ในอิสลาม (อัदनาน อาลี รอฎออันนะฮ์วี, 1992)

อนัส อมาตยกุล (สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2547) กล่าวว่า ผู้ที่จะเข้าร่วมการมุขาวะเราะหุนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจในศาสนา เพื่อการยืนยันหลักฐานทางอิสลาม และเป็นบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหา หรือข้อสงสัยที่ต้องการหาข้อสรุป รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในปัญหานั้น

นอกจากนี้ ในวัฒนธรรมอิสลามนั้น ได้ให้ความสำคัญกับการมีผู้นำ (อามีร์) ในกระบวนการต่าง ๆ ที่มีบุคคลเข้าไปมีส่วนร่วม เนื่องจากการมีผู้นำจะช่วยประคับประคองความคิดเห็นต่าง ๆ ของผู้ที่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นนั้นไม่ให้เกิดความแตกแยก และป้องกันการเกิดปัญหาหะร่ากัน ตลอดจนรักษาบรรยากาศให้ยังคงเป็นความปรารถนาดีต่อกันด้วยความจริงใจ (อัदनาน อาลี รอฎออันนะฮ์วี, 1992)

จากที่กล่าวมาจึงพอสรุปได้ถึง องค์ประกอบของการมุขาวะเราะหุ มีดังนี้

1. ประเด็นปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการข้อสรุป
2. บุคคลที่เป็นสมาชิกของการมุขาวะเราะหุ ได้แก่
 - 2.1 ผู้รู้ทางศาสนาอิสลาม หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในบทบัญญัติอิสลามทั้งในอัลกุรอาน ซุนนะห์ และหะดีษ เช่น นักวิชาการอิสลาม
 - 2.2 ผู้รู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา หมายถึง ผู้ที่มีความเข้าใจในลักษณะและเนื้อหาของประเด็นปัญหา

2.3 ผู้ที่สนใจในประเด็นปัญหาเดียวกัน

อนึ่ง ผู้รู้ทางศาสนาอิสลามและผู้รู้ในประเด็นปัญหา จะมีบทบาทเป็นผู้นำการมุชawahะเราะหฺ คือ ต้องอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นปัญหาเดียวกันได้แสดงความคิดเห็น ให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยหลีกเลี่ยงการตำหนิให้ใช้เหตุผลเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันผู้นำจะต้องมีความสามารถในการนำเสนอหลักการและเหตุผลให้ไปสู่ข้อสรุปให้ได้ ซึ่งผู้เข้าร่วมการมุชawahะเราะหฺต้องมีเป้าหมายเพื่อบรรลุสู่ความถูกต้อง ดังนั้น

ขั้นตอนการมุชawahะเราะหฺ จึงมีดังนี้

ขั้นที่ 1 รับรู้ปัญหา

ขั้นที่ 2 การวินิจฉัย วิพากษ์ปัญหา

ขั้นที่ 3 ข้อสรุปเพื่อการนำไปใช้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการชุมชนวาระหา เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. การศึกษาประชากร และตัวอย่างประชากร
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การสร้างแผนการจัดกิจกรรม
5. วิธีดำเนินการทดลองจัดกิจกรรม และการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1. การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักการ แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้อย่างแท้จริง ตลอดจนสามารถดำเนินการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยจึงศึกษาเอกสาร และงานต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ รูปแบบการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการดูแลครอบครัวของเด็กกำพร้าที่อยูในการอนุเคราะห์ขององค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ

1.3 ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ปกครองเด็กกำพร้า

1.4 ศึกษาแนวคิด หลักการอิสลามจากคัมภีร์อัลกุรอาน และหะดีษของท่าน

ศาสดามูฮำหมัด

1.5 ประมวลข้อมูลที่ได้อมาและสรุปเป็นประเด็นปัญหาต่าง ๆ

1.6 นำข้อมูลพื้นฐานที่ศึกษามากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. การพัฒนาผู้วิจัย

2.1 ศึกษาดูงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระยา - นาวัน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ให้การดูแลเด็กกำพร้า

2.2 ศึกษาดูงานองค์การสภามุสลิมโลก สำนักงานของประเทศไทยในฝ่ายกิจกรรมสตรีที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กกำพร้า

2.3 สนทนาขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการดูแลเด็กกำพร้าของมูลนิธิเด็ก

การศึกษาประชากรและตัวอย่างประชากร

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็กปฐมวัยที่กำพร้าที่ได้รับการอนุเคราะห์จากองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็กปฐมวัยที่กำพร้าที่ได้รับการอนุเคราะห์จากองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ จำนวน 16 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- 1) เป็นผู้ปกครองที่พบปะคุ้นเคยของเด็กและนักสังคมสงเคราะห์ขององค์การฯ อย่างสม่ำเสมอ
- 2) เป็นผู้ปกครองที่มีความต้องการที่จะพัฒนาความรู้

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย และเพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างประชากรได้อย่างครบถ้วนและมีความเหมาะสมตามสภาพความเป็นจริง ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ฉบับประกอบด้วย

1. แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า
2. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพหุวิจัย ซึ่งแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพหุวิจัยเป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพหุวิจัยของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมก่อนและหลังการพัฒนาความรู้ ลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบเลือกตอบถูกผิด มีจำนวนทั้งสิ้น 40 ข้อ มีเกณฑ์การตรวจให้คะแนน คือ ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน การสร้างแบบทดสอบ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองของ วัฒนา มัคคสมัน (2539), ชัยวัฒน์ วงษ์อาษา (2539), อัปสรสิริ เขียมประชา (2542), อุมามพร ตรังคสมบัติ (2543), สยมพร เค – ไพบุญ (2544), ธีระ ชัยยุทธยรรยง (2544), สุภาเพ็ญ ศขพลายุกต์ (2541), รัศมี โพนเมืองหล้า (2543), พาฝัน อารีมา (2547) Branshaw (1981), Branden (1981), Coopersmith (1981) (1984), Dorothy (1975), Gurney (1988), Maslow (1970)

1.2 ศึกษาคัมภีร์อัลกุรอาน จากฉบับที่มีความหมายภาษาไทย คัดเลือกเฉพาะที่เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตตามที่อิสลามกำหนด

1.3 ศึกษาอัล – หะดีษ หรือคำสอนของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลฯ) ที่ขยายความในเชิงปฏิบัติ จากที่บอกไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งผู้รวบรวมหรือบันทึกหะดีษไว้มีมากมายหลายท่าน ที่สำคัญได้แก่ ท่านบุคอรี ท่านมุสลิม ท่านอัน – นะสาอีเย ท่านติรมิซีย ท่านอิบนุมาญะหุ ท่านอบูดาวูด ท่านอะหมัด เป็นต้น

1.4 ศึกษาเอกสาร ตำราทางวิชาการ และหนังสืออ้างอิงที่เขียนโดยนักวิชาการมุสลิม ซึ่งอ้างอิงหลักฐานจากอัลกุรอานและหะดีษ ประกอบการบรรยายเชิงอรรถ ที่เกี่ยวข้องกับอิสลามในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

1.5 นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพหุวิจัย

1.6 นำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำวิจัย ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ตรวจสอบและพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมในการใช้ภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.7 นำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำวิจัย ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับผู้ปกครองเด็กกำพร้า ที่อยู่ในความดูแลขององค์การสภามุสลิมโลก สำนักงานประเทศไทย จำนวน 10 คน ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับตัวอย่างประชากร

1.8 นำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำวิจัยมาวิเคราะห์รายข้อ เพื่อหาค่าระดับความยากและค่าอำนาจจำแนก โดยใช้เทคนิค 50 % พบว่ามีค่าความยากตั้งแต่ .20 - .80 ผู้วิจัยจึงคัดเลือกข้อที่มีความยาก .40 - .59 จำนวน 40 ข้อ และมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป

1.9 หาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำวิจัย โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS-PC (Statistical Package for Social Sciences) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ .898

ตารางที่ 1 เนื้อหาในการสร้างแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า

	เนื้อหา	จำนวนข้อ
อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง	
1. อามานะห์(ความรับผิดชอบ) ของพ่อแม่ที่มีต่อลูกมีดังนี้	1. สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	12
1.1 ส่งเสริมให้ลูกเป็นมุสลิมที่ดีได้แก่		
1.1.1 การรู้จักอัลลอฮ์		
1.1.2 การรู้จักหน้าที่ของมุสลิมต่ออัลลอฮ์และรอสูล		
1.1.3 การเลี้ยงดู		
2. นุคลิกของท่านศาสดา มุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ที่แสดงถึงลักษณะของบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่	2. ความแตกต่างระหว่างเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงกับเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ	6
2.1 การมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น		
2.2 การมีอารมณ์ขัน		
2.3 การมีความอดทน		
2.4 การมีความเป็นมิตร		
3. ความใกล้ชิดของท่านรอสูล (ศ็อลฯ) ที่มีต่อเด็ก	3. วิธีการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าคุณค่าในตนเองให้กับเด็กปฐมวัย	22
3.1 จรรยา มารยาทในการเลี้ยงดูเด็ก		
3.2 การมอบความรักความเอ็นดูและเมตตาแก่เด็ก		
รวม		40

2. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

แบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นแบบสังเกตที่สร้างขึ้นเพื่อสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กว่ามีลักษณะที่ช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็กปฐมวัยมากน้อยเพียงใด หลังจากที่ผู้ปกครองได้รับการพัฒนาความรู้เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองผู้วิจัยดำเนินการสร้างดังนี้

2.1 กำหนดโครงสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรม ชนิดปลายเปิด พฤติกรรมที่สังเกตเป็นวิธีการที่ผู้ปกครองใช้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยได้แก่

2.1.1 การพูดสร้างสรรคกับเด็ก แบ่งเป็น

2.1.1.1 พูดให้กำลังใจ

2.1.1.2 พูดชื่นชม

2.1.2 การรับฟังเด็ก

2.1.3 ภาษาท่าทาง

2.1.4 ท่าที่แห่งการยอมรับ แบ่งเป็น

2.1.4.1 การยอมรับความรู้สึกรักของเด็ก

2.1.4.2 การยอมรับในตัวเด็ก

2.1.5 ประสบการณ์แห่งความสำเร็จแก่เด็ก

2.1.6 การใช้กฎเกณฑ์ภายในครอบครัว

2.1.7 อบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่น

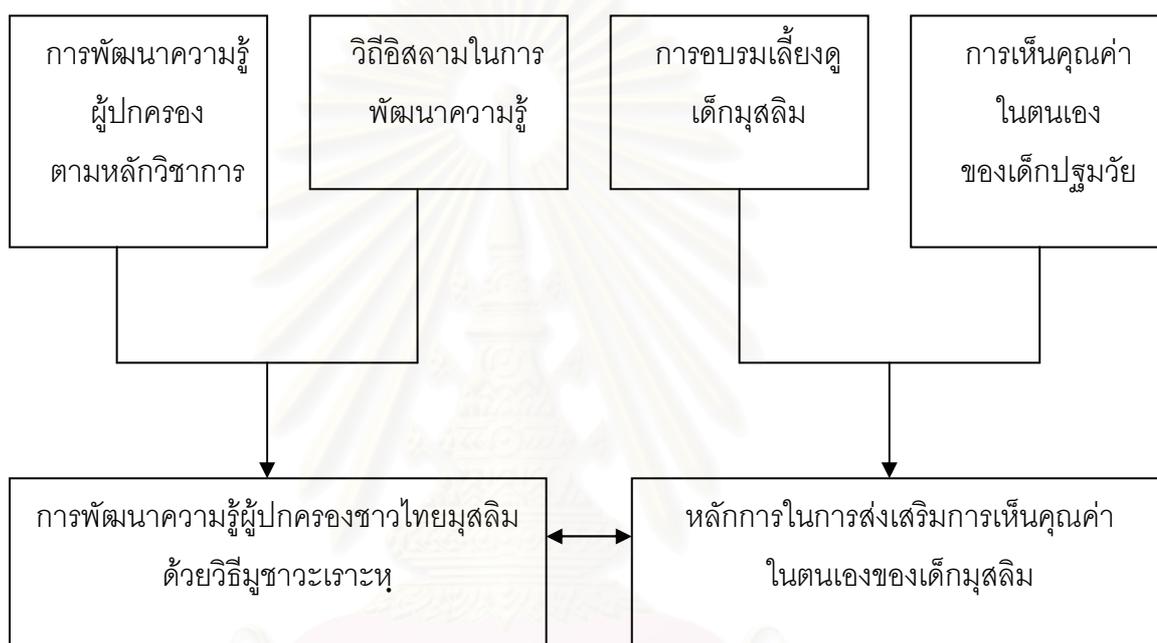
2.2 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเนื้อหา

2.3 นำแบบสังเกตพฤติกรรมที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อ

ตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมและการใช้ภาษา แล้วจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ก่อนนำไปใช้จริง

การจัดทำเอกสารประกอบการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดและองค์ประกอบของคู่มือการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการมูชาระอะหะหุ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ

คู่มือที่ใช้ในการพัฒนาความรู้

1. คู่มือที่ใช้ในการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองเป็นคู่มือที่ใช้ประกอบการพัฒนาความรู้ของผู้วิจัย แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คือ แนวคิดในการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการรวบรวมกรอบแนวคิด ดังนี้

- 1) ศึกษาตำรา เอกสาร หลักฐานทางอิสลามของความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีอิสลาม รวมทั้งการศึกษาคำภีร์อัลกุรอาน และหะดีษ
- 2) ศึกษา ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยจากเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย

3) นำแนวคิดในข้อ 1 และ 2 มาสังเคราะห์ได้เป็นหลักการในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กมุสลิม

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดในการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว

แนวคิดในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมุสลิม	แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
1. อิสลามสอนให้เลี้ยงดูในสิ่งแวดล้อมที่ดี ในหะดีษที่ว่า "สิทธิของลูกที่มีต่อพ่อแม่ของเขา คือ การตั้งชื่อที่ดี เลี้ยงดูในสิ่งแวดล้อมที่ดี และให้การอบรมที่ดี" (บันทึกโดย อัลบัยฮะกีญ) 2. ความเอ็นดูเมตตาต่อเด็กเป็นของขวัญจากอัลลอฮ์แก่บ่าวของพระองค์ (พ่อแม่ ผู้ปกครอง) ในหะดีษที่ว่า "ผู้ที่ไม่เมตตาต่อผู้เยาว์ และไม่รู้จักสิทธิของผู้ใหญ่นั้นไม่ใช่พวกของเรา" (บันทึกโดย อับูดาวูดและอัล-ติรมิซี) 3. เป้าหมายสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู คือ อบรมสั่งสอนเลี้ยงดูให้เด็กเป็นมุสลิมที่ดีที่สุดใน 3 ด้าน ดังนี้ หลักศรัทธา (อัล-อีมาน) หลักปฏิบัติ (อิบาดะห์) จริยธรรม (อิดลาค) และเป็นลูกที่ซื่อสัตย์ (ลูกที่ดีที่ร้องขอพรให้แก่พ่อแม่ หลังจากที่พ่อแม่ได้เสียชีวิต) ในอัลกุรอานความว่า "โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงปกป้องตัวของสุเจ้าและครอบครัวของสุเจ้าให้พ้นจากไฟ (นรก) ที่เชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์และก้อนหิน" (66: 6)	1. การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก เป็นการประเมินความคิดความรู้สึกที่เด็กมีต่อตนเอง ให้การยอมรับว่าตนเองมีความสำคัญ มีคุณค่า และมีความสามารถ 2. การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความต้องการพื้นฐานด้านจิตใจของมนุษย์ ซึ่งมีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตความสำเร็จในด้านต่างๆ ของบุคคล 3. ประสบการณ์ในวัยเด็กมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมในครอบครัว และการปฏิบัติตนของพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู และบุคคลใกล้ชิดกับเด็ก 4. การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา จึงสามารถพัฒนาและส่งเสริมได้ 5. ความแตกต่างระหว่างบุคคลมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งพ่อแม่ต้องเรียนรู้ที่จะยอมรับในตัวเด็กทั้งในแง่ความรู้สึกและตัวตน

แผนภูมิที่ 2 (ต่อ) กรอบแนวคิดในการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่อง
การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว

แนวคิดในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมุสลิม	แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
“อัลลูกัน้อยเจ้าอย่าได้ตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ แท้จริงการตั้งภาคีเป็นสิ่ง ธรรมที่ยิ่งใหญ่” (31: 13) “เด็กทุกคนเกิดมาในสภาพอันบริสุทธิ์ จนกระทั่งบิดามารดาของเขาทำให้เขาเป็นยิว ทำให้เขาเป็นคริสเตียน หรือทำให้เขาเป็นพวกบูซาไฟ” (บันทึกโดยบุคอรีและมุสลิม) 4. อิสลามให้ความสำคัญกับการอบรมเลี้ยงดูที่สอดคล้อง พัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน เพื่อการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ ในหะดีษที่ว่า “หน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อลูกคือการตั้งชื่อที่ดี สอนมารยาทที่ดีแก่เขา สอนเขาอ่านหนังสือ ว่ายน้ำ ชี่ม้า ยิงธนู และอย่าให้รับประทานนอกจากสิ่งที่ดี และสมรสเมื่อเขาบรรล ุศาสนภาวะ” (บันทึกโดย ฮากิม) และในอัลกุรออ่านความว่า “ผู้เป็น มารดาทั้งหลายนั้นจะให้ลูกของนางตั้งมมเป็นระยะเวลา 2 ปีเต็ม สำหรับผู้ที่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมนั้นครบบริบูรณ์” (2 : 233) 5. การขอความคุ้มครอง (ขอพร) ต่ออัลลอฮ์ ให้ลูกพ้นจากความ ชั่วหรือสิ่งไม่ดีต่างๆ ในหะดีษที่ว่า “อัลลอฮ์ได้โปรดทำให้มาร ร้ายห่างไกลไปจากเขา และได้โปรดทำให้มารร้ายห่างไกลจาก(ลูก)ที่ พระองค์(จะ) ทรงประทานแก่เขา” (บันทึกโดยบุคอรีและมุสลิม) ใน อัลกุรออ่านความว่า “ข้าแต่พระผู้อภิบาลของฉัน ได้ทรงโปรดทำให้ฉัน และจากลูกหลานของฉันเป็นผู้ดำรงการสวดภาวนา(ละหมาด) ข้าแต่ พระผู้อภิบาลของเรา และทรงโปรดรับคำวิงวอนของฉันเถิด” (14 : 40) 6. พ่อแม่ ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดู จำเป็นต้องมีความยุติธรรมและ ความอดทนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในหะดีษที่ว่า “ท่านทั้งหลายจงให้ ความยุติธรรมในลูกๆของท่านทั้งหลาย” (บันทึกโดยบุคอรีและมุสลิม)	6. เด็กที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง จะมีบุคลิกภาพ ภายในและภายนอกที่ดี เช่น กล้าแสดงออก มีความมั่นใจ และมีความจริงใจ เป็นต้น 7. การให้โอกาสเด็กได้คิด ตัดสินใจ และลงมือกระทำ จะ ช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง 8. การเห็นคุณค่าในตนเองของพ่อแม่ส่งผลต่อการเห็น คุณค่าในตนเองของเด็ก 9. การเรียนรู้ระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ของเด็กเป็นแนวทาง การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก

**แผนภูมิที่ 2 (ต่อ) กรอบแนวคิดในการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริม
การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว**

ส่วนที่ 2 คือ แนวคิดของวิธีการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม ผู้วิจัยมีการรวบรวมกรอบแนวคิด ดังนี้

- 1) ศึกษาตำรา เอกสาร ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ และรูปแบบการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองของ วิจิตร อะวะกุล (2537), สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2545), พนม ลีมาเรีย (2530), อุ๋นตา นพคุณ (2527)
- 2) สังเคราะห์แนวคิดและวิธีการในการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองได้เป็นวิธีการชุมชนเฉพาะ

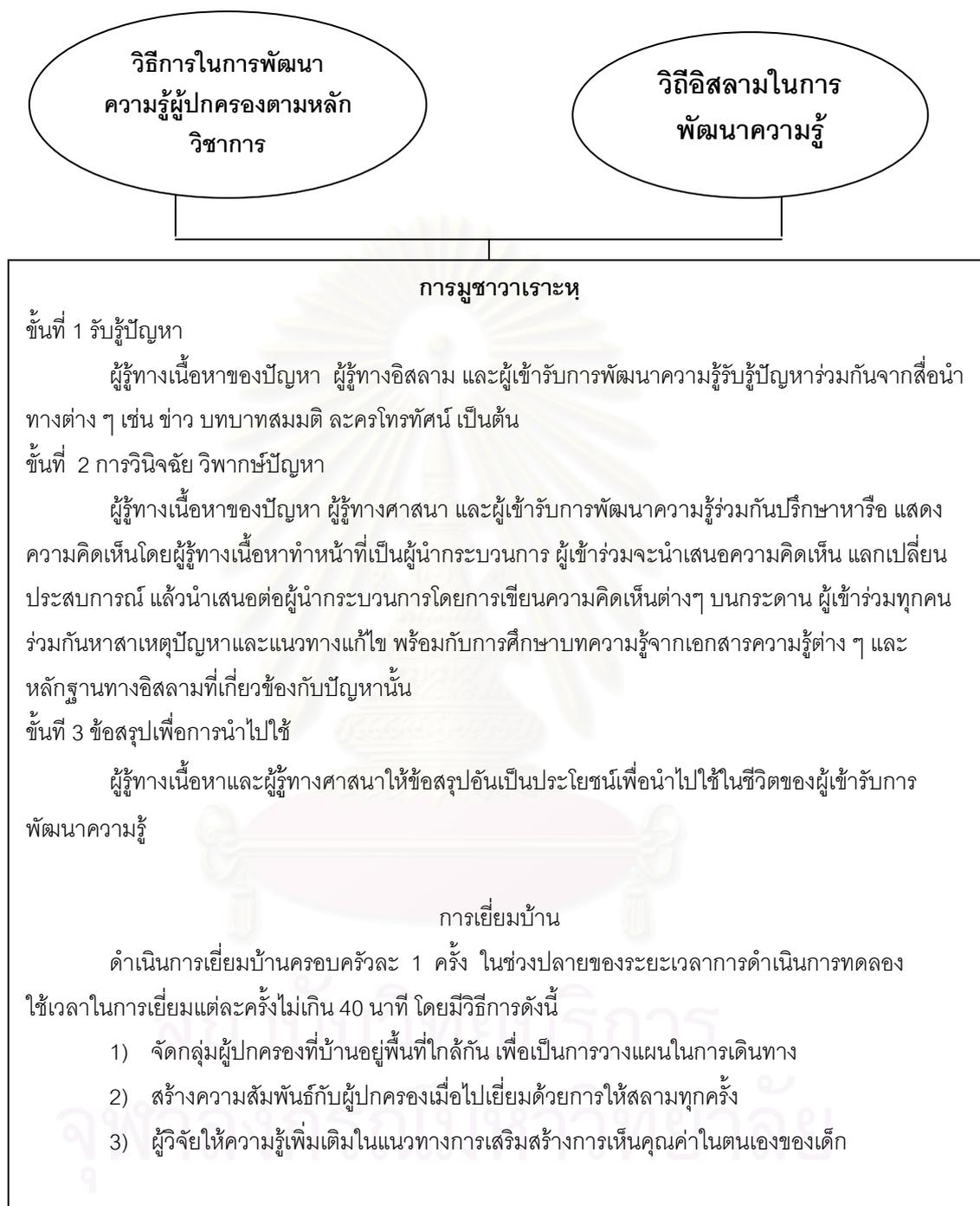
แผนภูมิที่ 3 กรอบแนวคิดของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม

วิธีการในการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองตามหลักวิชาการ	วิถีอิสลามในการพัฒนาความรู้
1. การถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ปกครองมีทั้งลักษณะรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เช่น การศึกษารกรณีตัวอย่าง การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด การเยี่ยมบ้าน (เชียรศรี วิวิธสิริ, 2527) 2. การพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง ควรนำบุคคลจากหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดด้วย (พรรณนิภา สันติพงษ์, 2526) 3. การสอนผู้ใหญ่ ควรใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ เป็นต้น (วิจิตร อะวะกุล, 2537) 4. การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและประสบการณ์ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2545) 5. การเยี่ยมบ้าน ช่วยให้เข้าใจถึงลักษณะปัญหาและความต้องการของผู้ปกครอง เพื่อจะได้ให้การช่วยเหลือและเสริมความรู้ได้อย่างเหมาะสม (พนม ลีมาเรีย, 2530) 6. การเยี่ยมบ้าน ควรให้การทักทายและสนทนากับผู้ได้รับการเยี่ยมและคนในครอบครัวอย่างสุภาพเป็นกันเอง (สุรางรัตน์ วศินารมณ, 2546)	1. “การแสวงหาความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทั้งชายและหญิง (บันทึกโดย บัยฮะกี) 2. “จงอย่าตามรอย (หรือกล่าวและปฏิบัติตามด้วยการนึกเอา) ที่เจ้าไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น แท้จริงหู ตา และหัวใจทุกสิ่งในเหล่านี้จะถูกสอบสวนเสมอ” (อัลกุรอาน 17 : 36) 3. “อันใดที่พวกเขาขัดแย้งกันในเรื่องนั้น ๆ ดังนั้นการชี้ขาดตัดสินยอมกลับไปหาอัลลอฮ์” (อัลกุรอาน 42 : 10) 4. “โดยที่แน่นอนยิ่ง ในเรื่องราวของพวกเขา (คือบรรดานบีก่อน) คือบทเรียนสำหรับผู้มีสติ มันมิใช่การบอกเล่าที่จะถูกยกขึ้นได้ แต่ว่ายืนยันสิ่งที่อยู่ข้างหน้ามาก่อนและจำแนกทุกสิ่งโดยละเอียด และเป็นทางนำ ความเมตตาสำหรับหมู่ชนศรัทธา” (อัลกุรอาน 12 : 111) 5. “และเหล่านี้คืออุปมาทั้งหลายที่เราได้เปรียบเทียบสำหรับ (การพิจารณา) ของปวงมนุษย์ แต่ไม่มีผู้ใดใช้ปัญญา (ใคร่ครวญตอก) นอกจากผู้มีความรู้” (อัลกุรอาน 35 : 28)

แผนภูมิที่ 3 (ต่อ) กรอบแนวคิดของการพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการชาวไทยมุสลิม

วิธีการในการพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการตามหลักวิชาการ	วิถีอิสลามในการพัฒนาความรู้
7. การเรียนรู้ผู้ใหญ่จะเกิดผลดี หากได้มีการฝึกปฏิบัติ และนำไปประยุกต์ใช้ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2545)	6. “เจ้าจงขอคำปรึกษาจากพวกเขาในกิจการต่างๆ”(อัลกุรอาน 42: 10) 7. “ฉันไม่เห็นใครปรึกษาหารือกับพวกพ้องของเขาไปกว่าท่านรอซูล” (ศ็อลลา) (ท่านอัครมุฮัมมัดซึ่งบันทึกจากคำบอกเล่าของท่านอบูฮูร็อยเราะห์) 8. “และในหมู่ผู้ชายและสัตว์และปศุสัตว์ก็มีหลากหลายสีในการทำงานนั้น ผู้ที่เกรงกลัวอัลลอฮ์จากปวงบ่าวของพระองค์นั้นเพียงผู้มีความรู้เท่านั้น แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงภัยเสมอ” (อัลกุรอาน 35 : 28) 9. ท่านศาสดามูฮัมมัด (ศ็อลลา) ได้กล่าวถึงการสอนว่า “ท่านทั้งหลายจงทำให้ง่าย อย่าทำให้ยาก จงนำข่าวดีออกเผยแพร่ และอย่าทำให้เคล็ด” (บันทึกโดย บุคอรีและมุสลิม) 10. “เมื่อมุสลิมไปเยี่ยมเยียนพี่น้องมุสลิม เขาจะอยู่ในกองผลไม้แห่งสวรรค์ จนกว่าเขาจะกลับไป” (อัลกุรอาน 42:10) 11. “ความสัมพันธ์ระหว่างศรัทธาชนนั้นเปรียบดังกำแพงต่างส่วนต่างก็ค้ำจุนกันและกัน” (บันทึกโดยมุสลิม) 12. “บรรดาผู้ศรัทธาด้วยการมีมิตรภาพ ความรักความเมตตาต่อกันนั้น เป็นเหมือนตั่งวางเดียวกัน ถ้าส่วนใดของมันร้องทุกข์ ร่างกายส่วนอื่นๆ ก็ต้องตื่นเข้ามา เพราะความเจ็บปวดด้วย” (บันทึกโดย มุสลิม) 13. “จงอย่าคิดว่าการกระทำอย่างใดเป็นเรื่องเล็กน้อย ถึงแม้ว่ามันจะเป็นแต่เพียงการทักทายพี่น้องของท่านด้วย หน้าตาท่าทาง ร่าเริง” (บันทึกโดย มุสลิม)

แผนภูมิที่ 3 (ต่อ) กรอบแนวคิดของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม

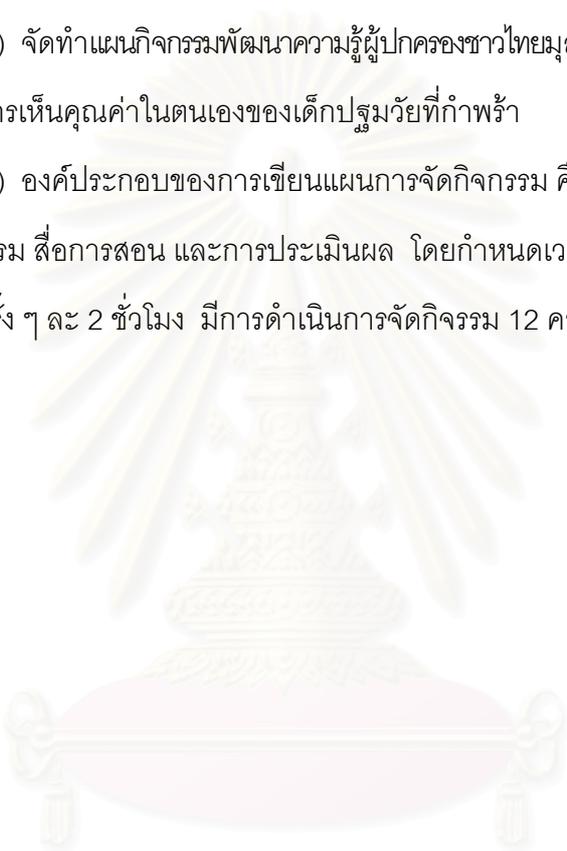

ส่วนที่ 3 คือ แผนกิจกรรมพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว ผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1) นำหลักการในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กมุสลิมและวิธีการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม มากำหนดจุดประสงค์ของการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว

2) จัดทำแผนกิจกรรมพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการชุมชนชาวระแหง เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว

2) องค์ประกอบของการเขียนแผนการจัดกิจกรรม คือ ความคิดรวบยอด จุดมุ่งหมาย กิจกรรม สื่อการสอน และการประเมินผล โดยกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมเป็น สัปดาห์ ๆ ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 2 ชั่วโมง มีการดำเนินการจัดกิจกรรม 12 ครั้ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 เนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
1. อามานะห์ (ความรับผิดชอบ) ของพ่อแม่ที่มีต่อลูกมีดังนี้ 1.1 ส่งเสริมให้ลูกเป็นมุสลิมที่ ดี ได้แก่ 1.1.1 การรู้จักอัลลอฮ์ 1.1.2 การรู้จักหน้าที่ของ มุสลิมต่ออัลลอฮ์และ รบซูล 1.1.3 การเลี้ยงดู	1. สาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก ปฐมวัย	แผนที่ 1 แนวทางในการจัดกิจกรรม พัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาว ไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการ เห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก ปฐมวัย	1. เพื่อให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจ วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม พัฒนาความรู้ผู้ปกครองเรื่องการ ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของ เด็กปฐมวัย 2. เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้โดยสังเขป และทำความเข้าใจในขั้นตอนของ กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครอง

ตารางที่ 2 (ต่อ) กรอบเนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังจำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
	แผนที่ 2	ความหมายของการเห็นคุณค่า ในตนเองของเด็กปฐมวัย ความสำคัญและประโยชน์ของ การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก ปฐมวัย	1. เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถอธิบาย ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง ของเด็กปฐมวัยได้ 2. เพื่อให้ผู้ปกครองบอกประโยชน์ของการ เห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยได้ 3. เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึง ความสำคัญของการส่งเสริมการเห็น คุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย

ตารางที่ 2 (ต่อ) กรอบเนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
	แผนที่ 3	ลักษณะธรรมชาติและความ ต้องการของเด็กปฐมวัย ปัจจุบัน จากตัวเด็กที่ส่งผลการเห็น คุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย ได้แก่ ลักษณะทางกาย ความสามารถและพื้นฐาน อารมณ์	1. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้าใจ ลักษณะธรรมชาติและความต้องการ ของเด็กปฐมวัย 2. เพื่อให้ผู้ปกครองบอกลักษณะเด็ก ของแต่ละพื้นฐานอารมณ์ได้ 3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจในปัจจุบันที่ส่งผลการ เห็นคุณค่าในตนเองของเด็กใน ปฐมวัย

ตารางที่ 2 (ต่อ) กรอบเนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
		แผนที่ 4 ปัจจัยครอบครัวที่ส่งผลต่อการเห็น คุณค่าในตนเองของเด็กได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใน ครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อแม่กับลูก รูปแบบการเลี้ยงดู เด็กและการเห็นคุณค่าในตนเอง ของพ่อแม่และผู้ปกครอง	1. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองรู้จักบทบาท ของตนในการเสริมสร้างการเห็น คุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย 2. เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจ ในสภาพแวดล้อมของครอบครัวที่ ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของ เด็กปฐมวัย

ตารางที่ 2 (ต่อ) กรอบเนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังจำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
	แผนที่ 5	ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อ การเห็นคุณค่าในตนเอง ของเด็ก ได้แก่ โรงเรียน และครู กลุ่มเพื่อน ค่านิยม เป็นต้น	1. เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความ เข้าใจในปัจจัยทางสังคมที่ส่งผล ต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของ เด็ก 2. เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักและ รักษาวัฒนธรรมอิสลาม

ตารางที่ 2 (ต่อ) กรอบเนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
2. บุคลิกของท่านศาสดามูฮัมหมัด (คือลฯ) ที่แสดงถึงลักษณะของบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง 2.1 การมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น 2.2 การพูดในสิ่งที่เป็นจริง 2.3 การมีความอดทน 2.4 การมีความเป็นมิตร	2. ความแตกต่างระหว่างเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงกับเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ	แผนที่ 6 ลักษณะเด่นที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงลักษณะเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ	1. เพื่อให้ผู้ปกครองบอกลักษณะ ความแตกต่างของเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงกับเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำได้ 2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองตระหนักในแบบอย่างของท่านศาสดามูฮัมหมัด (คือลฯ)

ตารางที่ 2 (ต่อ) กรอบเนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังจำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
3. ความใกล้ชิดของท่านรอซูล (คือลข) ที่มีต่อเด็ก 3.1 จรรยาบรรณอิสลามใน การเลี้ยงดูเด็ก 3.2 การมอบความรักความ เอ็นดูและเมตตาแก่เด็ก	3. วิธีการเสริมสร้างทางเห็นคุณค่าใน ตนเองให้กับเด็กปฐมวัย	แผนที่ 7 การสื่อสารสองทางของพ่อแม่ ได้แก่การใส่ใจในการพูดกับเด็ก การเป็นผู้ฟังที่ดีกับเด็ก แผนที่ 8 การมอบความรัก ความเอ็นดูและ เมตตาแก่เด็กได้แก่ ภาษาท่าทาง ท่าทีแห่งการยอมรับการยอมรับ ความรู้สึกลูกเด็ก	1. เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถเลือกใช้ คำพูดที่เหมาะสมกับเด็กได้ 2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีทักษะการ ฟังที่ดีต่อเด็ก 1. เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถแสดงท่าที ที่เหมาะสมกับเด็กได้ 3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองตระหนักใน การยอมรับตัวตนของเด็กอย่าง เหมาะสม

ตารางที่ 2 (ต่อ) กรอบเนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังจำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
		แผนที่ 9 ประสบการณ์แห่งความสำเร็จแก่เด็ก	1. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองรู้จักสนับสนุนให้เด็กพบกับความสำเร็จ 2. เพื่อให้ผู้ปกครองมีความคาดหวังที่เหมาะสมกับเด็ก 3. เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึงคุณค่าของความสำเร็จที่เกิดจากการกระทำของเด็ก

ตารางที่ 2 (ต่อ) กรอบเนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังจำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
	แผนที่ 10	การกำหนดกฎเกณฑ์ภายใน ครอบครัวการตั้งกฎเกณฑ์ที่ เหมาะสมการใช้กฎเกณฑ์ให้ เกิดประโยชน์	1. เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถเลือกใช้ กฎเกณฑ์ง่าย ๆ ที่เหมาะสมกับเด็กได้
	แผนที่ 11	ท่าทีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของ พ่อแม่ท่าที่ไม่เหมาะสมของ พ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ท่าทีที่เหมาะสมของพ่อแม่ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	1. เพื่อให้ผู้ปกครองใช้วิธีการอบรมเลี้ยง ดูเด็กอย่างเหมาะสมได้

ตารางที่ 2 (ต่อ) กรอบเนื้อหา และจุดประสงค์การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังจำ

อิสลาม	ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริม การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	เนื้อหา	จุดประสงค์
	แผนที่ 12	สรุปแนวทางที่เหมาะสมใน การเสริมสร้างการเห็นคุณค่า ในตนเองของเด็กปฐมวัย	1. เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถนำความรู้ที่ ได้จากเรื่องการส่งเสริมการเห็น คุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยไปใช้ กับบุตรหลานของตนเองได้

2. คู่มือผู้ปกครอง ชุดแนวทางการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็กปฐมวัย เป็นหนังสือคู่มือความรู้สำหรับผู้ปกครองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอบรมเลี้ยงดูลูกเพื่อพัฒนาเด็กให้เหมาะสมโดยเน้นเรื่องการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจ เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็ก และป้องกันปัญหาทางบุคลิกภาพ ซึ่งพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ประกอบด้วยเนื้อหาที่สอดคล้องกับคู่มือการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง

ขั้นตอนในการสร้างคู่มือผู้ปกครอง มีดังนี้

2.1 สังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาแนวทางอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวัฒนธรรมอิสลามจากคัมภีร์อัลกุรอาน หะดีษ และตำราเอกสารวิชาการอิสลาม

2.2 จัดประเด็นการนำเสนอความรู้

นำคู่มือทั้ง 2 ฉบับเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา ก่อนนำไปใช้จริง

วิธีการในการทดลอง และการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังหัวหน้าฝ่ายสังคมสงเคราะห์องค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ สำนักงานประเทศไทย
2. นำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังจะไปทดสอบกับผู้ปกครองที่เป็นตัวอย่างประชากร
3. ดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ผู้ปกครองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 12 แผน ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง คือ วันอาทิตย์ และในช่วงปลายของระยะเวลาการทดลองผู้วิจัยดำเนินการเยี่ยมบ้าน
4. หลังดำเนินการทดลองเสร็จสิ้นแล้ว ให้ผู้ปกครองที่เป็นตัวอย่างประชากรทำแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังจะไป และผู้วิจัยบันทึกการสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพำนัก ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้วิธีการทดสอบค่าที (t-test)
2. คะแนนเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพำนักกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70
3. ข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของผู้ปกครองนำเสนอ ในรูปความเรียง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการ
มุขาวะเราะหะฮ์ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ
ศึกษาคำในตนเองของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการมุขาวะเราะหะฮ์ เรื่องการส่งเสริมการเห็น
คุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ และศึกษาคำนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของผู้ปกครอง
ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1

1. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของ
ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ
และหลังการพัฒนาความรู้

2. คะแนนเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการ
ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำหลังการพัฒนาความรู้กับเกณฑ์ที่กำหนด

ตอนที่ 2

1. การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการ
มุขาวะเราะหะฮ์ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายในกระบวนการมุขาวะเราะหะฮ์

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายจากการเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายจากการสังเกตพฤติกรรมการนำความรู้ไป
ประยุกต์ใช้ของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1

1. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีก่อนและหลังการพัฒนาความรู้

1.1 คะแนนสูงสุด คะแนนต่ำสุด และค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีก่อนและหลังการพัฒนาความรู้ นำเสนอในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 คะแนนสูงสุด คะแนนต่ำสุด และค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีและหลังการพัฒนาความรู้

คะแนนความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรี		
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
คะแนนสูงสุด	27.00	35.00
คะแนนต่ำสุด	16.00	26.00
คะแนนเฉลี่ย	21.00	30.31
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	4.50	3.18

จากตารางที่ 3 คะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) ก่อนการทดลอง พบว่า คะแนนความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีสูงสุด เท่ากับ 27.00 คะแนน คะแนนต่ำสุด เท่ากับ 16.00 คะแนน และค่าเฉลี่ย เท่ากับ 21.00 คะแนน 2) หลังการทดลอง พบว่า คะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีสูงสุด เท่ากับ 35.00 คะแนน คะแนนต่ำสุด เท่ากับ 26.00 คะแนน และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.31 คะแนน

1.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีกอนและหลังพัฒนาความรู้ นำเสนอในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีกอนและหลังการพัฒนาความรู้

กลุ่มตัวอย่าง	\bar{X}	SD.	t
ก่อนการทดลอง	21.00	4.50	7.526**
หลังการทดลอง	30.31	3.18	

** p < .01

จากตารางที่ 4 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีกอนการพัฒนาความรู้ เท่ากับ 21.00 คะแนน และหลังการพัฒนาความรู้ เท่ากับ 30.31 คะแนน เมื่อใช้สถิติทดสอบค่า t พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีกอนได้เท่ากับ 7.526 ซึ่งมากกว่าค่า t ในตาราง แสดงว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีกอนหลังการพัฒนาความรู้สูงกว่าก่อนการพัฒนาความรู้ อย่างมีนัยสำคัญ .01

ตารางที่ 5 คะแนนเฉลี่ยคะแนนความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำพรีกอนกับเกณฑ์ที่กำหนด

การพัฒนาความรู้	เกณฑ์ 70% ของคะแนนเต็ม	หลังพัฒนาความรู้ (คะแนน)
หลังการพัฒนาความรู้	28	30.31

จากตารางที่ 5 คะแนนเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า เท่ากับ 30.31 คะแนน ซึ่งเกณฑ์ของ 70% คือ 28 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ตอนที่ 2

1. การประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการมูซาวะเราะหฺ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า ผู้วิจัยสรุปผลกิจกรรมการพัฒนาความรู้ ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายในกระบวนการมูซาวะเราะหฺ

จากการสังเกต พบว่า ในครั้งแรกที่นำกระบวนการมูซาวะเราะหฺมาใช้ในกิจกรรมพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นมากนัก จะมีผู้ปกครองบางคนที่มีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นกับปัญหา ทำให้ผู้รู้ทางเนื้อหาและผู้รู้ทางอิสลามต้องคอยกระตุ้นผู้ปกครองคนอื่นให้มีการแสดงความคิดเห็นบ้าง โดยการเรียกชื่อ ซึ่งผู้ปกครองก็จะตอบเพียงประโยคสั้น ๆ หรือบางคนจะอ้อมอ้อมแต่เจียบเจย อาจเนื่องมาจากความไม่คุ้นเคยกับการเข้าร่วมมูซาวะเราะหฺที่มีลักษณะเป็นแบบแผนและมีขั้นตอน และความไม่คุ้นเคยระหว่างสมาชิกกลุ่ม อย่างไรก็ตามผู้ปกครองยังคงให้ความสนใจกับเนื้อหาในคู่มือผู้ปกครอง ซึ่งช่วยให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจในปัญหามากขึ้น เมื่อระยะเวลาผ่านไปครั้งที่ 3 ของกิจกรรมพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองเริ่มมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมทั้งกับผู้นำกระบวนการมูซาวะเราะหฺ (ผู้รู้ทางเนื้อหาและผู้รู้ทางอิสลาม) มากขึ้น ผู้ปกครองสามารถรับรู้ปัญหาจากสื่อได้ดีขึ้น คุ้นเคยและเข้าใจถึงขั้นตอนการมูซาวะเราะหฺ ส่งผลให้มีการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น จนนำไปสู่การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่ชัดเจนขึ้น เช่น การที่ผู้ปกครองยกกรณีตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับปัญหาที่นำมาเป็นสื่อ โดยเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์จริง จึงทำให้เกิดการวินิจฉัยวิพากษ์มากขึ้น เนื่องจากการร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไขป้องกันปัญหาชีวิตจริงของสมาชิกกลุ่ม ทำให้ผู้ปกครองคนอื่นที่เข้าร่วมนั้นได้เรียนรู้เพิ่มเติมและตระหนักในปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับบุตรหลานในอนาคต ตลอดจนเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย

นอกจากนี้ การนำลักษณะแบ่งกลุ่มย่อยเข้ามาประกอบในกระบวนการมูซาวะเราะหฺ พบว่า ช่วยให้ผู้ปกครองรู้สึกผ่อนคลายไม่เครียดกับการปรึกษาหารือหรือแสดงความคิดเห็นมากนัก มีความเป็นกันเอง เกิดความมั่นใจและความคิดที่หลากหลาย ส่งผลในทางบวกต่อบรรยากาศการพัฒนาความรู้ และผู้ปกครองยังมีความมั่นใจในข้อสรุปที่ได้เพื่อการนำไปใช้ เนื่องจากผู้รู้ทางอิสลามให้ความกระจ่างอย่างสอดคล้องกับชีวิต

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายจากการเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยินดีให้ความร่วมมือในการเยี่ยมบ้าน โดยผู้วิจัยจะถามผู้ปกครองถึงสิ่งที่ผู้ปกครองค่อนข้างเป็นห่วงเกี่ยวกับบุตรหลานของตนเอง และข้อสงสัยที่ผู้ปกครองไม่กล้าซักถาม ในช่วงเวลาของกิจกรรมพัฒนาความรู้ เช่น ทำไมถึงห้ามตีเด็กเมื่อเด็กทำผิด ทำอย่างไรให้เด็กมีพฤติกรรมดีเหมือนตอนไปโรงเรียน เด็กไม่ยอมหัดเขียนหนังสือ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงให้คำแนะนำในเรื่องการลงโทษเด็กด้วยการตีว่า “การตีเด็กนั้นพอจะทำได้บ้างแต่ควรมีขอบเขต ไม่ควรใช้อารมณ์ ตัดสินหรือใช้ความรุนแรงกับเด็กเกินควร ต้องให้เหตุผลในการลงโทษและที่สำคัญอิสลามห้ามการตีเด็กบริเวณใบหน้า แต่ทั้งนี้การตีก็ควรเป็นทางเลือกสุดท้ายในการลงโทษเด็ก อาจปรับเปลี่ยนเป็นการตัดสิทธิของเด็กบางอย่างที่เด็กเคยได้ทำแค่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อเด็กเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นก็คืนสิทธินั้นให้กับเด็ก ซึ่งส่งผลทางบวกต่อความรู้สึกของเด็กมากกว่า” เรื่องการหัดเขียนหนังสือ ผู้วิจัยให้คำแนะนำว่า “ในเด็กเล็กผู้ปกครองอย่าเพิ่งคาดหวังกับการเขียนหนังสือของเด็กให้ถูกต้อง เพราะกล้ามเนื้อในการจับดินสอ นั้นยังไม่พัฒนาเต็มที่ ต้องรอคอยเวลาและช่วยเสริมให้เด็กได้ใช้มือทำสิ่งต่าง ๆ ให้มาก รวมถึงการให้กำลังใจและความช่วยเหลือจากผู้ปกครอง” ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนะวิธีช่วยเสริมในเรื่องดังกล่าวให้ผู้ปกครองนำไปทดลองใช้กับเด็ก เช่น ให้ออกาสเด็กได้เล่นเลอะเทอะกับดินหรือทรายบ้าง หัดให้เด็กแต่งตัวเองโดยเฉพาะการติดกระดุม ตะขอ และรูดชิป

นอกเหนือไปจากการให้เสริมความรู้แก่ผู้ปกครอง ผู้วิจัยยังได้รับรู้ข้อมูลส่วนตัวของผู้ปกครองแต่ละคน เช่น ผู้ปกครองบางคนเล่าถึงชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปในเรื่องการหาเลี้ยงชีพ การดูแลเด็กในส่วนต่าง ๆ และจะบอกเล่าถึงที่มาของบุตรหลานที่ต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า ทำให้เป็นประโยชน์ในลักษณะที่ผู้วิจัยได้เห็นสภาพจริงของครอบครัวมากขึ้น เปรียบเสมือนการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว มีความใกล้ชิดสนิทสนม เป็นกันเอง ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกผ่อนคลาย ไร้กังวลใจในการพูดคุยกับผู้วิจัย ทั้งยังช่วยให้ผู้วิจัยรู้จักผู้ปกครองมากขึ้น จากความสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยและผู้ปกครองเกิดความผูกพันกันจึงมีส่วนช่วยให้ผู้ปกครองกล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้ทางเนื้อหา ผู้รู้ทางอิสลาม และผู้ปกครองที่เข้าร่วมพัฒนาความรู้ และทุกครั้งของการไปเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง ผู้วิจัยจะกล่าวทักทายแบบอิสลาม (กล่าวสลาม) กับคนในครอบครัวของเด็กทุกคนและกล่าวอีกครั้งเมื่อกลับและได้รับการต้อนรับที่ดีจากผู้ปกครอง เช่น จัคน้ำดื่มให้ผู้วิจัย

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายจากการสังเกตพฤติกรรมกรรมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของผู้ปกครอง

ข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมกรรมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของผู้ปกครอง 16 คน ที่เก็บรวบรวมได้ประมวลจากแบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของผู้ปกครอง รายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามหัวข้อการสังเกต มีดังนี้

2.1 การพูดสร้างสรรค์กับเด็ก ครอบคลุมส่วนใหญ่ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้นิทานนั้นมีการใช้ภาษาพูดกับเด็กเหมือนอย่างที่เคยใช้ในชีวิตประจำวัน แต่น้ำเสียงที่ใช้มีความนุ่มนวลมากขึ้น ในเรื่องของคำลงท้ายที่ไพเราะ เช่น คะ ครับ จะ มีการใช้ค่อนข้างน้อย ช่วงแรกของกิจกรรมผู้ปกครองจะพูดจูงใจเด็กด้วยประโยคต่าง ๆ เช่น มาฟังนิทานกันเร็ว มาดูซิว่ามีอะไรบ้าง เป็นต้น ผู้ปกครองบางคนจะให้เด็กทดลองเล่านิทานซ้ำอีกครั้งหนึ่ง และเด็กก็จะหันมาถามผู้ปกครองหรือเพื่อร้องขอให้ช่วย ผู้ปกครองก็จะช่วยเหลือในส่วนที่เด็กไม่สามารถเล่าได้ พร้อมกับพูดให้กำลังใจว่า “เล่าต่อเลย ไม่เป็นไร” ผู้ปกครองบางคนใช้ท่าทางการพยักหน้า เพื่อให้เด็กรับรู้ว่าเขาได้รับความสนใจ ขณะที่ผู้ปกครองเล่าเรื่องมีการใช้คำถามกับเด็กโดยถามในลักษณะมีความคิดเห็นอย่างไรกับตัวละครในนิทาน เช่น ดีหรือไม่ดีอย่างไร ต้องทำอะไรที่จะเหมาะสม และในช่วงท้ายผู้ปกครองบางคนจะถามเด็กถึงความรู้สึกของเด็กว่าเป็นอย่างไร เช่น ชอบหรือสนุกกับนิทานที่ได้ฟังหรือไม่อย่างไร สำหรับครอบครัวที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์หรือการทดลอง ส่วนใหญ่จะพูดเชิญชวนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรม เช่น “เข้ามาลองทำดูก่อน นี่ไม่ยากหรอก เต๋ยมะหรี (แม่) จะช่วย” เป็นต้น การพูดกับเด็กส่วนใหญ่จะเป็นการใช้คำพูดสั้น ๆ เป็นการบอกให้ทำหรือทดลอง แต่ให้โอกาสในการเลือกและตัดสินใจ และให้เวลา การพูดให้กำลังใจมักจะเกิดในช่วงต้นและช่วงกลางของกิจกรรม ตอนท้ายจะพูดในลักษณะยินดีว่าเด็กทำได้แล้ว หากเป็นการทดลองก็ผู้ปกครองก็จะช่วยเด็กด้วยการใช้คำพูดให้เด็กคิดดูอีกครั้ง หรือแน่ใจในคำตอบหรือไม่

2.2 การรับฟังเด็ก ครอบคลุมส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้นิทาน ผู้ปกครองจะรับฟังเด็กโดยการนั่งสักครู่ ซึ่งจะอยู่ในช่วงขณะที่ผู้ปกครองกำลังดำเนินเรื่อง บางครั้งใช้การโต้ตอบแบบเออ ออ ตกลง หรือการพยักหน้า ไม่ค่อยมีการโต้แย้ง แต่จะสนับสนุนเด็กมากกว่า ในการตอบคำถามเด็กผู้ปกครองส่วนหนึ่งจะตอบเด็กเพียงประโยคสั้น ๆ หรือไม่ก็เสียงที่จะตอบ พยายามเบนความสนใจของเด็กไปสู่นิทานต่อไป เมื่อผู้ปกครองเล่านิทานจบเป็น ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะถามเด็กว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไรจึงจะเป็นเด็กดี สิ่งใดที่ควรทำหรือไม่ควรทำ สำหรับครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์หรือการทดลอง ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีการรับฟังเด็กในแง่ของความรู้สึก โดยเฉพาะเมื่อเด็กถามหรือร้องขอให้ช่วย ซึ่งจะแสดงออกด้วยการพยักหน้า ผู้ปกครองบางคนก็ช่วยเหลือทันทีด้วยการบอกและสอน

2.3 ภาษาท่าทาง ทั้งครอบครัวที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้นิทานและกิจกรรมสร้างสรรค์หรือการทดลองส่วนใหญ่ใช้การตอบสนองเด็กด้วยการพยักหน้าค่อนข้างมาก คือ ไม่ว่าเด็กจะพูดอะไร ผู้ปกครองก็มักจะเริ่มต้นด้วยการพยักหน้าก่อน ในการยืมนั้นจะเป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติระหว่างทำกิจกรรม การสบตาของผู้ปกครองกับเด็กจะพบมากหากเด็กกำลังแสดงความคิดเห็น หรือผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นกับเด็ก โดยส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้นิทาน ถ้าเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์หรือการทดลอง ผู้ปกครองจะคอยเฝ้าดูว่าเด็กทำอะไร ทำได้หรือไม่ได้ หากเด็กร้องขอให้ช่วยบางครั้งผู้ปกครองปฏิเสธด้วยการสายตีสระแล้วบอกเด็กให้ทำเอง

2.4 ท่าที่แห่งการยอมรับ ในกิจกรรมสร้างสรรค์และการทดลอง ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะถามเด็กถึงความรู้สึกที่ได้ทำกิจกรรมว่ารู้สึกอย่างไร เช่น เป็นไงชอบไหม ในกิจกรรมนิทานจะพบว่าส่วนใหญ่เด็ก ๆ จะเข้ามาใกล้ชิดกับผู้ปกครองมากกว่า โดยเป็นการสัมผัส จับมือ โอบกอดกับผู้ปกครอง จากนั้นผู้ปกครองจึงจะมีปฏิสัมพันธ์กลับไปเหมือนที่เด็กแสดงออก หากเป็นลักษณะที่ผู้ปกครองเริ่มเข้าใกล้เด็กก่อนนั้นมีเป็นส่วนน้อย ซึ่งผู้ปกครองจะทำตั้งแต่เริ่มต้นกิจกรรมไปจนถึงสิ้นสุดกิจกรรม ในกิจกรรมสร้างสรรค์หรือการทดลอง พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มักจะถามเด็กก่อนทำกิจกรรมว่า “อยากทำหรือเปล่า”

2.5 ประสิทธิภาพแห่งความสำเร็จแก่เด็ก พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะพยายามให้เด็กทำกิจกรรมด้วยตัวเอง และจะใช้คำถามให้เด็กลองคิดค้นหาคำตอบ แต่ส่วนใหญ่เป็นคำถามปลายเปิด โดยให้เด็กตอบใช่หรือไม่ใช่ ถ้าเด็กไม่แน่ใจในการทำกิจกรรม ผู้ปกครองก็จะช่วยเหลือด้วยการบอกใบ้บ้าง ซึ่งจะพบในกิจกรรมการทดลองเป็นส่วนใหญ่ สำหรับกิจกรรมนิทาน ผู้ปกครองจะทดลองให้เด็กเล่าเรื่องซ้ำอีกครั้งแต่เป็นผู้ปกครองส่วนน้อย การใช้เวลาในการทำกิจกรรม ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้เวลาเด็กคิดและทำกิจกรรม โดยไม่เร่งเร็วในคำตอบหรือให้เด็กรีบเร่งในการทำกิจกรรม

2.6 การใช้กฎเกณฑ์ภายในครอบครัว พบว่า ผู้ปกครองทั้งหมดจะทักทายกับผู้วิจัยด้วยการกล่าวสวัสดีเมื่อพบเห็นและกล่าวลาทุกครั้ง พร้อมกับการสัมผัสมือกับผู้วิจัย สำหรับเด็กก็กระทำเช่นเดียวกันกับผู้ปกครอง แต่มีบางครอบครัวที่ผู้ปกครองต้องบอกให้ทำ ในเรื่องภาระหานั้นผู้วิจัยไม่พบ แต่เมื่อได้ยินเสียงอะซัน เพื่อเชิญชวนมุสลิมให้ละหมาด ผู้ปกครองได้นั่งสลับฟังเสียงอะซัน ส่วนใหญ่ผู้วิจัยไม่พบการใช้กฎเกณฑ์ภายในครอบครัวที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่จะรับรู้จากการพูดคุยกับผู้ปกครองมากกว่า เช่น ผู้ปกครองจะเล่าถึงพฤติกรรมของเด็กที่บ้านว่าเป็นอย่างไร มีข้อกำหนดอะไรที่เด็กต้องทำบ้าง ตัวอย่างเช่น ตอนเย็นหลังเลิกเรียนเด็กจะต้องเรียนอัลกุรอาน การให้เงินกินขนมวันละ 5 บาท และการพูดคุยนั้นบางครอบครัวที่ผู้ปกครองเป็นผู้สูงวัยมักจะพูดคุยถึงศาสนาอิสลาม เช่น บอกว่าทำได้แค่ขอพรให้ลูกหลาน

2.7 การอบรมเลี้ยงดู พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังคงใช้การลงโทษด้วยการตี และการดุ ต่ำหนิ หากเด็กกระทำผิด ดื้อดึง หรือไม่เชื่อฟัง แต่ในแง่การช่วยเหลือตนเองนั้น เด็กค่อนข้างดูแลตัวเองได้เป็นอย่างดี จากการสังเกตในบางครอบครัว เด็กยังต้องดูแลช่วยเหลืองานบ้านเล็กน้อย ตลอดจนการเลี้ยงน้อง ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีเวลาให้กับเด็กมากนัก เช่น การพูดคุยร่วมกัน หรือมีกิจกรรมทำร่วมกัน แต่จะปล่อยให้เด็กเล่นกับญาติพี่น้อง หรือเพื่อนข้างบ้าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการ
มุขาวะเราะหะหุ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว สรุปล
สาระสำคัญได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการ
มุขาวะเราะหะหุ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว
2. เพื่อศึกษาผลความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมในเรื่องการ
ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าวในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

สมมติฐานการวิจัย

1. หลังการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ความ
เข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าวสูงกว่าก่อนการ
พัฒนาความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. หลังการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้
ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว
เกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
 - 1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ
 - 1.2 ศึกษาคู่มือขององค์กรที่ให้การช่วยเหลือเด็กกำลังก้าว
2. ประชากรและตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็ก
ปฐมวัยที่กำลังก้าว ที่ได้รับการอนุเคราะห์จากองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ ในเขต
กรุงเทพ ฯ และปริมณฑล

2.2 ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ ที่ได้รับการอนุเคราะห์จากองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ จำนวน 16 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำ

3.2 แบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำก่อนเข้ารับการพัฒนาความรู้

4.2 ดำเนินการพัฒนาความรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ ใช้เวลา 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง ช่วงเวลา 9.00 – 11.00 น. ในวันอาทิตย์ พร้อมกับกันไปเยี่ยมบ้านผู้ปกครองในช่วงปลายของระยะเวลาการดำเนินการทดลอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำก่อนและหลังการพัฒนาความรู้ โดยการทดสอบค่าที (t – test)

5.2 คะแนนเฉลี่ยความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำหลังการพัฒนาความรู้กับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70

5.3 ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ นำเสนอตามประเด็นของวิธีการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็กปฐมวัยในลักษณะความเรียง

สรุปผลการวิจัย

1. หลังการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมที่ได้รับการพัฒนาความรู้ด้วยวิธีการมุขวาเราะหะหะ มีคะแนนความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำสูงกว่าก่อนการพัฒนาความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. หลังการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมที่ได้รับการพัฒนาความรู้ด้วยวิธีการมุขาวะเราะหฺ มีคะแนนความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 70

3. ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในกิจกรรมพัฒนาความรู้ด้วยวิธีการมุขาวะเราะหฺ

4. การสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ที่ได้หลังจากการพัฒนาความรู้ สรุปได้ว่า ผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางบวก โดยเฉพาะการสื่อสารกับเด็ก เช่น มีการให้การสนับสนุนด้วยการใช้คำพูดเพื่อให้เด็กเกิดกำลังใจ การใช้น้ำเสียงที่มีความนุ่มนวล พร้อมกับท่าทีที่รับฟังเด็ก ด้วยการให้เวลาและโอกาสในการแสดงความคิดเห็นตลอดจนการให้เด็กลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการมุขาวะเราะหฺ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำวิจัย มีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำวิจัย จากผลการวิจัยพบว่า หลังการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองมีความรู้เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังทำวิจัยสูงกว่าก่อนการพัฒนาความรู้ และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาความรู้แก่ผู้ปกครองด้วยวิธีการมุขาวะเราะหฺ ทำให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยมากขึ้น ซึ่งอาจเนื่องมาจากกระบวนการของการมุขาวะเราะหฺที่ทำให้เกิดความกระจำในข้อสงสัยหรือปัญหาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และเป็นเรื่องที่สามารถพบเห็นได้ในสังคมปัจจุบัน โดยผู้ปกครองสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ของตนกับความรู้ที่ได้รับแล้วนำมาแสดงความคิดเห็น ปรัชญาหรือร่วมกับผู้รู้ทางเนื้อหาและผู้รู้ทางศาสนาอิสลาม ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมทางความคิด หาหนทางที่เหมาะสม จนนำความรู้และข้อคิดที่ได้ไปใช้ประโยชน์ ในกรอบของอิสลามจะส่งผลในแง่ดีต่อผู้ปกครองชาวไทยมุสลิม ตามความเห็นของ ฮามีนะห์ ดำรงผล (2546) ที่ว่า มุสลิมทุกคนต้องนำบทบัญญัติอิสลามที่ได้มาจากคำสั่งและคำสอนของอัลลอฮ์ และศาสนทูตของพระองค์มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต หากข้อความรู้ที่ได้มีความขัดแย้งต่อบทหลักฐานอิสลามแล้ว ย่อมไม่สามารถนำข้อความรู้ไปใช้ได้ เนื่องจากข้อสรุปที่ได้เป็น

ข้อความรู้นั้นขาดความน่าเชื่อถือ การมีผู้รู้ทางอิสลามนี้ยังเปรียบเสมือนเป็นตัวอย่างของบุคคลที่เป็นมุสลิมที่ดี ส่งผลให้ผู้ปกครองเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองต่อไปได้ ในส่วนของผู้รู้ทางเนื้อหา (ผู้วิจัย) ก็ได้นำเนื้อเรื่อง หัวข้อต่าง ๆ เข้าไปสัมพันธ์กับความเป็นอิสลาม ช่วยให้ผู้ปกครองเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเองได้ และเกิดความรู้สึกร่วมต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของอุ๋นตา นพคุณ (2527) ที่ได้กล่าวถึง ความรู้สึกและเจตคติของผู้เรียนว่า ถ้าผู้เรียนมีเจตคติต่อผู้สอนว่าเป็นคนพวกเดียวกัน มีความเข้าใจในชีวิตและสภาพของสังคมเหมือน ๆ กัน เป็นความรู้สึกในทางบวกที่ผู้ปกครองมีต่อผู้สอน จึงส่งผลให้การเรียนการสอน รวมไปถึงการเรียนรู้ของผู้ปกครองมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นอกจากนี้การใช้เทคนิคการสอนที่เอื้อต่อการกระบวนกราคิดของผู้ปกครองด้วยการใช้เทคนิคการตั้งคำถาม ก็มีส่วนช่วยให้ผู้ปกครองกล้าแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้มากขึ้น โดยผู้ปกครอง ผู้รู้ทางศาสนา และผู้รู้ทางเนื้อหาร่วมกันอภิปรายในชั้นเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2541) ที่กล่าวถึงเทคนิคการวิธีการสอนในลักษณะการร่วมคิด อภิปรายถึงสาเหตุและแนวทางในการแก้ปัญหา ว่าเป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้คิดอย่างถ่องแท้ อย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับปัญหานั้น ในการร่วมกิจกรรมการพัฒนาความรู้ ผู้ปกครองยังได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งจากข่าวสารเหตุการณ์จริง กรณีตัวอย่าง และบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงประเด็นปัญหาได้ง่ายขึ้น เนื่องจากการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองเป็นเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ดังนั้นสื่อที่นำมาใช้ในการพัฒนาความรู้ จึงต้องเป็นสื่อที่ช่วยจับความรู้สึกและอารมณ์ของผู้ปกครองสอดคล้องกับ สมคิด อิศระวัฒน์ (2543) ที่ได้กล่าวว่า การสอนผู้ใหญ่ให้ได้ผลต้องใช้หลายวิธี ความหลากหลายของวิธีการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ

ผู้วิจัยได้มีส่วนพัฒนาบุคลิกภาพภายในของผู้ปกครอง ด้วยการนำแบบสอบถามและเกมที่มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เข้ามาให้ผู้ปกครองทดลองทำกิจกรรมก็เพื่อให้ผู้ปกครองได้รู้จักตนเองมากขึ้น และพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อเป็นการแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้ของบุตรหลาน สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ Ridley (2000) ที่ศึกษาถึงการคาดการณ์การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก จากการเห็นคุณค่าในตนเองของพ่อแม่ เชื้อชาติ สถานทางสังคม ที่ว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของพ่อแม่มีส่วนสัมพันธ์ต่อระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก และแนวคิดของ ประเทิน มหาพันธ์ (2536) ที่ว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง

ของพ่อแม่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก เพราะเด็กสามารถเลียนแบบทั้ง ความรู้สึกและทัศนคติ ตลอดจนแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติของพ่อแม่ ซึ่งจาก กิจกรรมที่ใช้พัฒนาตนเองสำหรับผู้ปกครอง ถือเป็นประสบการณ์ใหม่แก่ผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองก็ให้ความสนใจร่วมในกิจกรรมอย่างดี อาจเนื่องมาจากบรรยากาศของ ความเป็นกันเองระหว่างผู้ปกครองผู้รู้ทางศาสนาและผู้รู้ทางเนื้อหา (ผู้วิจัย) ที่ร่วมทำ กิจกรรมนี้ด้วย นอกเหนือไปจากการมีบทบาทเป็นผู้นำในกระบวนการมุขากวะเราะหุ เพียงอย่างเดียว รวมทั้งได้นำเสนอให้ผู้ปกครองได้รับรู้ จึงเป็นส่วนที่ช่วยกระตุ้นให้ ผู้ปกครองร่วมทำกิจกรรม

ในส่วนของเนื้อหาที่นำมาใช้ในเอกสารประกอบการความรู้ พบว่า ผู้ปกครอง มีความสนใจในเนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่มาจาก คัมภีร์อัลกุรอานและจากสุนนะห์ของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลฯ) ผู้ปกครองจะอ่านทั้ง ภาษาอาหรับและความหมาย จากนั้นผู้รู้ทางศาสนาก็จะขยายความและเพิ่มเติมใน รายละเอียดมากขึ้น ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจในแนวทางการส่งเสริมการเห็นคุณค่าใน ตนเองของเด็กปฐมวัยมากขึ้น สอดคล้องกับคำกล่าวของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลฯ) ที่ว่า “งานที่ประเสริฐที่สุดคือการที่บุคคลหนึ่งได้ศึกษาหาความรู้แล้วสอนต่อ” (รายงาน โดยอิบน์ มาญะฮ์) เนื่องมาจากเนื้อหานี้มีความสอดคล้องกับตัวบทต่าง ๆ ของอิสลาม ซึ่งเป็นวิถีทางของชาวมุสลิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ของผู้ปกครองว่า สิ่งแวดล้อม บรรยากาศ และการจัดระเบียบเนื้อหา มีผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ โดยเนื้อหาสาระที่นำมาให้การพัฒนาความรู้ต้องสอดคล้อง กับความต้องการ และส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเลี้ยงดูเด็ก กล่าวคือ คู่มือผู้ปกครองมี เนื้อหาสาระที่ไม่มากเกินไป จัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาอย่างเหมาะสมกับ ผู้ปกครอง มีเนื้อเรื่องที่ชัดเจน ผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อความรู้ที่ได้รับจากการเข้า ร่วมกิจกรรม การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

อนึ่ง การจัดกิจกรรมการพัฒนาความรู้ทุกครั้งจะมีช่วงเวลาพักสำหรับผู้ปกครอง โดยมีอาหารว่างให้รับประทาน ผู้ปกครองพึงพอใจ และรู้สึกผ่อนคลาย เนื่องจากเป็นการ เปลี่ยนบรรยากาศ ทำให้ผู้ปกครองไม่รู้สึกว่าเป็นชั้นเรียนที่เข้มงวด อีกทั้งยังผลให้การ เรียนรู้อีกครั้งดีขึ้นและช่วงเวลาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสการพูดคุยกับผู้ปกครองใน ลักษณะเป็นกันเอง โดยพูดคุยในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่และการดูแลบุตรหลาน ทำให้ ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการไปเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง

2. การเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง

จากการสังเกตพบว่า ผู้ปกครองให้ความสนใจพอสมควรกับการรับคำแนะนำเพิ่มเติมในส่วนของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยจากผู้วิจัยที่นอกเหนือไปจากการได้รับการพัฒนาความรู้ตามแผนกิจกรรมลำดับแรกจากผู้วิจัยได้นัดหมายวันที่จะเข้าไปพบ ผู้ปกครองบางคนกระตือรือร้นรีบบอกกับผู้วิจัยว่า “จะมาวันไหนก็ให้โทรบอกก่อนนะฉันจะได้อยู่บ้าน ไม่ไปไหน” แต่ด้วยความสัมพันธ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาความรู้ทำให้ผู้ปกครองและผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกันระดับหนึ่ง ในการเยี่ยมบ้านผู้ปกครองจึงเต็มไปด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเองไม่เครียดทั้งผู้วิจัยและผู้ปกครองต่างแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นกันอย่างอิสระ โดยสิ่งที่พบในช่วงแรกของการเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง คือ ส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะเล่าถึงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมากกว่าการพูดคุยถึงเรื่องราวของเด็กว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร มีพฤติกรรมที่แตกต่างระหว่างบ้านกับโรงเรียนมากน้อยแค่ไหน ทำให้ผู้วิจัยไม่มีโอกาสที่จะให้ความรู้เสริมที่ผู้วิจัยเตรียมไป จึงไม่เห็นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครองเท่าที่ควร เนื่องจากผู้วิจัยได้ตั้งจุดประสงค์ไว้ว่า การไปเยี่ยมบ้านผู้ปกครองก็เพื่อสังเกตการณ์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครองว่าเป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน หลังจากที่ได้รับการพัฒนาความรู้เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยไปช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว จากปัญหาที่พบทำให้ผู้วิจัยต้องเตรียมกิจกรรมที่เด็กได้ทำร่วมกับผู้ปกครองเข้าไปเพิ่มเติม โดยผู้วิจัยต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย เนื่องจากผู้ปกครองไม่กล้าทำ อาจเป็นเพราะไม่ค่อยมีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลาน จากนั้นผู้วิจัยก็ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่ากิจกรรมที่นำมาให้ประโยชน์อย่างไรกับเด็ก และให้คำแนะนำถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กในทางที่เหมาะสมที่จะช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งกับการที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่นำไปประกอบการเยี่ยมบ้าน มีส่วนช่วยให้ผู้ปกครองรู้สึกผ่อนคลายจากความวิตกกังวลต่อกิจกรรม ทำให้มีความเป็นกันเองมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2545) ที่กล่าวถึงการจัดบรรยากาศในการให้ความรู้ว่าต้องพยายามดำเนินการให้มีบรรยากาศที่ปราศจากความกลัวและวิตกกังวลทั้งทางด้านร่างกายและอารมณ์ โดยก่อให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเองและไม่ควรเป็นพิธีการ ผู้ปกครองส่วนใหญ่จึงเกิดความรู้สึกที่ดีต่อผู้วิจัยที่ได้นำความรู้ไปเสริมให้กับผู้ปกครองที่บ้าน ดังนั้นการที่ผู้ปกครองได้รับการพัฒนาความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีสื่อประกอบการบรรยายรวมทั้งเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กในรูปแบบที่แตกต่างออกไป จึงเป็นการกระตุ้นให้

เกิดการเรียนรู้ ส่งผลให้คะแนนความรู้ ความเข้าใจเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้าอยู่ในระดับที่สูงขึ้น

3. การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ของผู้ปกครอง จากการรวบรวมสิ่งที่ได้พบและเกิดขึ้นหลังเสร็จสิ้นการพัฒนาความรู้ เห็นความแตกต่างในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง ซึ่งผู้วิจัยยังคงนำกิจกรรมเข้าไปร่วมด้วย แต่ครั้งนี้เป็นกิจกรรม 2 ลักษณะ คือ 1) กิจกรรมสร้างสรรค์และการทดลอง 2) กิจกรรมนิทาน และผู้วิจัยพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมให้น้อยที่สุด เพื่อต้องการเห็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กให้มากที่สุด ซึ่งเห็นความแตกต่างในบางส่วนของผู้ปกครองต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก เมื่อเปรียบเทียบกับในคราวที่ผู้วิจัยไปเยี่ยมบ้าน ผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น สิ่งที่เห็นแตกต่างมาก คือ การสื่อสารกับเด็กมีความเหมาะสมขึ้น เช่น ใช้น้ำเสียงนุ่มนวลเวลาพูดกับเด็ก และเป็นการพูดให้กำลังใจกับเด็ก รับฟังเด็กด้วยท่าทีต่าง ๆ อาจเป็นเพราะกิจกรรมที่ปรับให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากขึ้น ความชัดเจนของกิจกรรม โดยเฉพาะการใช้นิทานที่สร้างความสนใจเด็กได้ดีและผู้ปกครองก็สามารถเข้าร่วมได้ง่าย แต่ในส่วนของการใช้ภาษาท่าทางและการให้โอกาสเด็กพบกับความสำเร็จไม่ค่อยเห็นความแตกต่าง การใช้กฎเกณฑ์ภายในครอบครัวยังคงพบเห็นได้พอสมควร เช่น การกำหนดขอบเขตการเล่นของเด็กให้อยู่บริเวณใกล้บ้าน เมื่อเด็กกลับจากโรงเรียนต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าให้เรียบร้อย เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้เพิ่มเติมกับผู้ปกครองว่า สิ่งที่ผู้ปกครองทำนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์อย่างง่าย ๆ และเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดี พร้อมกับชี้ชวนให้ผู้ปกครองกระทำอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับความเห็นของ นิคม วรธนราชู (2542) ที่ว่า กฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นสำหรับเด็กต้องพยายามให้เด็กปฏิบัติตามทุกครั้ง นอกจากนี้ทางด้านอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครองยังคงเลือกใช้การลงโทษเด็กทางกายกับเด็กด้วยการตี การอบรมเลี้ยงดูส่วนใหญ่เป็นลักษณะปล่อยอิสระ การควบคุมเด็กขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ไม่ค่อยได้ทะนุถนอมเด็ก ใช้การว่ากล่าวตักเตือน แต่ผู้ปกครองยังคงให้ความสำคัญการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เป็นมุสลิมที่ดี เช่น การให้เด็กเรียนอ่านอัลกุรอาน และเน้นการแต่งกายแบบอิสลาม

4. ในงานวิจัยนี้ได้กำหนดเกณฑ์ของผู้ปกครองที่จะเข้าร่วมการพัฒนาความรู้ไว้ดังนี้ 1) เป็นผู้ปกครองที่มีความสนใจเข้ารับการพัฒนาความรู้ 2) เป็นผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์กับครูและนักสังคมสงเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากงานวิจัยนี้ต้องการที่จะได้ผู้ปกครองที่อยู่ร่วมตลอดจนจบซึ่งมีผลต่องานวิจัย และในกรณีที่น่าไปใช้กับผู้ปกครองที่ไม่ได้อยู่ในเกณฑ์ผู้วิจัยเชื่อว่า น่าจะได้ผลที่ใกล้เคียงกับงานวิจัยนี้ เนื่องจากรูปแบบการพัฒนาความรู้เป็นการนำหลักการและแบบแผนอิสลาม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่าง

มากับวิถีชีวิตมุสลิมเข้ามาผนวกกับความรู้ทางวิชาการ จนกลายเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมกันได้อย่างดี และจากการที่ทดลองนั้น ผู้ปกครองให้ความสนใจอย่างมาก และมีความมั่นใจในการเรียนรู้และรับรู้เนื้อหา ตลอดจนวิธีการที่นำมาใช้ก็ตระหนักถึงวิถีอิสลามเช่นกัน ทำให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนในกิจกรรมพัฒนาความรู้มากขึ้น

ข้อสังเกตจากการวิจัย

1. กิจกรรมที่นำมา ร่วมกับการพัฒนาความรู้ในการพัฒนาตนเองสำหรับผู้ปกครอง ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในกิจกรรมการพัฒนาความรู้เกือบทุกสัปดาห์ ซึ่งเป็นในลักษณะแบบสอบถามเกี่ยวกับตนเอง ลักษณะของตนเองว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งรู้จักตนเองในแง่ของการเป็นมุสลิม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลักษณะที่ผู้ปกครองจะต้องเขียนและอ่าน บางครั้งพบว่า เป็นความยากลำบากสำหรับผู้ปกครองและอาจทำให้ผู้ปกครองรู้สึกเบื่อหน่ายได้ เนื่องจากมีผู้ปกครองบางส่วนที่เป็นผู้สูงวัย รวมทั้งในการนำเสนอข้อมูลที่ทำให้ผู้ปกครองรู้จักตนเองมีความเป็นส่วนตัว จึงทำให้ผู้ปกครองไม่กล้าและไม่อยากจะให้ใครได้รับรู้ และเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองไม่สามารถพบเห็นได้บ่อย ผู้วิจัยจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการโดยการนำเกมเข้ามาใช้ ผลปรากฏว่า ผู้ปกครองมีความสนุกสนาน เนื่องจากผู้ปกครองได้เคลื่อนไหว ใช้ประสาทสัมผัสของตนเองในการเรียนรู้ และมีเสียงหัวเราะ รอยยิ้ม และเกิดความร่วมมือกันภายในกลุ่มของการเล่นเกม ทำให้ผู้ปกครองมีความกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้ตามมาด้วย

2. ในกระบวนการมุชอวะเราะฮะหฺ ที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นแบบแผนการปฏิบัติตามแนวทางอิสลาม นอกจากนี้ทุกครั้งที่ดำเนินการจัดกิจกรรมการพัฒนาความรู้ได้เริ่มต้นด้วยการทักทายกันและกันระหว่างสมาชิกที่ทำการมุชอวะเราะฮะหฺ ด้วยการสลาม เพื่อขอความสันติสุขให้แก่กัน ทั้งนี้การแพร่สลามเป็นกุศלתาน และยังช่วยให้บุคคลได้ใกล้ชิดกับอัลลอฮ์ด้วย (มานี ชูไทย, 2544) แต่การที่ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาความรู้เป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาสติปัญญาและความคิดของบุคคล และในอิสลามก็ให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเอง ซึ่งจะมีบทขอพร (ดุอาฮ์) จากอัลลอฮ์ที่เข้กล่าวเป็นภาษาอาหรับสั้น ๆ เปรียบเสมือนการเริ่มต้นที่ดีในการเรียน ซึ่งในช่วงแรกผู้วิจัยไม่ได้นำมาใช้ แต่หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องขอดุอาฮ์แล้ว เห็นว่าสามารถนำมาสัมพันธ์กันได้ จึงนำมาประกอบการพัฒนาความรู้ ผลปรากฏว่า ผู้ปกครองทุกคนร่วมกันกล่าวบทขอพรทุกครั้ง โดยครั้งแรกผู้วิจัยและผู้รู้ทางศาสนาจะ

เป็นคนนำให้อ่านแล้วให้ผู้ปกครองอ่านตาม ภายหลังจากผู้ปกครองก็สามารถกล่าวได้ด้วยตนเอง การกระทำดังกล่าวถือเป็นกาให้ความสำคัญกับอิสลามอย่างหนึ่ง

3. ในการเยี่ยมบ้านผู้ปกครองที่เป็นการเสริมความรู้ในลักษณะเป็นรายบุคคล หากผู้วิจัยได้มีการเยี่ยมบ้านผู้ปกครองในจำนวนครั้งที่มากขึ้น โดยอาจเริ่มตั้งแต่ช่วงต้นก็จะทำให้ผู้วิจัยรู้จักและเข้าใจในปัญหาของผู้ปกครองที่มีส่วนสัมพันธ์กับเด็กได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากทั้งทัศนคติ ความรู้สึกของผู้ปกครองและผู้วิจัยนั้น มีความสำคัญต่อการยอมรับและเรียนรู้ของผู้ปกครอง จากการเยี่ยมบ้านของผู้วิจัยที่ช่วยเพิ่มทัศนคติที่ดีของผู้ปกครอง จึงเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการพัฒนาความรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับลักษณะของผู้เข้าร่วมการพัฒนาความรู้อย่างแท้จริง

4. วิธีการกระตุ้นและจูงใจผู้ปกครอง ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ การกระตุ้นและการสร้างแรงจูงใจผู้ปกครองเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2545) ที่มีความเห็นว่า ในการฝึกอบรมจะต้องให้ความเอาใจใส่เกี่ยวกับแรงจูงใจในการเรียนรู้เพราะจะช่วยให้กิจกรรมการฝึกอบรมในโครงการนั้นประสบความสำเร็จด้วยดี ซึ่งวิธีการที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ คือ การจัดรถรับส่งสำหรับผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองมีความต้องการที่จะเรียนรู้ แต่การเดินทางมาเข้าร่วมค่อนข้างลำบาก

5. การนำหลักการศาสนาอิสลามเข้ามาประกอบกับการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมนั้น ที่มาของหลักการเนื้อหาทางอิสลามส่วนใหญ่จะเป็นภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นภาษาต้นฉบับ การแปลความหมายเป็นไทยอย่างถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยผู้รู้ทางศาสนาที่มีความเข้าใจในภาษาอาหรับและภาษาไทยอย่างดีมาแปลความหมาย เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรง และยังถือเป็นการระมัดระวังในการนำมาใช้

ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้

การพัฒนาความรู้ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีการชุมชนชาวระเวาะหุ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำลังก้าว จัดเป็นกิจกรรมพัฒนาความรู้ที่จำเป็นสำหรับกลุ่มเด็กด้อยโอกาสในลักษณะต่าง ๆ ลักษณะและรูปแบบของการจัดกิจกรรมนั้นอาจขึ้นอยู่กับความต้องการขององค์กรหรือหน่วยงานที่จะนำไปประยุกต์ใช้ แต่ทั้งนี้ต้องมีความเหมาะสมกับลักษณะของผู้เข้ารับการพัฒนา ทั้งในเรื่องของเทคนิควิธีการให้ความรู้ และเอกสารสื่อต่าง ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มหรือชุมชน เพื่อหาความสัมพันธ์ และความเป็นไปได้ในการนำกิจกรรมการพัฒนาความรู้ไปใช้
2. วางแผนการจัดกิจกรรมให้ชัดเจนทุกขั้นตอน โดยเริ่มจากการกำหนด จุดมุ่งหมายที่แน่ชัด กำหนดรายละเอียดทุกขั้นตอน กำหนดสื่อและเอกสารประกอบ รวมถึงกำหนดวิธีการประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
3. เนื่องจากกิจกรรมการพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง ใช้เทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ เกม การใช้คำถาม กรณีตัวอย่าง ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกใช้ให้เหมาะสม
4. เวลาในการจัดกิจกรรมการพัฒนาความรู้ผู้ปกครองนั้น สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ความต้องการหรือความจำเป็นของชุมชนนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า เป็นการพัฒนาขึ้นเฉพาะสำหรับผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมของเด็กปฐมวัยที่กำพร้า แต่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับเด็กกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่เด็กกำพร้า โดยอาจเป็นเด็กวัยตอนต้นจนถึงเด็กวัยรุ่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการจัดกิจกรรมการพัฒนาความรู้ที่ต่อเนื่อง และครอบคลุมกลุ่มผู้ปกครองทุกกลุ่ม เพราะบุคลิกภาพของเด็กนั้นเริ่มพัฒนาตั้งแต่เยาว์วัย
2. การส่งเสริมเด็กในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง อาจทำในลักษณะความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง โดยสามารถจัดเป็นโครงการหรือโปรแกรมการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็ก หากผู้ปกครอง ครู และโรงเรียนเห็นความสำคัญร่วมกัน ยิ่งจะช่วยให้การพัฒนาเด็กมีประสิทธิผลมากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤษศรี คำชาย.2540. **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: เทคนิคพรินต์ติ้ง.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542. **เอกสารคำสอน การศึกษาสำหรับผู้ปกครองเด็กปฐมวัย**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2540. **Self – esteem พลังความเชื่อมั่น**. กรุงเทพมหานคร: ที พี พรินท์.
- คณะกรรมการการพัฒนาการศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็ก. 2535. **รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็กอายุ 0 – 5 ปี**. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย.
- คณะกรรมการด้านครอบครัว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานของสตรีแห่งชาติ และสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. 2537. **การพัฒนาครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จงกลณี ต้อยเจริญ. 2540. **สัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา การเห็นคุณค่าในตนเองกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จันทิชาติ พุกษานานนท์. 2546. เคล็ดลับ 9 ประการในการอบรมเลี้ยงดูลูก. **วารสารใกล้เคียง** 27 3 (เมษายน) : 84 – 85.
- จรรยา สุวรรณทัต. 2537. **ครอบครัวศึกษาและแนวทางการใช้เพื่อการสร้างคุณภาพชีวิต**. **จิตวิทยา** (เมษายน – มิถุนายน): 4 – 8.
- จอห์น บี ทอมสัน. 2546. **เด็กตามธรรมชาติ 1 คู่มือดูแลและเสริมสร้างศักยภาพเด็กในเจ็ดปีแรก**. แปลโดย วิศิษฐ์ วัจวิญญู. กรุงเทพมหานคร: สอนเงินมีมา.
- จิตรา วสุวานิช. 2526. **ครอบครัวกับการพัฒนา พฤติกรรมเด็ก**. **เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 6**. สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เจนจิรา คงสุข. 2540. **การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาล ด้วยรูปแบบการให้ประชาชนมีส่วนร่วม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จอห์น บี ทอมสัน. 2546. **เด็กตามธรรมชาติ 1 คู่มือดูแลและเสริมสร้างศักยภาพเด็กในเจ็ดปีแรก**. แปลโดย วิศิษฐ์ วัจวิญญู. กรุงเทพมหานคร: สอนเงินมีมา.

- ฉันทนา ภาคบงกช. 2531. **เอกสารประกอบการศึกษาวิชา ปว. 541 การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง.** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เชียรศรี วิวิธสิริ. 2527. **สื่อสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน.**
ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- ชนิดา ราธิ. 2543. **การเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษา
เอกชนสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอกสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชัยวัฒน์ วงษ์อาษา. 2539. **ผลการฝึกอบรมที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- ชื่นทิพย์ อารีสมาน. 2545. **การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
และการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยการ
สอนตามแนวคอนสตรัคติวิสต์กับการสอนด้วยสัญญาการเรียน.**
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทิตนา แชมมณี และคณะ. 2536. **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตาม
วิถีชีวิตไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โทมัส กอร์ดอน. 2542. **ห้องเรียนของพ่อแม่.** แปลโดย นิดดา หงษ์วิวัฒน์. กรุงเทพมหานคร:
แสงแดด.
- ธีระ ชัยยุทธยรรยง. 2544. **การเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง. วารสารการศึกษา
กทม. 24 5 (กุมภาพันธ์): 19 – 25.**
- นิคม วรรณราชู. 2542. **อบรมบ่มนิสัยลูกด้วยความรัก.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- นิตยา ประพฤติกิจ. 2539. **การพัฒนาเด็กปฐมวัย.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- นิรมล ช่างวัฒนชัย. 2538. **การส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง. รักลูก 12 (มกราคม):
149 – 151.**
- นิภา ทองไทย. 2535. **หลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนสำหรับพ่อแม่ในชุมชน
เกษตรกรรมชนบท.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- บัวสร วุฒิสักดิ์ชัยกุล. 2546. **การสื่อสารในครอบครัว. วารสารการศึกษาปฐมวัย 7
4 (ตุลาคม): 8 – 14.**

- ประทีน มหาจันทร์. 2536. **สอนให้เด็กนับถือตนเอง**. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง.
ประนอม รอดคำดี. 2530. จากครรภ์มารดาสู่การศึกษาไทย. **ครุศาสตร์**
(มกราคม-มีนาคม) :34
- ผกา สัตยธรรม. 2543. **สุขภาพจิตเด็ก**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพยาวี ผลภาค. 2539. **บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน
กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรรณนิภา สันติพงษ์. 2526. **การสร้างชุดการสอนเพื่อช่วยผู้ปกครองเตรียมความพร้อม
ทางการอ่านแก่เด็กก่อนวัยเรียนที่ยังไม่พร้อมการอ่าน**. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- พรรณพิมล หล่อตระกูล. 2005. การให้คุณค่ากับตัวเอง. *attitude 2 2* (February):
30 – 33
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. สำนักทดสอบ
ทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พัชนี เชนจรรยา. 2531. **รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวและเปิดรับ
สื่อมวลชนของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พาฝัน อารีมา. 2547. **การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนชายในสถานฝึกและ
อบรมเด็กและเยาวชนชาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พริยา ธราธรพิสุทธิกุล. 2539. **หนูดีเพราะแม่เฝ้าสอน**. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออปเซท.
มานี ชูไทย. 2544. **รายงานการวิจัย เรื่องอิสลาม : วิธีการดำเนินชีวิตที่พัฒนาคุณภาพ
ภาควิชาสุขศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร**.
- มาลิก หวังสมัด. **เจ้าหน้าที่ฝ่ายดูแลเด็กกำพร้า ขององค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ
สำนักงานประเทศไทย. สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2545**.
- มาศสวรรค์ พัฒนานุพงษ์. 2531. **เลี้ยงลูกให้เป็นตัวของตัวเอง**. กรุงเทพมหานคร:
รุ่งแสงการพิมพ์.

- มูนี่เราะฮ์ บินตุ อับดุลเฮาะฟุรุ. 2532. **อิสลาม ธรรมนูญแห่งชีวิต: พิมพ์ครั้งที่ 2.**
กรุงเทพมหานคร: สมาคมอุมม์อียะตุลอิสลาม.
- มูรีด ทิมะเสน. สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2545.
- มูฮัมหมัดนูร บิน อับดุลฮาฟิซสุวัยดี. 1990. **แนวทางการสอนเด็กตามแบบฉบับท่านนบี.**
พิมพ์ครั้งที่ 3. ฮูลี: มานารูลอิสลาม.
- มูฮัมหมัดอับดุลกอเดร อับู ฟาริส. 1988. **ข้อตัดสินใจในการชี้แนะอิสลาม.** อัมมาน:
ดาร์รูลฟุรกอน.
- มูฮัมหมัดอาลี อัลฮาซิมี่. (ม.ป.ป.). **มุสลิมในอุดมคติ.** แปลโดย กิติมา อมรทัต. กรุงเทพมหานคร:
มีเดียเทค.
- ยูทธ แก้วควงชุม. 2545. เมื่อสายสัมพันธ์เปราะบาง. **ข่าวสารกรมสุขภาพจิต 9 4**
(เมษายน): 8 – 9.
- ยูวดี เทียรชประสิทธิ์. 2536. **การพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน.** กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- รัชนี ศุภจันทร์รัตน์. 2531. **ทักษะการติดต่อสื่อสาร.** ภาควิชาการบริหาร
การศึกษาพยาบาลและบริการพยาบาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รัศมี โพนเมืองหล้า. 2543. **การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มี
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงจากการจัดกิจกรรมกลุ่ม
สัมพันธ์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. 2531. **ความรู้เกี่ยวกับแม่และเด็ก.** กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา
และเอกสารและวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรภรณ์ รักวิชัย. 2535. **การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท ต้นอ่อน.
- วัฒนา เต่าทอง. 2541. "พ่อแม่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต" **แนะแนว 22 (115) ;** กุมภาพันธ์-
มีนาคม.
- วัฒนา มัคคสมัน. 2539. **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบ
โครงการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย.** วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารหลักสูตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. 2542. **การวิจัยการศึกษาปฐมวัย.** โปรแกรมวิชาการวัดผลทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร.
- วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. 2540. **หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540.**
กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.

- วิศรุต เลาะวิถี. 2546. พ่อ ในมุมมองอิสลาม. **หนังสืออนุสรณ์งานเทิดพระเกียรติ**
(5 ธันวาคม):16 – 17.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. 2541. ครอบครัวที่มีคุณภาพ. **วารสารวิทยากร** 97 (กันยายน): 31- 33.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2544. **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เขา รู้เรา)**. พิมพ์ครั้งที่ 9.
กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ. 2545. **ความหมายอัลกุรอาน เป็นภาษาไทยเล่ม 1 2 และ 3**.
กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- สยมพร เค – ไพบูลย์. 2544. **ทำอย่างไรเด็กจึงจะภูมิใจในตนเองและมีความสุข**.
กรุงเทพมหานคร: ไทยเจริญการพิมพ์.
- สุภาพจิต, กรม. 2545. **คู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวสำหรับประชาชน**.
กรุงเทพมหานคร: เอกสารพิมพ์เผยแพร่ ศูนย์สารนิเทศและประชาสัมพันธ์ กรมสุขภาพจิต
กระทรวงสาธารณสุข.
- สุนิสา เฮงสวัสดิ์. 2542. **การพัฒนาโปรแกรมการให้การศึกษาแก่ผู้ปกครองในการอบรม
เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เป็นโรคธาลัสซีเมีย โดยใช้กรณีตัวอย่าง**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2545. **จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่**. กรุงเทพมหานคร: เอกซเปอร์เน็ท.
- สุรางค์รัตน์ วศินารมณี. 2542. **ทักษะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยชัยธรรมศาสตร์.
- สุภาณี อ่อนชื่นจิตร และฤทัย ตริตรอง. 2544. **การบริการสุขภาพที่บ้าน**. หาดใหญ่:
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุภาพัญญ์ ศขพลายุภักต์. 2541. **ผลการจัดกิจกรรมบำบัดต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง
ความคาดหวังในชีวิตและภาวะซึมเศร้า ของเด็กที่ถูกทารุณกรรม**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด อิศระวัฒนวงศ์. 2543. **การสอนผู้ใหญ่**. กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- สำนักงานเมลาดิกลาง . 2519 **อัล – หะดีษ**. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. 2535. **วัฒนธรรมอิสลาม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ทางนำ.
- แสงสุรีย์ ทศนพูนชัย. 2540. **ประสิทธิผลของการอบรมเพื่อการพัฒนาการรับรู้
ความสามารถของตนเองในการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงตั้งครรภ์**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล.

- อนันต์ แสงอารีย์. 2546. **เด็กในทัศนะอิสลาม**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ภาษาธรรม.
- อำนาจ ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์. 2546. **สอนลูกให้ได้ตั้งใจ**. กรุงเทพมหานคร: (ม.ป.ท.).
- อะมีน เหมเสริม. 2545. มารยาทต่อเด็กกำพร้า. **สารศรัทธาชน** เล่มที่ 3 (พฤศจิกายน): 5 – 6.
- อรุณี หวดาล. 2536. ผู้ปกครองกับการจัดการปฐมวัยศึกษา. **ประมวลสารชุดวิชา หลักการ และแนวทางการปฐมวัยศึกษา**. หน่วยที่ 15 เล่มที่ 4 นนทบุรี. สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อัฒาน อาลี รอกออันนะฮ์วี. 1992. **คำปรึกษาที่ไม่ใช่วิชาชีพไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. วิทยา: ดารุณนะฮ์วี.
- อามีนะห์ ดำรงผล. 2544. **สาระน่ารู้เกี่ยวกับชีวิตมุสลิม**. กรุงเทพมหานคร: นัซฮา พับลิชชิง.
- อารง สุทธาสาสน์. 2541. **สถาบันครอบครัวกับการมีภรรยาสี่คน**. กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ทเพรส.
- อาลี บิน สอิด อัลฆอมิดิง. 2001. **ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้การปรึกษาหรือหรือชี้แนะ**. วิทยา: ดารุดีบา.
- อุ้นตา นพคุณ. 2530. **การเรียนการสอนผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2543. **Everest พาลูกค้นพบตัวเอง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว จำกัด.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2541. **จิตวิทยาและการให้คำปรึกษาครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร: เฟื่องฟ้าพริ้นติ้ง.
- องค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ. 2545. **รายงานจำนวนเด็กกำพร้าในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ปีพ.ศ. 2544 – 2545**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานองค์การสงเคราะห์มุสลิมนานาชาติ ประจำประเทศไทย. (อัดสำเนา)
- อรัญญ์ รัตนมณี. 2537. **การศึกษาบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในเขตเมือง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Berger, Bugenis Hepworth. 1981. **Parents as partners in education**. St.Louis: The C.V. M0sby Company.
- Bradshaw, P.1981. **The management of self – esteem**. Englewood Cliff New Jersey: Prentice – Hall.

- Branden, N. 1981. **The psychology of confidence and respect**. New York: Bantam books.
- Chess, S. and A. Thomas. 1987. **Know your child**. New York: Basic Books.
- Coopersmith, S. 1981. **The antecedent of self – esteem**. 2nd ed. California: ConsultingPsychologist Press.
- Coopersmith, S. 1984. **Self – esteem inventories**. San Francisco: Consulting Psychologist Press.
- Dorothy, C, B. 1975. **Your child self – esteem**. New York: Doubleday & Company.
- Dingmeyer, D. 1989. **Parent young children**. America Guidance Service, Circle Pines, Minnesota.
- Gonzalez, R. A., M. 1998. The challenge of parenting education : new demands for school in Spains (On-line). **Childhood education** Abstract from: H.W. Wilson ITEM: BED198021895
- Gurney, P. W. 1988. **Self – esteem in children with special needs**. Great Britain: Billing & Son.
- Kocak, A. & Berman, S. **Mother speaking: A study on the experience of mother with mother child education program** (Online). Available from <http://thailisdb.car.chula.ac.th/eric/detail.nsp> (2002, November 21)
- McMillan, J. H. and others. 1995. “Self – Oriented self – esteem self – desturctus “ **The Education Digest** 60 (7): 9 – 11.
- Maslow, A.H. 1970. **Motivation and personality**. 2nd ed. York: Haper & Row Publisher.
- Miller, T. W. 1971. Communicative dimensions of mother-child interaction as they affect The self-esteem of the child (On-line). **Parent Response Inventory_** Abstract from: ERIC ITEM: ED054287
- Reed, O. Jr. **Amid risks,support system emerges as essential** (Online). Available from <http://www.abqtrib.com/archieves/news> (2002, November 25)

Ridley and Kimberley Boyce Taylor. 2000. Predicting children's self – esteem from parental self – esteem, race, social class status and racial (internet). **Dissertation Abstracts International.**

Rogers, C. R.1961. **On becoming a person.** Boston: Houghton Mifflin Company.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

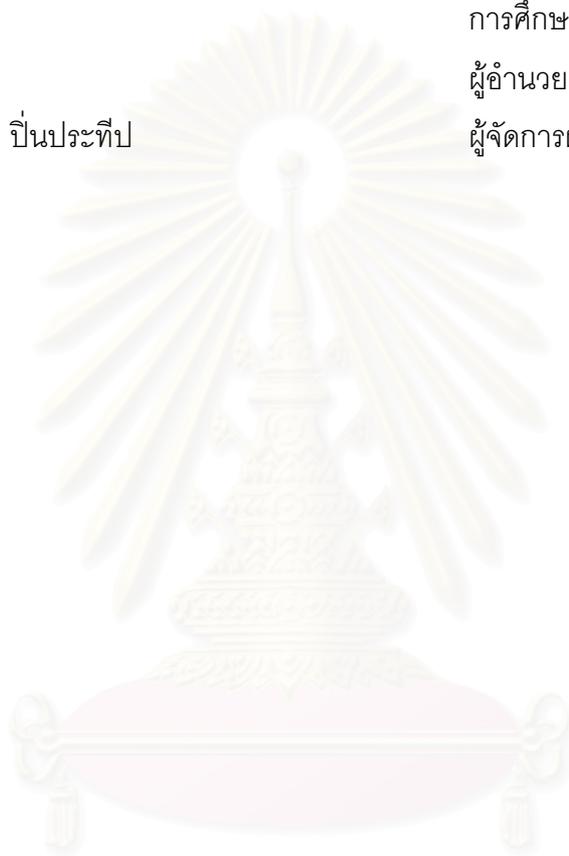

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

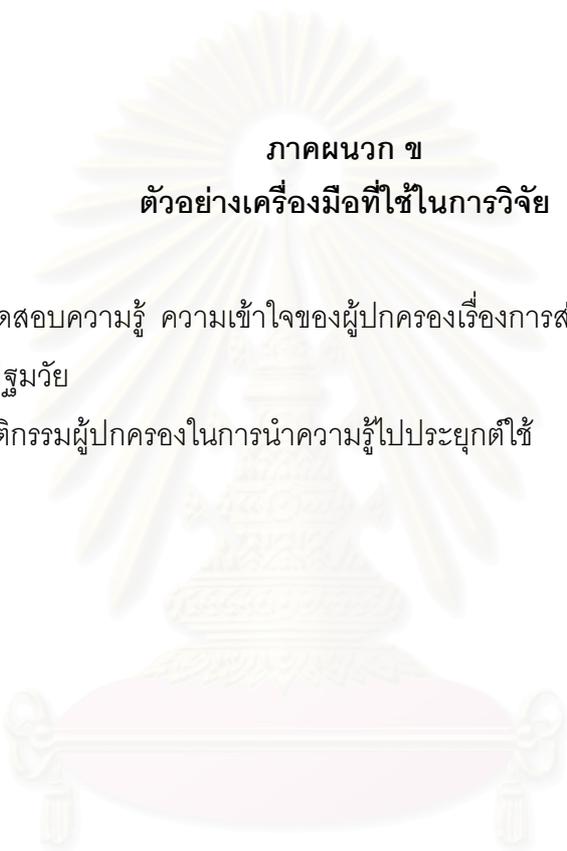
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่ตรวจสอบเครื่องมือและคู่มือการพัฒนาความรู้

1. อาจารย์ ดร. อนันต์ อมาตยกุล	อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
2. ดร. วัฒนา มัคคสมัน	ศึกษานิเทศก์ประจำเขตพื้นที่ การศึกษา 4 ผู้อำนวยการโรงเรียนวรรณสว่างจิตต์ ผู้จัดการฝ่ายพัฒนาเด็ก มูลนิธิเด็ก
3. นายเรืองศักดิ์ ปิ่นประทีป	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวอย่างแบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจของผู้ปกครองเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย
2. แบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก
ปฐมวัย**

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ถูกหน้าข้อความที่เป็นจริง และทำเครื่องหมาย ✗ ผิด
หน้าข้อความที่ไม่เป็นจริง

-1) การเห็นคุณค่าในตนเอง คือ การที่บุคคลคิดว่าตนเองสามารถทำอะไรต่างๆ ได้
-2) การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นความภูมิใจ ความรู้สึกดีต่อตนเอง
-3) การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญกับอารมณ์และจิตใจของเด็ก ในการกระทำ
สิ่งต่างๆ ให้บรรลุผล
-4) เด็กที่ทำอะไรได้ดีกว่าเด็กคนอื่น ถือเป็นเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเอง
- 5) พื้นฐานทางอารมณ์ของเด็กแต่ละคนนั้น จะไม่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง
ของเด็ก
-6) ค่านิยมของสังคมในเรื่องรูปร่าง ลักษณะ และสีผิวของบุคคล จะส่งผลต่อการเห็น
คุณค่าในตนเองของเด็ก
-7) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว จะไม่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความรู้สึกเห็น
คุณค่าในตนเองของเด็ก
-8) พ่อแม่ ผู้ปกครองที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะขาดความจริงใจในการแสดงออก
ทางความรู้สึกกับเด็กในบางครั้ง
-9) พ่อแม่ที่มักหวาดกลัวปัญหาอยู่เสมอ จะทำให้ลูกกลายเป็นคนขี้กลัวกับสิ่งต่างๆ ไปด้วย
-10) ปัญหาการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะเกิดขึ้นทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย แต่จะ
เกิดกับเด็กผู้ชายมากกว่า
-11) คนที่มักพึ่งพาผู้อื่นเป็นประจำ อาจเป็นคนที่ไม่ได้รับการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าในตนเอง
-12) หากพ่อแม่ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กแล้ว
เด็กจะเป็นคนยอมรับความจริง
-13) เด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มักจะทำตามการบอกกล่าวของคนอื่น
-14) การรู้จักความเป็นมุสลิม เสมือนตั้งการเห็นคุณค่าในตนเองของชาวมุสลิม
-15) เด็กที่เห็นคุณค่าต่ำ มักจะโทษตัวเองว่าเป็นคนผิด คนไม่ดีอยู่เสมอ
-16) ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้
-17) เด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง มักจะขาดความมั่นใจในตนเองและรู้สึกว่าตนเองไร้ค่า
-18) ในขณะที่วัยอนุบาล การกอด รูบและหอมแก้มลูกบ่อยๆนั้น อาจทำให้เด็กอายนได้

-19) พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรรหาโอกาสชื่นชมลูกให้มากที่สุด ไม่ว่าจะกรณีใดๆ
-20) การตีเด็ก สามารถทำได้ทุกส่วนของร่างกาย
-21) ข้อดีของการเปรียบเทียบเด็ก คือ เด็กจะเรียนรู้ในการเอาชนะผู้อื่นได้
-22) ผู้เป็นแม่ ควรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี
-23) อิสลามส่งเสริมให้พ่อแม่กวัดขันธ์ดูแลการละหมาดของเด็กตั้งแต่เด็กอายุได้ 10 ขวบ
-24) เพียงเราปฏิญาณตน ดำรงการละหมาด ถือศีลอดและบำเพ็ญฮัจญ์ ก็ถือว่าเป็นมุสลิมที่ดีได้แล้ว
-25) ระเบียบวินัยในตนเองของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น พ่อแม่ควรส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ในวัยประถม เพราะเป็นวัยที่เด็กมีความเข้าใจในการใช้ภาษาสื่อสารแล้ว
-26) โอกาสที่เด็กจะพบกับความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับกรกระทำของเด็กเองเท่านั้น
-27) พ่อแม่สามารถตั้งฉายาให้ลูกได้ หากชื่อนั้นเป็นฉายาที่ดีและเหมาะสมกับเด็ก
-28) การเป็นแบบอย่างที่ดี ถือเป็นความรับผิดชอบของพ่อแม่
-29) ความคิดและความรู้สึกของเด็กวัย 3-6 ปี นั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญมากนัก
-30) จุดมุ่งหมายในการเลี้ยงดูเด็กไทยมุสลิม คือ การให้เด็กเรียนหนังสือให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้เท่านั้น
-31) โรงเรียนสอนศาสนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ดีที่สุดสำหรับการเป็นมุสลิมที่ดี
-32) เราสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาความคิด ความรู้สึกต่อตนเองได้ด้วยการใช้คำพูดด้านบวกกับตนเองและการรับฟังคำพูดดีๆ จากผู้อื่น
-33) หน้าที่ของพ่อแม่และผู้ปกครอง ย่อมได้รับการตรวจสอบแน่นอน
-34) การให้ของขวัญหรือรางวัลแก่ลูก เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เพราะเป็นการสร้างนิสัยที่ไม่ดีให้กับเด็ก
-35) บางครั้งการพูดติตราก็สามารถเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กเกิดความพยายามในการเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น
-36) พ่อแม่ไม่ควรอนุญาตให้เด็กรู้สึกโกรธเพราะจะทำให้เด็กกลายเป็นคนขี้โมโห
-37) พ่อแม่ควรแสดงอารมณ์กับเด็กทุกครั้ง เพื่อเด็กจะได้รับรู้ว่าพ่อแม่รู้สึกอย่างไรกับตนเอง
-38) เด็กจะมีความสุขหากเด็กเป็นคนเก่ง
-39) การอบรมเลี้ยงดูลูกนั้น ถือเป็นการทดสอบอย่างหนึ่งของผู้เป็นพ่อแม่และผู้ปกครอง
-40) ภาพลักษณ์แห่งตนเองเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาจึงไม่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก

แบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย

คำชี้แจง แบบสังเกตพฤติกรรมผู้ปกครองในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยมุ่งสังเกตและบันทึกเกี่ยวกับวิธีการที่ผู้ปกครองใช้เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย

วันที่สังเกต.....เดือน.....พ.ศ.เริ่มสังเกตเวลา..... ถึงเวลา.....

ชื่อผู้ปกครอง.....

สถานการณื.....

พฤติกรรมที่สังเกตได้

เกณฑ์ในการพิจารณาวิธีการที่ผู้ปกครองเลือกใช้วิธีการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย

1. การพูดสร้างสรรค์กับเด็ก เป็นการพูดที่ให้ความสำคัญในด้านบวก ที่ช่วยสร้างแรงกระตุ้นให้จิตใจเด็กมีพลัง เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อตนเอง และส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ได้แก่

1.1 การพูดให้กำลังใจ เป็นการพูดให้เด็กเกิดความมั่นใจมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เพื่อนำไปสู่ความพยายามต่อไป โดยในประโยคของการพูดประกอบไปด้วยคำ เช่น “เชื่อว่า” “ทำได้” “สู้ต่อไป อย่ายอมแพ้” “ไม่เป็นไร เดี๋ยวเอาใหม่” “อีกนิดนะ” “พยายามเข้า”

1.2 การพูดชื่นชม เป็นการบอกเล่าถึงกระทำในสิ่งที่เด็กทำได้ดีและมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วยด้วยความจริงใจ โดยในประโยคของการพูดจะประกอบด้วยคำ เช่น เก่ง ดี เยี่ยม ยอดเยี่ยม สุดยอดเยี่ยม สุด เด็ด เก๋ นิ่ง

2. การรับฟังเด็ก เป็นการรับฟังความคิดของเด็กและรับรู้ถึงความรู้สึกของเด็กในขณะนั้น ซึ่งสังเกตจากลักษณะที่ผู้ปกครองแสดงออก เช่น

1.1 การนั่งฟังโดยไม่พูดหรือโต้แย้ง

1.2 ให้เวลาเด็กพูดให้จบ

1.3 ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็น หลังจากที่เด็กพูด

3. ภาษาท่าทาง เป็นปฏิกิริยาตอบสนองทางด้านร่างกายของผู้ปกครองที่มีต่อเด็ก เพื่อการสื่อความหมายระหว่างกันได้ดียิ่งขึ้น เช่น

3.1 การสบตา

3.2 การยิ้ม

3.3 การพยักหน้า

4. ทำหน้าที่ให้การยอมรับ เป็นการยอมรับในด้านต่อไปนี้

4.1 การยอมรับความรู้สึกของเด็ก เป็นการยอมรับในอารมณ์ความรู้สึกทั้งด้านบวกและด้านลบของเด็ก (อารมณ์ความรู้สึกด้านบวก ได้แก่ ตีใจ สนุกสนาน มีความสุข)

(อารมณ์ความรู้สึกด้านลบ ได้แก่ เศร้า เสียใจ) ซึ่งสังเกตจากลักษณะที่ผู้ปกครองแสดงออก เช่น

4.1.1 การใช้คำถามกับเด็ก เช่น เป็นอย่างไรบ้าง? หนูรู้สึกอย่างไรกับมัน? หนูมีความสุขกับสิ่งที่ทำหรือไม่อย่างไร? ทำไมหนูถึงทำหน้าที่อย่างนี้ล่ะคะ?

4.1.2 การโอบกอดเด็ก

4.1.3 การพยักหน้า

4.1.4 การกุ่มมือเด็ก

4.1.5 การลูบศีรษะเด็ก

4.2 การยอมรับในตัวเด็ก เป็นการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของเด็ก โดยให้การยอมรับในสิ่งที่เด็กเป็น สังเกตจากลักษณะที่ผู้ปกครองแสดงออก เช่น

4.2.1 ให้ออกาสเด็กตัดสินใจด้วยตัวเอง

5. สร้างประสบการณ์แห่งความสำเร็จแก่ เป็นการให้ออกาสเด็กปะทับกับความสำเร็จให้มากที่สุด เช่น

5.1 เด็กริเริ่มลงมือทำกิจกรรมด้วยตัวเอง

5.2 ตัดสินความสำเร็จของเด็กจากตัวเด็กเอง ไม่ใช่จากวัตถุ สิ่งของ

5.3 ให้ออกาสเด็กในการทำกิจกรรมอย่างเพียงพอ

5.4 ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวัน

6. การใช้กฎเกณฑ์ภายในครอบครัว ในที่นี้หมายถึง คนในครอบครัวได้ยึดถือแบบแผนวิถีชีวิตอิสลาม เช่น

6.1 การละหมาด

6.2 การกล่าวพระนามของอัลลอฮ์ ก่อนที่จะทำอะไรต่างๆ ความว่า

“บิสมิลลาฮิรเราะมานิรเราะฮีม” แปลว่า ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ผู้ทรงกรุณา เมตตา ปราณิเสมอ

6.3 การนำดุอา เพื่อขอความคุ้มครองจากอัลลอฮ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน

6.4 การกล่าวสละสลวยกันกับบุคคลความว่า “อัลลามมุอะลียุม” แปลว่าขอความสันติสุขจงมีแก่ท่าน

7. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ความอบอุ่น เป็นการให้ความสำคัญกับความรัก ความเอาใจใส่ และความเข้าใจ ใช้เหตุผลกับเด็กเพื่อให้เด็กรู้สึกว่าได้รับความยุติธรรม ประกอบไปด้วย

7.1 มีการลงโทษที่เหมาะสม ได้แก่ การอธิบายด้วยเหตุผล การไม่ลงโทษทางกาย

7.2 การให้คำแนะนำ

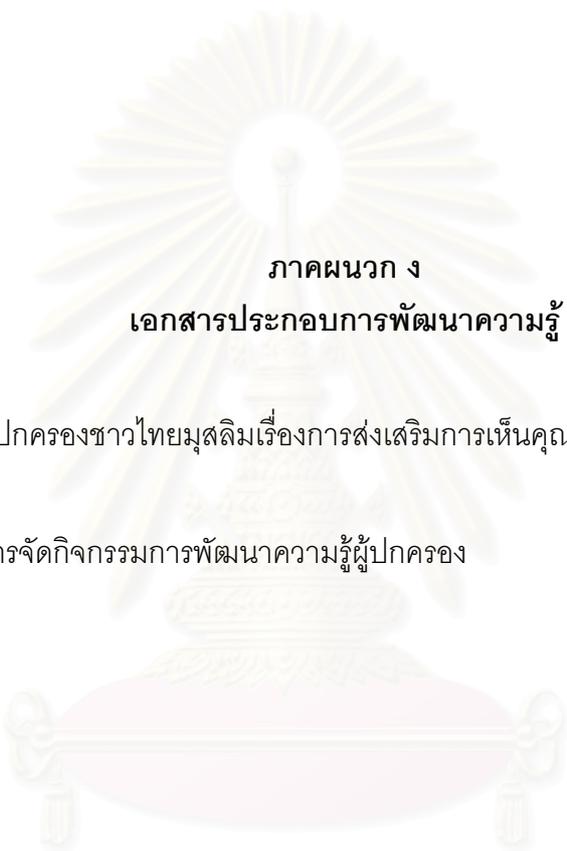
7.3 ช่วยเหลือเด็ก เมื่อเด็กร้องขอ

ภาคผนวก ค
หมวดคำศัพท์เฉพาะของอิสลาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. **ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา** แปลว่า มหาบริสุทธิ์และความสูงยิ่งแต่ท่าน ซึ่งหมายถึง เป็นคำสดุดีที่ใช้หลังพระยามของอัลลอฮ์
2. **ซุนนะห์** หมายถึง แบบอย่างของศาสดาที่ประชาคมมุสลิมรับมาจากเนื้อหาในหะดีษ
3. **นบี** หมายถึง ผู้ที่อัลลอฮ์คัดเลือกให้เป็นศาสดา โดยอัลลอฮ์จะประทานวะฮีย์ลงมาเพื่อให้ศาสดาทำการเทศนา ตักเตือน มนุษยชาติ แต่ไม่มีการรวบรวมวะฮีย์
4. **รอซูล** หมายถึง ผู้ที่เป็นสื่อกลางระหว่างอัลลอฮ์กับมนุษย์ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษ ที่ว่า Messenger โดยอัลลอฮ์คัดเลือกให้เป็นศาสดา และทรงประทานวะฮีย์ลงมาบนท่าน และมีการรวบรวมวะฮีย์นั้นเป็นคัมภีร์
5. **วะฮีย์** หมายถึง คำตรัสของอัลลอฮ์ที่ประทานแก่ศาสดา
6. **คีอัลลัลลอฮฺอะลัยฮิอะซัลลัม (คีออลฯ)** แปลว่า อัลลอฮ์ทรงอวยพรและประทานสันติแก่ท่านแล้ว ซึ่งหมายถึง คำสดุดีที่ใช้กล่าวหลังนามของท่านนบี
7. **เศาะฮาบะห์** หมายถึง สหายและสาวกของท่านศาสดา
8. **หะดีษ** หมายถึง ข้อความอันเป็นคำกล่าวหรือการปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัด ที่มีผู้บันทึกรวบรวม

ภาคผนวก ง
เอกสารประกอบการพัฒนาความรู้

1. ตัวอย่างคู่มือผู้ประกอบการชาวไทยมุสลิมเรื่องการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย
2. ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมการพัฒนาความรู้ผู้ประกอบการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คู่มือผู้ปกครอง

ชุด แนวทางการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็กปฐมวัย

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ
لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

“และอัลลอฮ์ทรงให้สุเจ้าออกจากครรภ์มารดาของสุเจ้าในขณะที่สุเจ้าไม่รู้อะไรเลย และพระองค์ทรงให้สุเจ้ามีการได้ยินและมีการมองเห็น และมีความรู้สึกนึกคิด เมื่อว่าสุเจ้าจักได้ขอบคุณ” (อัลกุรอาน 16:78)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي
رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُّرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ
مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُّخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ
وَتُقَرَّرُ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ آجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِيَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَفَّىٰ
وَمِنْكُمْ مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن
بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا

“โอ้มนุษยชาติเอ๋ย หากสุเจ้าอยู่ในการสงสัยกลางแคลงใจถึงการฟื้นคืนชีพ (ว่าเป็นได้อย่างไร) ดังนั้นแท้จริง (อัลลอฮ์) ได้สร้างสุเจ้าจากดิน ภายหลังจากนั้นจากเชื้อเพศชาย/เพศหญิง ภายหลังจากนั้นก้อนเลือด ภายหลังจากนั้นก้อนเนื้อที่มีรูปร่างสมบูรณ์ และที่มีรูปร่างไม่สมบูรณ์ เพื่อที่เราจะได้แจกแจงแก่สุเจ้า และเราได้อธิบายให้สุเจ้าทำนุอยู่ในมดลูก (ครรภ์มารดา) ตามที่เราประสงค์ ถึงเวลาที่ได้ถูกกำหนดไว้ภายหลังจากนั้นเราได้อธิบายให้สุเจ้าคลอดออกมาเป็นเด็กทารก ภายหลังจากนั้นเพื่อว่าสุเจ้าจะบรรลุสติภาวะของสุเจ้า และจากหมู่สุเจ้าผู้ที่ตายไป (ในวัยเด็กหรือวัยหนุ่ม) และจากหมู่สุเจ้าผู้ที่ถูกนำกลับไปยังส่วนที่เลวที่สุดของอายุ จนกระทั่งว่าเขาไม่รู้อะไรเลยหลังจากที่เขาเคยรู้” (อัลกุรอาน 22:5)

จากอัลกุรอ่านข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการกำเนิดและพัฒนาการของเด็ก การเปลี่ยนแปลงเจริญเติบโตตามวัยพร้อมกับการรับรู้ได้ด้วยพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ จนเข้าสู่วัยที่ต้องมีความรับผิดชอบในการเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์และการปฏิบัติตนให้อยู่ในวิถีแห่งอิสลาม เพื่อการเป็นมุสลิมอย่างแท้จริง ฐานะของเด็กมุสลิม จึงมีดังนี้

1. เด็กในฐานะเป็นเครื่องประดับชีวิตโลกนี้ ดังที่อัลลอฮ์ทรงตรัสไว้ว่า

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ
خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرًا مَلًا ﴿٦٦﴾

“ทรัพย์สมบัติและลูก ๆ นั้น เป็นเครื่องประดับของชีวิตในโลกนี้และสิ่งที่เหลืออยู่ที่ดิ้นทั้งหลายนั้นเป็นผลตอบแทนและความหวังที่ดีกว่า ณ พระผู้อภิบาลของเรา (อัลกุรอ่าน18: 46)

ทั้งนี้หมายความว่า เด็กๆหรือลูกๆ มีส่วนช่วยให้ชีวิตของพ่อแม่สมบูรณ์ด้วยความรู้สึกความสำนึกรับผิดชอบ รู้จักการทำงานและต่อสู้ดิ้นรน อันจะนำมาซึ่งความสุขของลูก และในความเป็นเด็กของเด็กทุกคนนั้นจะมีความน่ารัก สดชื่น สวยงาม ไร้เดียงสา มีความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มักใฝ่หา สรรวจ เรียนรู้สิ่งรอบตัวอยู่เสมอ

2. เด็กในฐานะเป็นที่เอ็นตาของพ่อแม่

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ
أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

“และบรรดาผู้ที่กล่าวโอ้พระผู้อภิบาลของเรา ขอทรงโปรดประทานแก่เรา ซึ่งคู่ครองของเราและลูก ๆ ของเราให้เป็นที่เอ็นตา(แก่เรา) และให้เราเป็นแบบอย่าง (หรือหัวหน้า) บรรดาผู้ที่ส้ารวมตนต่อพระองค์ (อัลกุรอ่าน25:74)

ทั้งนี้หมายความว่า การมีเด็กๆหรือลูกที่น่ารัก เป็นเด็กดี มีคุณธรรม มีความสามารถและทักษะต่างๆ นั้น ถือเป็นความสุขพ่อแม่สัมผัสได้ โดยเฉพาะกับการผ่อนคลายอารมณ์ การทำจิตใจให้เบิกบาน อันจะช่วยเสริมสร้างกำลังใจให้กับพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูลูกต่อไป

ลักษณะและธรรมชาติของเด็กปฐมวัย

- เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความสนใจ และมีลักษณะเป็นของ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากกรรมพันธุ์และการอบรมเลี้ยงดู ทำให้เด็กมีวุฒิภาวะในการพัฒนาในระดับที่ต่างกัน
- เด็กเล็กทุกคนต่างเป็นคนที่ต้องการที่จะเรียนรู้ เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่รอดในโลกได้
- เป็นวัยแห่งการสำรวจ มีความอยากรู้อยากเห็นสิ่งที่อยู่รอบตัว ต้องการค้นคว้า เข้าไปใกล้ เพื่อให้รู้ว่าเป็นอย่างไร และจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆได้อย่างไร
- เป็นวัยแห่งการเลียนแบบ เด็กเล็กมักสนใจที่จะเลียนแบบและมีการสังเกตจดจำ พฤติกรรมของบุคคลใกล้ชิดโดยเฉพาะ พ่อแม่ ครู เพื่อน เป็นต้น และเริ่มเรียนรู้บทบาททางเพศของตนเอง
- เป็นวัยระยะเริ่มของการเรียนรู้ เด็กจะมีการแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อม โดยแสดงออกมาทางคำพูดและการกระทำ
- เป็นวัยที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คือ การทำเด็กปฏิบัติทุกอย่าง โดยมุ่งที่ตนเองเพียงอย่างเดียว เพื่อให้ได้ตามความต้องการและความสนใจ ไม่คำนึงถึงความคิดความรู้สึกของผู้อื่น

ความต้องการของเด็กปฐมวัย

1. ความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย ได้แก่ ปัจจัย 4 (อาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย) และมีความต้องการเพิ่มเติมอีก ดังนี้
 - ◇ ต้องการสารอาหารที่ครบถ้วน ต้องการการเล่น
 - ◇ ต้องการการเล่น ของเล่นที่มีคุณค่า สถานที่เล่น เพื่อโอกาสที่จะใช้กล้ามเนื้อ และประสาทสัมผัสอย่างเต็มที่
 - ◇ ต้องการระยะเวลาพักผ่อนที่เพียงพอ สถานที่พักผ่อน

แผนกิจกรรมพัฒนาความรู้ผู้ปกครอง ครั้งที่ 2

ความคิดรวบยอด	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อการสอน	ประเมินผล
การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองโดยเชื่อว่าตนเองมีความสำคัญ มีคุณค่าและมีความหมาย การเห็นคุณค่าในตนเองมีผลสำคัญยิ่งต่อทุกช่วงชีวิตของเด็กทั้งในด้านการเรียน บุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์และดำเนินชีวิต	1. เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถอธิบายความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองได้ 2. เพื่อให้ผู้ปกครองบอกประโยชน์ของการเห็นคุณค่าในตนเองได้ 3. เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย	1. ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง 2. ความสำคัญและประโยชน์ของการเห็นคุณค่าในตนเอง	ขั้นนำ 1. สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองโดยการเล่นเกม "ฉันอยู่กับใครนี่" (เป็นเกมเพื่อใช้ในการจัดกลุ่มย่อยสำหรับผู้ปกครอง) 2. ผู้ปกครองแต่ละกลุ่มทำแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย ขั้นสอน 3. ผู้ปกครองสังเกตประโยคพาดหัวข่าวในอดีตที่เกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของเด็กนักเรียน (รับรู้ปัญหา)	1. แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าใจตนเองของเด็กปฐมวัย 2. ข่าวในอดีต 3. คู่มือผู้ปกครอง	1. คะแนนจากการทดสอบความรู้ ความเข้าใจเรื่อง การส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัย 2. การร่วมแสดงความคิดเห็น

แผนกิจกรรม ครั้งที่ 2 (ต่อ)

ความคิดรวบยอด	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อการสอน	ประเมินผล
			4. ผู้วิจัยและผู้ปกครองร่วมกันอ่านรายละเอียดของข่าวในอดีตดังกล่าว 5. ผู้วิจัยสนทนากับผู้ปกครองถึงเรื่องราวในข่าว โดยใช้คำถามกระตุ้นความคิดดังนี้ ท่านรู้สึกอย่างไรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในข่าว? เหตุการณ์ในข่าวมีโอกาสจะเกิดขึ้นกับบุตรหลานของท่านหรือไม่อย่างไร? เหตุใดนักเรียนในข่าวจึงคิดทำร้ายตัวเองจนถึงขั้นเสียชีวิตได้? (วิเนจฉัยวิพากษ์ปัญหา) 6. ผู้ปกครองแต่ละกลุ่มปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ในข่าว รวมทั้งซักถามผู้วิจัย		

แผนกิจกรรม ครั้งที่ 2 (ต่อ)

ความคิดรวบยอด	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อการสอน	ประเมินผล
			7. ผู้วิจัยแจกคู่มือผู้ปกครอง ชูตแนวทางการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปฐมวัยและแนะนำให้ผู้ปกครองดูเนื้อหาในส่วนเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองคืออะไร 8. ผู้ปกครองนำแบบทดสอบของตนเองในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง มาศึกษาและทำความเข้าใจเพิ่มเติมในความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองอีกครั้ง 9. กระตุ้นให้ผู้ปกครองพูดคุย โดยผู้วิจัยแสดงความคิดเห็นร่วม เช่น เมื่อเด็กรักตนเองแล้ว ผลดีจะเกิดขึ้นกับใครและเป็นอย่างไร? เหตุใดจึงต้องส่งเสริมให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง?		

แผนกิจกรรม ครั้งที่ 2 (ต่อ)

ความคิดรวบยอด	จุดมุ่งหมาย	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อการสอน	ประเมินผล
			ขั้นสรุป 10. ผู้วิจัยแนะนำให้ผู้ปกครองดูเนื้อหาในคู่มือผู้ปกครองเรื่อง ความสำคัญและประโยชน์ของการเห็นคุณค่าในตนเอง 11. ผู้วิจัย ผู้รู้ทางอิสลามและผู้ปกครองร่วมกันสนทนาพูดคุยในเรื่อง ความสำคัญและประโยชน์ของการเห็นคุณค่าในตนเอง ตลอดจนถึงคำถามผู้วิจัย 12. ผู้รู้ทางอิสลามให้ข้อคิด และสรุปถึงความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก (ข้อสรุปเพื่อการนำไปใช้)		

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจีรวัจน์ บุญมาเลิศ เกิดเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2521 สำเร็จการศึกษาปริญญา
ครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
เมื่อปีการศึกษา 2542 และเข้าศึกษาต่อในระดับครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย
ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย